

**پایش امنیت سرمایه‌گذاری  
به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری  
۱۰. بهار ۱۳۹۹**

معاونت پژوهش‌های اقتصادی  
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰  
شماره مسلسل: ۱۷۴۰۰  
بهمن‌ماه ۱۳۹۹

## به نام خدا

### فهرست مطالب

۱.....	خلاصه مدیریتی.....
۳.....	تحلیل مختصر وضعیت اقتصاد ایران در بهار ۱۳۹۹.....
۶.....	بیان مسئله، اهداف و ضرورت پایش.....
۷.....	الف) بیان مسئله.....
۸.....	ب) اهداف این پژوهش.....
۸.....	ج) ضرورت و اهمیت سنجش امنیت سرمایه‌گذاری.....
۹.....	د) سابقه سنجش محیط کسب‌وکار در مرکز پژوهش‌ها.....
۱۰.....	ه) تعریف عملیاتی اصطلاح‌ها.....
۱۰.....	۱. روش‌شناسی ارزیابی امنیت سرمایه‌گذاری.....
۱۱.....	۱-۱. نماگرها و مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری.....
۱۳.....	۱-۲. پرسشنامه و مقررات پیمایش.....
۱۴.....	۱-۳. جامعه و انتخاب نمونه.....
۱۹.....	۱-۴. نرمال‌سازی و ترکیب داده‌های آماری.....
۲۰.....	۲. نتایج پژوهش براساس مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری.....
۲۰.....	۲-۱. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران برحسب ۱۷ مؤلفه آماری (داده‌های آماری - HD).....
۲۹.....	۲-۲. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران برحسب ۲۱ مؤلفه پیمایشی.....
۳۱.....	۲-۳. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران برحسب مؤلفه‌های پیمایشی به تفکیک استان‌ها.....
۳۵.....	۲-۴. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران به تفکیک حوزه‌های کاری.....
۳۷.....	۲-۵. ارزیابی فعالان اقتصادی از ۲۱ مؤلفه امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک ۹ حوزه کاری.....
۳۹.....	۲-۶. ارزیابی جزئیات مؤلفه‌های پیمایشی امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک در استان‌ها.....
۴۱.....	۳. نتایج پژوهش براساس نماگرهای امنیت سرمایه‌گذاری.....
۴۲.....	۳-۱. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران براساس نماگر «عملکرد دولت».....
۴۳.....	۳-۲. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران براساس نماگر «ثبات اقتصاد کلان».....
۴۵.....	۳-۳. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران براساس نماگر «تعریف و تضمین حقوق مالکیت».....
۴۶.....	۳-۴. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران براساس نماگر «شفافیت و سلامت اداری».....
۴۷.....	۳-۵. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران براساس نماگر «فرهنگ وفای به‌عهد و صداقت و درستی».....
۴۸.....	۳-۶. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران براساس نماگر «ثبات و پیش‌بینی‌پذیری مقررات و رویه‌های اجرایی».....
۴۹.....	۳-۷. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران براساس نماگر «مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض».....
۵۰.....	۴. شاخص کلی امنیت سرمایه‌گذاری در ایران.....
۵۴.....	نتیجه‌گیری و پیشنهادها.....
۵۸.....	پیوست - تحلیل آماری پرسشنامه‌های پُرشده.....
۶۲.....	منابع و مآخذ.....



پایش امنیت سرمایه‌گذاری  
به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری  
۱۰. بهار ۱۳۹۹

خلاصه مدیریتی

گزارش حاضر، دهمین سنجش پی‌درپی و فصلی «شاخص امنیت سرمایه‌گذاری در ایران» است. این گزارش، با استفاده از آمارهای رسمی منتشر شده و در دسترس و نیز ارزیابی ۶۸۸۴ فعال اقتصادی نمونه از میان فعالان اقتصادی همه استان‌های کشور بوده است که وضعیت امنیت سرمایه‌گذاری در بهار سال ۱۳۹۹ را به تفکیک ۳۱ استان، ۳۸ مؤلفه، ۷ نماگر و ۹ حوزه کسب‌وکار نشان می‌دهد.

شاخص کل امنیت سرمایه‌گذاری در ایران در بهار ۱۳۹۹ کمیّت ۶/۱۶ از ۱۰ (۱۰ بدترین حالت) سنجیده شده است. مقدار عددی این شاخص در مطالعه فصل قبل از آن (زمستان ۱۳۹۸)، ۵/۸۴ محاسبه شده بود که نشان می‌دهد ارزیابی امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۳۹۹ نسبت به فصل قبل از آن و برخلاف روند فصل گذشته نامناسب‌تر (بدتر) شده است.

یادآوری می‌شود شاخص امنیت سرمایه‌گذاری در پاییز ۱۳۹۷ دارای کمیّت ۶/۴۳ و در زمستان ۱۳۹۷، ۶/۱۸، در بهار ۱۳۹۸ کمیّت ۶/۰۷ و در تابستان ۱۳۹۸ نیز کمیّت ۶/۰۷ بوده است. روند بهبود شاخص امنیت سرمایه‌گذاری (کم شدن کمیّت شاخص) که از پاییز ۱۳۹۷ شروع شده بود، در تابستان ۱۳۹۸ متوقف و در پاییز ۱۳۹۸ (هم‌زمان با بی‌ثباتی‌های بعد از افزایش قیمت بنزین در آبان‌ماه ۱۳۹۸) معکوس شد و به عدد ۶/۱۲ رسید. این شاخص در زمستان ۱۳۹۸، ۵/۸۴ مناسب‌ترین ارزیابی امنیت سرمایه‌گذاری از شروع این مطالعات فصلی از اسفندماه ۱۳۹۶ تاکنون است. لیکن مجدداً در پایش بهار ۱۳۹۹ با فاصله نسبتاً قابل توجه به عدد ۶/۱۶ افزایش یافته و نامناسب‌تر شده است که البته نقش بیماری کرونا و تعطیلات اجباری چندماهه و پیش‌بینی نشده بسیاری از کسب‌وکارها در این وضعیت قابل توجه و اثرگذار بوده است.

براساس ارزیابی فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این پیمایش، در بهار ۱۳۹۹ نامناسب‌ترین

مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری ارزیابی شده به ترتیب عبارت بوده‌اند از:

۱. عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده (۸/۴۸ از ۱۰ و ۱۰ بدترین وضعیت)،

۲. عمل مسئولان استانی و محلی به وعده‌های اقتصادی داده شده (۸/۳۱)،

۳. اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات (۸/۰۶).

مناسب‌ترین مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری طی بهار ۱۳۹۹ نیز به این ترتیب بوده‌اند:

۱. رواج توزیع کالای قاچاق (۳/۹۶)،

۲. سرقت مالی (پول نقد، کالا، تجهیزات) (۴/۰۸)،

۳. استفاده غیرمجاز از نام و علائم تجاری یا مالکیت معنوی (۴/۴۲).

لازم به یادآوری است فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این سلسله‌مطالعات فصلی، نامناسب‌ترین

مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری در ایران در زمستان ۱۳۹۸ را چنین ارزیابی کرده بودند:

۱. عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده (۷/۹۸)،

۲. میزان اختلال ایجاد شده در اثر تحریم‌های خارجی (۷/۸۸)،

۳. عمل مسئولان استانی و محلی به وعده‌های اقتصادی داده شده (۷/۸۷).

و مناسب‌ترین مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری طی زمستان ۱۳۹۸ نیز مانند بهار ۱۳۹۹ بوده است.

با توجه به بررسی‌های به‌عمل آمده ملاحظه می‌شود که نامناسب‌ترین مؤلفه امنیت سرمایه‌گذاری

که فعالان اقتصادی را بیش از همه آزار می‌دهد در این مطالعه هم مانند دوره‌های گذشته، «عمل مسئولان به وعده‌های داده شده» بوده است.

این گزارش با استفاده از دو مجموعه داده‌های پیمایشی و آماری و شاخص کلی (ترکیب دو مجموعه

داده پیمایشی و آماری)، تهیه شده است. براساس یافته‌های داده‌های پیمایشی در بهار ۱۳۹۹، فعالان

اقتصادی مشارکت‌کننده در این پیمایش از استان‌های البرز، تهران و خراسان رضوی، نامناسب‌ترین

ارزیابی و استان‌های یزد، خراسان جنوبی و گلستان مناسب‌ترین ارزیابی را از وضعیت مؤلفه‌های پیمایشی

شاخص امنیت سرمایه‌گذاری ارائه کرده‌اند.

اما پس از تلفیق داده‌های آماری و یافته‌های پیمایشی در این پژوهش، استان‌های تهران، البرز و

اصفهان نامناسب‌ترین و استان‌های یزد، خراسان جنوبی و گلستان مناسب‌ترین وضعیت را از نظر شاخص

امنیت سرمایه‌گذاری نسبت به سایر استان‌ها در بهار ۱۳۹۹ کسب کرده‌اند. ارزیابی شاخص امنیت

سرمایه‌گذاری در زمستان ۱۳۹۸ نشان داده بود سه استان یزد، خراسان جنوبی و همدان به ترتیب جزء

مناسب‌ترین‌ها بودند و سه استان تهران، البرز و آذربایجان شرقی به ترتیب جزء نامناسب‌ترین استان‌ها

در آن پایش ارزیابی شده بودند.

براساس نتایج این مطالعه، در بهار ۱۳۹۹، از بین ۹ حوزه فعالیت اقتصادی مورد سنجش در این

پایش، فعالان اقتصادی در حوزه (هتل، رستوران، تهیه و توزیع غذا) مناسب‌ترین ارزیابی را نسبت به



سایر حوزه‌ها<sup>۱</sup> و فعالان اقتصادی در حوزه ارتباطات، توزیع و... (حمل و نقل، انبارداری، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی) نامناسب‌ترین ارزیابی را در میان همه حوزه‌ها از وضعیت امنیت سرمایه‌گذاری ارائه کرده‌اند. انتظار می‌رود با تداوم تهیه و انتشار گزارش‌های فصلی امنیت سرمایه‌گذاری، توجه و حساسیت مسئولان کشور به این عامل کلیدی - اما مغفول - سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی در سیاستگذاری اقتصاد ایران بیشتر جلب شود و این مجموعه گزارش‌های فصلی، به ترویج گفتمان امنیت سرمایه‌گذاری، قانونگذاری بهتر، رعایت قانون، احترام بیشتر به حقوق مالکیت و نیز بهبود عینی و واقعی امنیت اقتصادی و فضای سرمایه‌گذاری در ایران کمک کند. علاوه بر اینها، امید است با انجام مستمر این ارزیابی و انتشار نتایج آن، مسئولان اجرایی کشوری و استانی در قبال فعالان اقتصادی، متعهدتر و مسئولیت‌پذیرتر شده و قوای مقننه و قضائیه نیز در ایجاد بستر امن و رقابتی برای سرمایه‌گذاری و تولید در ایران بیشتر و مؤثرتر بکوشند.

### تحلیل مختصر وضعیت اقتصاد ایران در بهار ۱۳۹۹

با گذشت بیش از ۶ ماه از شیوع ویروس کرونا در سراسر جهان، آثار و تبعات منفی کامل و همه‌جانبه آن هنوز برای پژوهشگران و تحلیلگران ناشناخته مانده است. رهبران کشورها نیز هر کدام به شیوه‌های گوناگون درصد کاهش التهاب و نااطمینانی و آرامش بخشی به محیط کسب و کار و افکار مردم هستند. در چنین شرایط مبهم و ناشناخته‌ای توجیه بیشتری برای انواع و اقسام مداخلات بخش عمومی و دولت در اقتصاد کشورها و امور شخصی مردم و انتظار کمک به گروه‌های آسیب‌دیده جامعه از شرایط جدید به وجود آمده و انتظارات بخش خصوصی از حکومت‌ها افزایش یافته است. پرسش اساسی این است که آیا دولت‌ها از ظرفیت و توانایی کافی برای مواجهه با این شرایط ناشناخته جدید برخوردارند یا خیر؟ واقعیت این است که ویروس ناشناخته کرونا اقتصاد جهانی را به شوک عظیمی فرو برد به‌ویژه که فقط ریسک‌ها را افزایش نداد، بلکه نااطمینانی یعنی ناشناخته‌های نامعلوم هم افزایش یافته است. تفاوت بین ریسک و نااطمینانی در این است که اولی یعنی زندگی در دنیای عمدتاً شناخته‌ها یا شناخته‌های احتمال‌پذیر (احتمال بالقوه با محاسبه احتمال آن به‌عنوان ریسک) و دومی به‌معنای دنیا و شرایط کاملاً ناشناخته که شرایط را مبهم‌تر و پیش‌بینی‌ناپذیرتر می‌سازد. اینجا نیاز به همکاری ازسوی همه است تا با احتیاط بیشتر پیش برویم و با کسب و انتشار اطلاعات به تدریج بهتر بتوانیم درباره اوضاع تصمیم بگیریم. شرایطی که مستعد دخالت دولت در اقتصاد است و ازسوی دیگر احتمال اعمال نفوذ بنگاه‌های

۱. ذکر این نکته لازم است که در سنجش مناسب‌ترین یا نامناسب‌ترین نماگرها، این نماگرها ممکن است هرکدام نسبت به پایش‌های قبلی وضعیت مناسب‌تر یا نامناسب‌تری پیدا کرده باشند، لیکن در مقام رتبه‌بندی ما بین ۷ نماگر در هر پایش هرکدام وضعیت خاص آن پایش را نشان می‌دهند، به‌عنوان مثال در پایش دهم و با وجود شیوع بیماری کرونا هرچند استفاده از هتل‌ها و رستوران‌ها کمتر شده است، لیکن فعالان ارزیابی‌کننده در این پایش نسبت به سایر فعالان در رسته‌های دیگر وضعیت کسب و کار خود را نامناسب ارزیابی کرده‌اند. اما نسبت به سایرین از منظر مؤلفه‌های ارزیابی‌شونده در پایش امنیت سرمایه‌گذاری، وضعیت آن مؤلفه‌ها برای فعالان فوق‌ظاهراً کمتر نامناسب‌تر ارزیابی شده است و این مسئله خللی در فرایند ارزیابی ایجاد نمی‌نماید.

بزرگ و قدرتمند دولتی و خصوصی برای دریافت کمک‌ها و محروم ماندن بخش‌های کوچک و متوسط خصوصی است که خطری برای برابری محسوب می‌شود.

فرانک نایت اقتصاددان ابتدای قرن بیستم و واضع اصطلاح نااطمینانی معتقد بود واکنش انسان‌ها نسبت به ریسک و نااطمینانی بسیار متفاوت است. بیشتر مردم دوست ندارند با ناشناخته‌هایی که نسبت به آنها هیچ شناختی ندارند (نااطمینانی) سروکار پیدا کنند و تا می‌توانند سعی خواهند کرد از گرفتن تصمیم در مواردی که زوایای دقیق مسئله را نمی‌دانند خودداری کنند. مشکل جهان این است که به‌نظر می‌رسد میزان شوک‌های اقتصادی افزایش یافته که به‌معنای بالاتر بودن سطح نااطمینانی است. نقشی که عوامل ذهنی مانند نااطمینانی در تعیین سرمایه‌گذاری دارند این است که در شرایط بالا بودن نااطمینانی، احتمال اینکه عاملان اقتصادی برآورد اشتباهی از شرایط آینده اقتصاد داشته باشند بیشتر است. بنابراین ممکن است سرمایه‌گذارها برنامه‌های سرمایه‌گذاری خود را به تعویق بیندازند به‌نحوی که همه در حالت صبر و انتظار بسر ببرند و هر کسی منتظر بماند تا دیگری سرمایه‌گذاری کند. چنین ذهنیت منفی در بین سرمایه‌گذاران، هرگونه سیاست مالی و پولی انبساطی از سوی دولت را بی‌تأثیر می‌سازد چون بنگاه‌های اقتصادی را محتاط و محافظه‌کارتر می‌سازد.

پس از شیوع ویروس کرونا، بزرگ‌ترین و زیانبارترین اثر اقتصادی این بیماری به شکل ایجاد شوک بزرگ نااطمینانی بوده است که کل محیط کسب‌وکار و فضای سرمایه‌گذاری در همه کشورهای جهان را احاطه کرد. انتظار می‌رود طی ماه‌های پیش رو فعالان اقتصادی در ایران آثار این ویروس جدید ناشناخته بر فضای سرمایه‌گذاری را بیشتر احساس و درک کنند و در فصل‌های مختلف سال ۱۳۹۹ دریافت و برداشت بهتری نسبت به آن پیدا کنیم. البته نوع واکنش دولت‌ها و سیاست‌های مختلفی که اجرا می‌کنند نیز نقش تعیین‌کننده در شیوه اثرگذاری ویروس کرونا خواهد داشت. همچنین اگرچه پیش‌بینی رشد اقتصادی در سال جاری برای همه کشورها، از کاهش جدی تولید ناخالص ملی حکایت دارد، تأثیرگذاری ویروس کرونا بر بخش‌های مختلف اقتصادی بسیار متفاوت خواهد بود. برای مثال درحالی که صنایع دارویی، مواد غذایی، کاغذی و بهداشتی رونق خوبی یافته و رشد مثبت دارند در نقطه مقابل صنایعی مانند پوشاک و لوازم منزل، حمل‌ونقل و گردشگری دچار افت بسیار شدیدی شده‌اند. تعطیلی بخش‌های مهم اقتصادی کشورها و شروع عصر جدید پساکرونا با ویژگی‌های متمایز آن از قبیل تغییر در الگوهای خرید و مصرف خانوارها و تأثیری که بر نرخ بقای کسب‌وکارها خواهد گذاشت فضای نااطمینانی و عدم امنیت سرمایه‌گذاری را تشدید خواهد کرد.

در کنار تحلیل آثار تعطیلی‌های ناشی از شیوع بیماری کرونا و محدودیت‌های وضع شده برای کسب‌وکارها در ادامه تصویری کلی از برخی متغیرهای کلان و اساسی اقتصاد ایران طی فصل گذشته



ارائه می‌شود:<sup>۱</sup>

**- رشد اقتصادی:** براساس اعلام مرکز آمار ایران آخرین شواهد از عملکرد اقتصاد در سال ۱۳۹۸، حاکی از رشد اقتصادی ۷- درصد، رشد اقتصادی بدون نفت ۰/۶- درصد، رشد کشاورزی ۳ درصد، رشد نفت ۳۵- درصد، رشد صنعت ۱/۸- درصد، رشد آب، برق و گاز ۱/۶ درصد، رشد بخش ساختمان ۶/۱ درصد و رشد بخش خدمات ۰/۳- درصد بوده است. همچنین براساس اعلام بانک مرکزی رشد اقتصادی بدون نفت در سال ۱۳۹۸ حدود ۱/۱ درصد بوده است. در واقع علی‌رغم منفی‌تر شدن رشد در سال ۱۳۹۸ وضعیت بخش غیرنفتی اقتصاد ایران به مراتب بهتر از سال ۱۳۹۷ بوده است. با این حال عملکرد ضعیف اقتصاد کشور در زمینه تشکیل سرمایه ثابت طی سال‌های دهه ۱۳۹۰ سبب شده اقتصاد ایران نسبت به سال‌های دهه ۱۳۸۰، تولید بالقوه پایین‌تری داشته باشد.

**- اشتغال و بازار کار:** براساس اعلام مرکز آمار ایران هرچند نرخ بیکاری در بهار سال ۱۳۹۹ روند کاهشی خود را تداوم بخشید و به ۹/۸ درصد رسید با این حال تحت تأثیر شیوع ویروس کرونا تعداد شاغلان در این فصل نسبت به فصل مشابه سال قبل حدود ۱۴۹۹ هزار نفر کاهش یافته که بسیار قابل توجه است.

**- تورم:** نرخ تورم که از سال ۱۳۹۷ روندی فزاینده به خود گرفته بود و در دوازده ماه منتهی به شهریورماه ۱۳۹۸ رکورد ۴۳ درصدی را ثبت کرد، روندی نزولی به خود گرفت و در انتهای سال ۱۳۹۸ به حدود ۳۵ درصد و در پایان بهار ۱۳۹۹ به حدود ۲۷/۸ درصد رسید. با این حال حتی بدون شیوع بیماری کرونا کسری بودجه قابل توجه دولت مهم‌ترین تهدید تورمی سال ۱۳۹۹ بود. نتایج برآوردها نشان می‌دهد با فرض صادرات ۴۰۰ هزار بشکه و قیمت ۴۰ دلار برای نفت ایران (که با توجه به شرایط فعلی بازار نفت، خوشبینانه به نظر می‌رسد)، در مجموع برآورد عدم تحقق منابع بودجه سال ۱۳۹۹ رقمی حدود ۱۸۵ هزار میلیارد تومان خواهد بود. از سوی دیگر از آنجا که اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۹ با رکود مواجه خواهد بود، افت تقاضای ناشی از شیوع ویروس کرونا، سرجمع تولید را کاهش داده و در نتیجه درآمدهای مالیاتی دولت را نیز کاهش خواهد داد.

**- محیط کسب و کار:** وضعیت محیط کسب و کار در ایران براساس طبق ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، مصوب ۱۳۹۰. توسط اتاق ایران سنجش و اعلام می‌شود. بررسی‌های انجام شده در سال‌های گذشته نشان می‌دهد که سال ۱۳۹۶ با شاخص ۵/۷۸ بهترین محیط کسب و کار برای فعالان اقتصادی را فراهم کرده، ولی در سال ۱۳۹۷ با توجه به تلاطم‌های اقتصادی رخ داده این عدد به ۶/۳۳ افزایش یافته است. بررسی‌های اتاق ایران نیز نشان از آن داشت که در سه فصل گذشته از سال ۱۳۹۸ بهبودی نسبی در عملکرد این شاخص رخ داده تا جایی که این عدد در تابستان ۱۳۹۸ به ۶/۰۷ و در

۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا (۴۰) ارزیابی ابعاد اقتصاد کلان شیوع ویروس کرونا (ویرایش اول) دفتر مطالعات اقتصادی، شماره مسلسل ۱۷۰۱۲۱، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۹، صص ۳-۸.

پاییز ۱۳۹۸ به ۶/۰۳ رسید. به این ترتیب وضعیت این شاخص که در سال ۱۳۹۷ برای مدتی طولانی روندی منفی طی می‌کرد، در سال ۱۳۹۸ بهتر شده است. البته این شاخص برای فصل زمستان ۱۳۹۸ به عدد ۶/۰۵ رسید که تا حدودی نسبت به پاییز وضعیت آن نامساعدتر شده است. اما مجدداً برای بهار ۱۳۹۹ وضعیت شاخص با عدد کمی ۶/۰۱ (نمره بدترین ارزیابی ۱۰) نشان از بهبود بسیار ناچیز شاخص دارد.

گزارش اتاق ایران<sup>۱</sup> نشان می‌دهد در زمستان ۱۳۹۸ پیش‌بینی‌ناپذیری، بدترین مؤلفه محیط کسب‌وکار در ایران بوده است، یعنی «غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات»، «بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین، مقررات و روش‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار» و «دشواری تأمین مالی از بانک‌ها» همانند پایش گذشته نامناسب‌ترین مؤلفه‌های محیط کسب‌وکار بوده‌اند. همچنین سه مؤلفه محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)، محدودیت دسترسی به آب و محدودیت دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت، مناسب‌ترین مؤلفه‌های کسب‌وکار در ایران بوده‌اند.

در این میان بررسی تغییرات و جهش شاخص بورس سهام در چند ماه ابتدایی سال، خصوصاً با توجه به اقبالی که در ماه‌های ابتدایی سال جدید از سوی مردم و دولت پیدا نمود و ارتباط دادن تغییرات آن با بهبود شاخص امنیت سرمایه‌گذاری نیز می‌تواند مورد مذاقه قرار گیرد، زیرا چه‌بسا رونق گرفتن بورس در فصل بهار ۱۳۹۹ باعث خوش‌بینی فعالان اقتصادی نسبت به آینده اقتصاد و در نتیجه امتیاز بهتر دادن آنها و ارزیابی مناسب‌تر آنها از مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری در دوره ارزیابی این پایش شده باشد.

### بیان مسئله، اهداف و ضرورت پایش

نظریه‌پردازان رشد و توسعه اقتصادی عمده‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر سرمایه‌گذاری را ایجاد محیط امن و اثبات می‌دانند. نوسان بسیار شدید سرمایه‌گذاری در ایران معاصر، میزان پایین سرمایه‌گذاری بخش خصوصی طی دهه‌های اخیر و فرار سرمایه‌های مادی و انسانی به خارج از کشور و غیرمولد ماندن بخشی از سرمایه‌ها نشان می‌دهد در عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری در کشور احتمالاً اختلال‌هایی وجود دارد.<sup>۲</sup>

گزارش حاضر نتیجه چند سال فعالیت پژوهشی گروه مطالعات محیط کسب‌وکار در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با همکاری منتخبی از اساتید مطرح و صاحب‌نظران در موضوع امنیت سرمایه‌گذاری است.<sup>۳</sup> این گزارش، با روش‌های پیمایشی و آماری، نماگرها و مؤلفه‌های مؤثر را در

۱. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، «پایش ملی محیط کسب‌وکار ایران - بهار ۱۳۹۹»، تیر ۱۳۹۹.

۲. محمدحسین حسین‌زاده بحرینی و سیدسعید ملک‌الساداتی، «موانع نهادی سرمایه‌گذاری و کسب‌وکار در ایران»، پژوهشنامه بازرگانی، تابستان ۱۳۹۰، دوره ۱۵، ش ۵۹، ص ۲۷.

۳. گزارش ارزیابی پیش رو، حاصل انجام پژوهشی با این مشخصات است: سیدامیر سیاح و دیگران، «سنجش امنیت سرمایه‌گذاری در ایران: چارچوب مفهومی، روش، شاخص و نماگرها (ویرایش اول)»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی، شماره مسلسل ۱۵۸۵۲، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۷؛

برخی از صاحب‌نظرانی که در طول این مدت در تدوین مؤلفه‌ها و نماگرهای این گزارش همکاری کرده‌اند عبارتند از: آقایان محمود احمدپور داریانی، علی اسداللهی، مرتضی ایمانی‌راد، محمد بحرینیان، لطفعلی بخشی، حمید پاداش، ابوالفضل پاسبانی‌صومعه،



سرمایه‌گذاری در استان‌ها و بخش‌های اقتصادی ایران ارزیابی کرده و با تلفیق آنها به روش علمی، «شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری در ایران» مربوط به فصل بهار ۱۳۹۹ را ارائه داده است. این دهمین گزارش از سلسله‌مطالعات فصلی بوده و طبق برنامه‌ریزی انجام شده، این مطالعات به‌صورت منظم و فصلی ادامه خواهد یافت.

### الف) بیان مسئله

براساس مقررات کشور، مالکیت اشخاص مورد حمایت قانون‌گذار قرار گرفته است و در صورت هر گونه خدشه در اعمال حق مالکیت، فرد می‌تواند با مراجعه به دستگاه قضایی احقاق حق خویش را خواستار شود. از آن زمان تاکنون، گویی مسئولان کشور چنین فرض کرده‌اند که امنیت سرمایه‌گذاری مردم ایران توسط قوانین و مقررات کشور و سازمان‌های تأسیس شده برای اجرای آن (دادسراها، دادگاه‌ها و نیروی انتظامی فعلی)، تأمین است و اگر اموال یکی از فعالان اقتصادی ایرانی مورد تعدی قرار گیرد، او می‌تواند با مراجعه به دستگاه قضایی و ضابطان آن، به‌راحتی حق خود را وصول کند. اما مشاهدات عینی و شواهد موجود نشان می‌دهد در فرایند مطالبه این حق، پیچیدگی‌هایی وجود دارد که فرض مورد اشاره را با چالش‌هایی جدی مواجه می‌کند.

شواهد و قرائن نشان می‌دهد «حقوق مالکیت» به‌معنای کلی «حق شهروندان برای بهره‌مندی انحصاری از منافع کار یا کالاها و خدماتی که آنها را با روش‌های قانونی یا هنجاری تصرف کرده‌اند»، در کشور ما در مواردی به حد کافی تضمین شده نیست و مالکیت‌های مادی و معنوی اشخاص در مواردی مورد تعدی قرار می‌گیرد بدون اینکه امکان استیفای مؤثر، کم‌هزینه و سریع حق مورد تعدی وجود داشته باشد. هرچند تعدی به مالکیت عمومی و دولتی، مانند موقوفه‌خواری، جنگل‌خواری، ساحل‌خواری و کوه‌خواری و نظایر آن ممکن است توسط سایر شهروندان نیز واقع شود.

برخی مصادیق مشاهده شده تعدی به «امنیت سرمایه‌گذاری» که در سال‌های اخیر مرتباً به‌عنوان شکایت و مطالبه از سوی فعالان اقتصادی به نمایندگان و نیز مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ارسال می‌شود، عبارتند از:

- عدم تعهد به اجرای قراردادهای کسب‌وکار از طرف دستگاه‌های اجرایی و دیگر شهروندان نظیر پرداخت وجه چک یا تحویل مورد اجاره در موعد مقرر، اجرای تعهدات خدمات پس از فروش و...
- فرایند بسیار طولانی، پیچیده، وقت‌گیر و پُرهزینه کشف و دادرسی و پیگیری حقوق مورد تعدی،
- بی‌تعهدی مسئولان به اجرای وعده‌های داده شده در قوانین، برنامه‌های انتخابی، سخنرانی‌ها و...

---

سیدبهراد پورسید، جمشید تقسیم، سیدرضا حجازی، محمدحسین حسین‌زاده بحرینی، سیدمحمدرضا حسینی، آرمان خالقی، سیداحسان خاندوزی، سیدضیاءالدین خرمشاهی، محمد خطیبی، جعفر خیرخواهان، محسن رنایی، رضا زعفریان، بهروز زمردپوش، حسن سبحانی، سیدیاسر سبحانی‌فر، علی شمس اردکانی، رحیم فرضی‌پور، سعید قاسمی‌زاده‌تمر، نوروز کهزادی، سیدجعفر مرعشی، هادی مظاهری، مینا مهرنوش، حسین نقره‌کار شیرازی و سالار معینی کرمانشاهی.

- تغییر و تحول فراوان قوانین و مقررات،  
 - بی‌ثباتی متغیرهای اصلی اقتصاد کلان نظیر نرخ ارز، تورم، نرخ سود بانکی،  
 - وجود زمینه‌های فساد در روابط مأموران حکومت و فعالان اقتصادی،  
 - دخالت‌های قانونی و غیرقانونی مأموران حکومتی در اداره بنگاه‌ها،  
 - قابل تفسیر بودن قوانین و مقررات و دقیق نبودن حقوق فعالان اقتصادی و نحوه و هزینه استیفای آنها.  
 به عبارتی مسئله اصلی این تحقیق عبارت است از: معرفی مؤلفه‌ها و روشی برای سنجش مستمر «امنیت سرمایه‌گذاری» در استان‌ها و کسب و کارهای سراسر کشور جمهوری اسلامی ایران و ارائه نتایج مستمر آن به تفکیک استانی و بخشی (بخش اقتصادی نظیر کشاورزی، صنعت، فناوری نوین و...).

### ب) اهداف این پژوهش

هدف کلی از این طرح، شناخت وضعیت امنیت سرمایه‌گذاری در ایران به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری و ارائه توصیه‌های لازم با هدف بهبود امنیت سرمایه‌گذاری در ایران در میان‌مدت و بلندمدت است. در این مطالعه خاص (بهار ۱۳۹۹) برآورد مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری در ایران به تفکیک فعالان حوزه‌های اقتصادی به همراه جداول تفکیکی و رتبه‌بندی استان‌ها و حوزه‌ها از نظر هر مؤلفه و نماگر و برخی توصیه‌های کاربردی برای بهبود هر مؤلفه در بهار ۱۳۹۹ ارائه می‌شود.

### ج) ضرورت و اهمیت سنجش امنیت سرمایه‌گذاری

برخی از اجزای امنیت سرمایه‌گذاری مانند «تضمین حقوق مالکیت» آنچه‌ان اهمیت دارد که برخی از اقتصاددانان، آن را زیربنا و عامل اصلی رشد اقتصادی در کشورهای توسعه‌یافته می‌دانند؛ «حقوق مالکیت (جزئی از امنیت سرمایه‌گذاری) در فرایند موفقیت اقتصادی این کشورها آنقدر اهمیت دارد که صاحب‌نظران معتقدند آنها زمانی از مرز موفقیت عبور کردند که قوانین رسمی و گسترده مالکیت را تدوین و فرایند تبدیل مالکیت به سرمایه را آغاز کردند»<sup>۱</sup>.

در فقدان گزارش‌های منظم و سنجش‌های مستمر از مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری، برخی از مسئولان به خود اجازه می‌دهند به تعهداتشان در قراردادهای منعقد با فعالان اقتصادی پایبند نباشند، وعده‌های بدون پشتوانه دهند، مقررات و رویه‌های اجرایی را به‌طور غافلگیرکننده‌ای تغییر دهند، مصوبه‌هایی با ضمانت اجرایی اندک تصویب کنند، در برابر مطالبات فراقانونی مأموران تحت امرشان از فعالان اقتصادی، واکنش جدی و بازدارنده نشان ندهند و در شفاف‌سازی و پاسخگویی به فعالان اقتصادی تعلل کنند.

۱. هرماندو دسوتو، راز سرمایه: چرا سرمایه‌داری در غرب موفق می‌شود و در جاهای دیگر شکست می‌خورد؟، ترجمه فریدون فضل‌ی، تهران، نشر نی، ۱۳۸۶، ص ۳۵.



براساس آنچه گفته شد و با جلب توجه و ایجاد حساسیت در سیاستگذاران و تصمیم‌سازان اقتصاد کشور نسبت به موضوع «نرم‌افزارهای توسعه» و «سرمایه‌ها و زیرساخت‌های نامرئی توسعه» نظیر تضمین حقوق مالکیت مادی و معنوی، حاکمیت قانون و امنیت سرمایه‌گذاری، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به این نتیجه رسید که لازم است توجه سیاستگذاران و تصمیم‌سازان اقتصاد ایران به موضوع «امنیت سرمایه‌گذاری» و «حقوق مالکیت و ضمانت‌های اجرایی آن» جلب و متمرکز شود؛ موضوعی که شکایات‌ها و مطالبات فعالان اقتصادی نشان می‌دهد مسئله‌ای ریشه‌دار در میان تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران ایرانی است و توجه به آن و برقراری امنیت سرمایه‌گذاری می‌تواند «فضای سرمایه‌گذاری»<sup>۱</sup> را در ایران بهبود بخشد.

نخستین گام برای حل برخی از پیچیده‌ترین و لاینحل‌ترین مسائل یک جامعه، کمی کردن و به عدد تبدیل کردن آنهاست. شاخص‌ها از قدرت آگاهی‌بخشی و به‌آسانی فهم و درک شدن برخوردارند و برای اشتراک‌گذاری با رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی مناسب هستند. پژوهشگران مسائل اجتماعی و اقتصادی با در اختیار داشتن شاخص‌های گوناگون از جمله «شاخص امنیت سرمایه‌گذاری» می‌توانند به اشتیاق و علاقه فزاینده مردم به دانستن بیشتر پاسخ مناسبی بدهند و نیز باعث پاسخگو کردن مقامات و مسئولان ملی و محلی بشوند.

#### د) سابقه سنجش محیط کسب‌وکار در مرکز پژوهش‌ها

گروه مطالعات محیط کسب‌وکار در دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، از سال ۱۳۸۹ با تعریف و معرفی مؤلفه‌های ملی محیط کسب‌وکار، مطالعه فصلی محیط کسب‌وکار را در ایران آغاز کرد. این مجموعه مطالعات میدانی و مستمر از پاییز ۱۳۸۹ تحت عنوان «پایش محیط کسب‌وکار ایران»<sup>۲</sup> منتشر می‌شد و پس از ۶ سال پیمایش و پژوهش مستمر در زمستان ۱۳۹۵ با انتشار ۲۶ گزارش فصلی، پایان یافت و براساس ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار، ادامه آن پیمایش‌ها به اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران محول شد؛ که تاکنون توسط ایشان در فواصل زمانی خاص خود انتشار یافته است.

یکی از مهم‌ترین دستاوردهای ۶ سال تدوین گزارش‌های پایش محیط کسب‌وکار این بود که نشان داد مشکل اصلی اداره بنگاه در ایران در مرحله کنونی از توسعه‌یافتگی کشور، نه زیرساخت‌هایی فیزیکی نظیر جاده، برق و بندر، بلکه جنبه‌های نرم‌افزاری تولید و سرمایه‌گذاری است؛ یعنی عواملی نظیر ثبات

۱. در ادبیات تخصصی، عبارت‌های «محیط کسب‌وکار» (Business Environment) و «فضای سرمایه‌گذاری» (Investment Climate) تقریباً به یک مفهوم اشاره دارند؛ با این تفاوت که فضای سرمایه‌گذاری (به مفهوم عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیر سرمایه‌گذار بالقوه برای سرمایه‌گذاری در یک منطقه) مربوط به قبل از تأسیس بنگاه و تصمیم‌گیران برای شروع کار می‌شود، اما محیط کسب‌وکار (مجموعه عوامل مؤثر بر اداره و عملکرد بنگاه‌های یک منطقه یا حوزه کاری که تقریباً خارج از کنترل مدیران بنگاه‌ها هستند) به بعد از تأسیس بنگاه مربوط می‌شود. در «قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار» (مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶) نیز «محیط کسب‌وکار» به همین ترتیب تعریف شده است: «... مجموعه عوامل مؤثر در اداره یا عملکرد بنگاه‌های تولیدی که خارج از کنترل مدیران آنها می‌باشند».

۲. تعداد تشکلهای مشارکت‌کننده در فصول مختلف تغییر می‌کرده است.

اقتصاد کلان، شفافیت و پیش‌بینی‌پذیری اقتصاد، فقدان فساد و تضمین همه‌جانبه حقوق مالکیت<sup>۱</sup> (سیاح، ۱۳۹۵: ۲۶-۲۷)؛ مؤلفه‌هایی که از مجموعه آنها به‌عنوان «امنیت سرمایه‌گذاری» یاد می‌شود. به همین دلیل مرکز پژوهش‌های مجلس، ادامه تهیه گزارش‌های پایش محیط کسب‌وکار را به اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران سپرد و تهیه گزارش‌های فصلی حاضر را با هدف تحقیق دقیق در ابعاد و ماهیت امنیت سرمایه‌گذاری در ایران در دستور کار قرار داد.

### ه) تعریف عملیاتی اصطلاح‌ها

– **فعال اقتصادی:** منظور از فعال اقتصادی در این پژوهش، همه اتباع ایران است که به سن ۱۸ سال رسیده‌اند و در یکی از حوزه‌های کاری از طریق قانونی یا بهنجار و عرف جامعه، به‌طور مستمر مشغول کسب درآمد هستند.

– **حقوق مالکیت:** حق شهروندان برای بهره‌مندی انحصاری از مالکیت مادی و معنوی مانند منافع کار یا کالاها و خدماتی که آنها را با روش‌های قانونی تصرف کرده‌اند و از حق انتقال آن نیز برخوردار هستند.

– **امنیت سرمایه‌گذاری:** منظور از «امنیت سرمایه‌گذاری»، شرایطی است که در آن، متغیرهای اقتصاد کلان باثبات یا قابل پیش‌بینی باشد، حاکمیت قانون برقرار باشد و اعمال شود، قوانین و مقررات، تصمیم‌های مسئولان و رویه‌های اجرایی کشور، باثبات باشند و به‌طور سهل و مؤثری اجرا شوند و در صورت ضرورت داشتن تغییر در هریک از آنها، تغییرات قبلاً به اطلاع ذی‌نفعان برسد؛ همچنین اطلاعات مؤثر بر فعالیت‌های اقتصادی به‌طور شفاف و برابر در دسترس همه شهروندان باشد و سازمان‌های قضایی و انتظامی چنان مجهز و سالم و کارآمد باشند که هرگونه نقض حقوق مالکیت شهروندان، یا استفاده غیر مجاز از دارایی فیزیکی یا معنوی اشخاص، برای هیچ‌کس اعم از شخص حقیقی و حقوقی از جمله مسئولان کشور، مقرون به‌صرفه نباشد و شهروندان مالباخته بتوانند با مراجعه به نهادهای ذی‌صلاح، در کمترین زمان و بدون هزینه قابل توجهی، مال از دست رفته خود را به‌همراه خسارت مربوطه، دریافت کنند.

### ۱. روش‌شناسی ارزیابی امنیت سرمایه‌گذاری

گزارش حاضر، دهمین گزارش مستمر فصلی است که با ابزار پرسشنامه و براساس ترکیبی از «ادراک‌سنجی» فعالان اقتصادی سراسر کشور از وضعیت ۲۱ مؤلفه پیمایشی (Survey Data) و نیز ۱۷ داده آماری (Hard Data) امنیت سرمایه‌گذاری ایران در دوره سه‌ماهه بهار ۱۳۹۹ تهیه شده است.

۱. سیدامیر سیاح، «آموزه‌های ۱۶ دوره ارزیابی فصلی محیط کسب‌وکار در ایران طی پاییز ۱۳۸۹ تا تابستان ۱۳۹۳»، مجلس و راهبرد، سال بیست‌وسوم، ش ۷۵، بهار ۱۳۹۵، صص ۲۷-۲۶.



## ۱-۱. نماگرها و مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری

از سال ۱۳۹۵ مطالعات پژوهشی و میدانی گسترده‌ای برای ساخت «شاخص امنیت سرمایه‌گذاری» و مؤلفه‌های آن در مرکز پژوهش‌های مجلس آغاز شد که حاصل آن در پژوهشی که مبنای گزارش حاضر محسوب می‌شود، با عنوان «سنجش امنیت سرمایه‌گذاری در ایران: چارچوب مفهومی، روش، شاخص و نماگرها» مدون شد که در این گزارش با عنوان «پژوهش اصلی» از آن یاد می‌کنیم.

۲۱ مؤلفه پیمایشی و ۱۷ مؤلفه آماری این گزارش، در پژوهش اصلی به این ترتیب به‌دست آمده‌اند که ابتدا با روش کتابخانه‌ای، مطالعات پیشین درباره تعریف، اجزا و مؤلفه‌ها، آثار «امنیت سرمایه‌گذاری» و روش‌های به‌کار رفته پیشین برای محاسبه مؤلفه‌های مذکور، گردآوری شدند. سپس براساس تجربیات داخلی و خارجی در تبیین تعریف ماهیت، اجزا و مؤلفه‌های «امنیت سرمایه‌گذاری»، نماگرها و مؤلفه‌های آماری<sup>۱</sup> و پیمایشی<sup>۲</sup> پیشنهاد شده است.

در گام بعد با روش میدانی و نظرخواهی از خبرگان، برای حک و اصلاح و تأیید ۱۰ نماگر و ۴۰ مؤلفه پیشنهادی نظرخواهی صورت گرفته و براساس نتیجه این پژوهش میدانی، شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری در ایران شامل ۷ نماگر و ۳۸ مؤلفه (۱۷ مؤلفه آماری و ۲۱ مؤلفه پیمایشی) نهایی و به‌شرح زیر معرفی شد:

### نماگر ۱. تعریف و تضمین حقوق مالکیت (۷ مؤلفه: ۳ پیمایشی و ۴ آماری)

۱. اعتماد به دستگاه قضایی برای احقاق به‌موقع و منصفانه حق در دعاوی تجاری و مالی (مؤلفه پیمایشی)
۲. سرعت عمل و تعهد مراجع انتظامی (پلیس) در رسیدگی به شکایت فعالان اقتصادی (مؤلفه پیمایشی)
۳. تخصصی بودن رسیدگی به دعاوی تجاری در مراجع قضایی (مؤلفه پیمایشی)
۴. اجرای کامل و به‌موقع احکام مراجع قضایی (مؤلفه آماری)
۵. رسیدگی به اختلافات تجاری از طریق داوری (مؤلفه آماری)
۶. نرخ رسیدگی به پرونده‌های قضایی (درصد از ورودی) (مؤلفه آماری)
۷. میانگین زمان رسیدگی به هر پرونده ورودی (روز) (مؤلفه آماری)

### نماگر ۲. ثبات اقتصاد کلان (۳ مؤلفه: ۱ پیمایشی و ۲ آماری)

۱. ثبات قیمت مواد اولیه (مؤلفه پیمایشی)
۲. ثبات شاخص تورم مصرف‌کننده (مؤلفه آماری)
۳. ثبات نرخ ارز (مؤلفه آماری)

### نماگر ۳. ثبات و پیش‌بینی‌پذیری مقررات و رویه‌های اجرایی (۴ مؤلفه: ۳ پیمایشی و ۱ آماری)

۱. ثبات یا پیش‌بینی‌پذیری قوانین و مقررات (مصوبه مجلس یا هیئت دولت یا وزرا) (مؤلفه پیمایشی)
۲. ثبات یا پیش‌بینی‌پذیری رویه‌های اجرایی (تصمیمات مسئولان استانی یا محلی) (مؤلفه پیمایشی)
۳. روشن و غیرقابل تفسیر بودن قوانین و مقررات ناظر به کسب‌وکار (مؤلفه پیمایشی)
۴. ثبات مسئولان استانی (مؤلفه آماری)

### نماگر ۴. شفافیت و سلامت اداری (۴ مؤلفه: ۴ پیمایشی)

۱. توزیع کالای قاچاق به ضرر بخشی از فعالان اقتصادی در بازار (مؤلفه پیمایشی)
۲. دسترسی آزاد و عمومی به اطلاعات و تصمیم‌های مسئولان (مؤلفه پیمایشی)
۳. میزان شیوع رشوه در ادارات (مؤلفه پیمایشی)
۴. اعمال نفوذ و تبانی در معاملات حکومتی (مؤلفه پیمایشی)

### نماگر ۵. فرهنگ وفای به عهد و صداقت و درست‌ی (۹ مؤلفه: ۵ پیمایشی و ۴ آماری)

۱. وجود کلاهبرداری یا تقلب در بازار (مؤلفه پیمایشی)
۲. میزان وفای به عهد در اجرای قرارداد کتبی یا شفاهی در بازار (مؤلفه پیمایشی)
۳. وفای به عهد در اجرای قراردادهای توسط دولت (مؤلفه پیمایشی)
۴. عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده (مؤلفه پیمایشی)
۵. عمل مسئولان محلی به وعده‌های داده شده (مؤلفه پیمایشی)
۶. تعداد پرونده‌های خیانت در امانت (به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت) (مؤلفه آماری)
۷. تعداد پرونده‌های مطالبه طلب (به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت) (مؤلفه آماری)
۸. درصد چک‌های برگشتی (مؤلفه آماری)
۹. تعداد پرونده‌های کلاهبرداری (به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت) (مؤلفه آماری)

### نماگر ۶. مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض (۸ مؤلفه: ۲ پیمایشی و ۶ آماری)

۱. سرقت مالی (پول نقد، کالا، تجهیزات و ماشین‌آلات) (مؤلفه پیمایشی)
۲. سرقت یا استفاده غیرمجاز از علائم تجاری یا مالکیت معنوی (مؤلفه پیمایشی)
۳. سرقت مستوجب تعزیر (به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت) (مؤلفه آماری)
۴. تصرف عدوانی (به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت) (مؤلفه آماری)
۵. مزاحمت ملکی (به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت) (مؤلفه آماری)
۶. ضرب و جرح عمدی (به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت) (مؤلفه آماری)
۷. تعداد تصادف منجر به فوت یا جرح (به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت) (مؤلفه آماری)



۸. ضریب نفوذ بیمه (مؤلفه آماری)

### نماگر ۷. عملکرد دولت (۳ مؤلفه پیمایشی)

۱. سهولت احقاق حقوق قانونی شهروندان در ادارات (مؤلفه پیمایشی)
۲. اختلال در کسب و کار بر اثر تحریم‌های جدید خارجی (مؤلفه پیمایشی)
۳. حمایت و همراهی واقعی مقامات استانی از داوطلبان سرمایه‌گذار (مؤلفه پیمایشی)

### ۲-۱. پرسشنامه و مقررات پیمایش

پرسشنامه پژوهش حاضر، به صورت الکترونیکی و شامل ۲۱ پرسش برای سنجش ادراک و احساس فعالان اقتصادی از وضعیت امنیت سرمایه‌گذاری به صورت کیفی و طیف (گزینه‌های) پنج‌گانه «خیلی زیاد، زیاد، تاحدودی، کم و خیلی کم» طراحی شد.

از آنجا که این سلسله‌پیمایش‌ها فصلی انجام می‌شود، مقرر شد پرسشنامه‌ها از روز بیستم تا پایان آخرین ماه هر فصل توزیع شود و پاسخ‌های دریافت شده تا روز پانزدهم ماه بعد از فصل جدید قابل قبول باشد.

گفتنی است در تجربه پیشین مرکز پژوهش‌ها برای پیمایش محیط کسب و کار، پرسشنامه‌ها به صورت فیزیکی برای جامعه هدف<sup>۱</sup> از طریق نمابر ارسال و با نمابر دریافت می‌شد که فرایند پُر کردن و پیاده‌سازی و انتقال داده‌ها به رایانه، به صورت دستی انجام می‌شد و احتمال خطای انسانی در آن وجود داشت. براساس همین تجربه، برای پیمایش حاضر، ابزار جمع‌آوری داده‌ها به صورت ربات در پیام‌رسان‌های «تلگرام»<sup>۲</sup> و بعداً «بله» و نیز سایت اینترنتی طراحی شد که ویژگی همه آنها، پاسخگویی در ابزار شخصی (گوشی تلفن همراه)، ارسال الکترونیک و انتقال داده‌ها به صورت کاملاً ماشینی و بدون دخالت عامل انسانی است.

در پرسشنامه و ارزیابی پایش محیط کسب و کار که از سال ۱۳۸۹ به طور مستمر و فصلی منتشر می‌شود، امتیاز ۱۰، بدترین امتیاز تعریف شده بود، به طوری که عدد محاسباتی هرچه به ۱۰ نزدیک‌تر باشد، ارزیابی بدتر تلقی می‌شد. از آنجا که طی هشت سال گذشته مخاطب گزارش پایش محیط کسب و کار به این نوع کمی‌سازی (۱۰ بدترین و صفر بهترین ارزیابی و درنهایت شاخص هرچه به صفر نزدیک‌تر باشد بهتر است)، عادت کرده و گزارش حاضر نیز از نظر روش و محتوا با آن گزارش شباهت‌هایی دارد، تصمیم گرفته شد در این گزارش نیز با همان اسلوب شناخته شده، ارزیابی بین صفر و ۱۰ باشد و ۱۰ بدترین و صفر بهترین ارزیابی تعیین شد و درنهایت شاخص هرچه به صفر نزدیک‌تر باشد، بهتر

۱. مطالعات پایش محیط کسب و کار، به صورت تمام‌شمار از تشکلهای اقتصادی سراسر کشور انجام می‌شد، یعنی در آن مطالعه نمونه‌گیری وجود نداشت و پرسش‌های پرسشنامه به طور مستقیم از اعضای جامعه هدف آن تحقیق پرسیده می‌شد.  
۲. از پایش چهارم به بعد با توجه به منع استفاده از امکانات ابزار پیام‌رسان تلگرام، دیگر از ربات تلگرام بهره‌ای گرفته نشد و تمام توان دریافت نظرات ارزیابی فعالان اقتصادی معطوف به پُر کردن پرسشنامه توسط ایشان در قسمت مشخص شده در سایت اینترنتی رسمی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی شد.

ارزیابی و تلقی می‌شود.

با توجه به کیفی بودن پرسش‌های این پیمایش، پرسش‌های ارزیابی‌ها و پاسخ‌ها باید به صورت کمی درمی‌آمد. به همین دلیل نمرات ارزیابی به صورت خیلی کم، امتیاز ۱۰، کم، امتیاز ۷/۵، تاحدودی، امتیاز ۵، زیاد، امتیاز ۲/۵ و خیلی زیاد، امتیاز صفر معادل‌سازی کمی شد (به‌گونه‌ای که فواصل امتیاز ۲/۵ به صورت مساوی مابین گزینه‌ها رعایت شود).

شایان ذکر است در پرسشنامه این تحقیق، برخی از سؤال‌ها، رویکردی مثبت (برای مثال ارزیابی میزان وفای به‌عهد) و برخی دیگر رویکرد منفی (برای مثال ارزیابی میزان رشوه در ادارات) دارند. در مؤلفه‌های (رواج توزیع کالای قاچاق)، (میزان شیوع رشوه در ادارات)، (اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات)، (وجود کلاهبرداری یا تقلب در بازار)، سرقت مالی (پول نقد، کالا، تجهیزات) و (استفاده غیرمجاز از نام و علائم تجاری یا مالکیت معنوی) که سؤال‌ها رویکرد منفی داشتند و پاسخ‌ها برخلاف سایر مؤلفه‌ها بودند، نحوه امتیازدهی به‌طور معکوس کمی‌سازی شد؛ یعنی بدترین حالت (شرایطی که فعالیت بنگاه، متوقف شود) امتیاز ۱۰ برای گزینه خیلی زیاد و امتیاز صفر برای گزینه خیلی کم در نظر گرفته شده است.

### ۳-۱. جامعه و انتخاب نمونه

برخلاف پیمایش‌های پایش محیط کسب‌وکار که طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۵ با جامعه تعریف شده «تشکل‌های اقتصادی سراسر کشور» توسط مرکز پژوهش‌های مجلس اجرا می‌شد، در پیمایش امنیت سرمایه‌گذاری، جامعه آماری، همه فعالان اقتصادی در دسترس متناسب با جامعه نمونه‌های قابل استناد در همه استان‌ها و همه حوزه‌های کاری در نظر گرفته شده است.

انتخاب فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این پژوهش، به روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی بوده و برای تعمیم نتایج حاصله از جمع‌آوری و پردازش داده‌ها به کل کشور، تکمیل پرسشنامه با حجم قابل قبولی از فعالان اقتصادی ضرورت داشته است. روش جمع‌آوری داده‌ها به صورت ارائه پرسشنامه به فعالان اقتصادی نمونه برای مؤلفه‌های پیمایشی (SD) و جمع‌آوری داده از منابع رسمی برای مؤلفه‌های آماری (HD) است. تعداد نمونه‌ها از جامعه فعالان اقتصادی براساس استفاده از جدول مورگان<sup>۱</sup> به دست آمده که براساس حجم نمونه‌ها در هر استان مشخص شده است. جامعه فعالان اقتصادی به ۳۱ خوشه (استان‌های کشور) تفکیک شد و با استفاده از فرمول کوکران، تعداد نمونه‌های لازم از هر استان به شرح جدول ۱ تعیین شد.

یکی از مهم‌ترین محدودیت‌های این پژوهش، دسترسی به فهرست اعضای نمونه آماری تعیین شده

۱. جدول مورگان برای تعیین حجم نمونه از جوامعی استفاده می‌کند که نه از واریانس جامعه و نه از احتمال موفقیت یا عدم موفقیت متغیر اطلاع در دست نباشد و نتوان از فرمول‌های آماری برای برآورد حجم نمونه استفاده کرد. این جدول در حالتی محافظه‌کارانه حجم نمونه را ارائه می‌دهد. این جدول برای راحتی تصمیم تعیین حجم نمونه با خطایی قابل تحمل (۰/۰۵) و در حالت‌های مختلف تهیه شده است.



(فعالان اقتصادی سراسر کشور) و نیز قانع و راضی کردن آنها به تکمیل پرسشنامه این پژوهش بود؛ پرسشنامه‌ای که در آن ارزیابی قوه قضائیه و نیروی انتظامی و نیز وجود رشوه و فساد گنجانده شده است. دشواری دستیابی به جامعه آماری از آن جهت بود که اولاً، به لحاظ ابزار انتخاب شده برای جمع‌آوری نظر نمونه‌ها (توسط ربات پیام‌رسان)، به شماره همراه شخصی مدیران اصلی کسب‌وکارها نیاز بود و ثانیاً، بخش نامعلومی از فعالان اقتصادی در ایران، به‌طور زیرزمینی به فعالیت مشغول هستند یا علاقه ندارند اطلاعات کسب‌وکارشان شفاف باشد یا شناخته شوند یا حتی در معرض مکاتبه با حکومت قرار گیرند. برای تهیه فهرست جامعه فعالان اقتصادی سراسر کشور، تیم پژوهش این پیمایش در مکاتبه با تشکل‌های اقتصادی سراسری شامل اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی، خانه‌های صنعت و معدن، اتاق‌های اصناف و تعاون و کانون‌های عالی کارفرمایی سراسر کشور، فهرست اعضای آنها را درخواست کرد که برخی از آنها به‌طور نسبی پاسخ مثبت دادند و همکاری کردند. علاوه بر تیم پژوهش مذکور، فهرست‌های گردآوری شده از شرکت‌های ثبت شده یا فعال، از شرکت‌های تبلیغاتی خریداری شد تا فهرست گردآوری شده هرچه بیشتر به جامعه آماری تعریف شده پیمایش نزدیک‌تر باشد.

#### جدول ۱. حجم جامعه و نمونه لازم، تعداد پیامک‌های ارسالی و پاسخ دریافتی به تفکیک استان‌ها در پایش بهار ۱۳۹۹

استان	حجم جامعه	حجم نمونه لازم*	پیامک ارسالی	پاسخ دریافتی قابل قبول در		درصد تحقق تعداد نمونه در بهار ۱۳۹۹
				بهار ۱۳۹۹	زمستان ۱۳۹۸	
آذربایجان شرقی	۲۴۰۹۸	۳۷۸	۴۳۵۴	۲۸۸	۳۵۴	۷۶٪
آذربایجان غربی	۱۶۰۳۶	۳۷۵	۴۳۲۵	۲۷۴	۳۲۵	۷۳٪
اردبیل	۶۲۰۹	۳۵۹	۴۳۴۸	۱۸۸	۳۴۸	۵۲٪
اصفهان	۴۳۱۵۷	۳۸۱	۴۳۷۲	۲۹۸	۳۷۲	۷۸٪
البرز	۹۶۱۱	۳۶۹	۴۳۲۷	۲۰۲	۳۲۷	۵۵٪
ایلام	۴۵۹۷	۳۵۰	۴۵۹۷	۱۶۳	۲۳۰	۴۷٪
بوشهر	۶۴۲۲	۳۵۹	۴۲۶۴	۱۴۸	۲۶۴	۴۱٪
تهران	۷۶۷۰۵	۳۸۲	۴۴۲۲	۳۲۳	۴۲۲	۸۵٪
کرمان	۶۳۵۲	۳۵۸	۴۴۲۸	۲۲۵	۴۲۸	۶۳٪
چهارمحال و بختیاری	۵۳۶۱	۳۵۷	۴۲۹۷	۲۴۷	۲۹۷	۶۹٪
خراسان جنوبی	۳۱۳۶۹	۳۷۹	۴۴۰۴	۲۳۰	۴۰۴	۶۱٪
خراسان رضوی	۴۹۱۲	۳۵۳	۴۹۱۲	۳۰۷	۲۳۸	۸۷٪
خراسان شمالی	۱۷۱۸۰	۳۷۵	۴۳۴۵	۲۱۷	۳۴۵	۵۸٪
خوزستان	۷۰۵۰	۳۶۳	۴۲۹۹	۲۲۷	۲۹۹	۶۳٪
زنجان	۴۲۶۸	۳۵۰	۴۲۶۸	۲۶۱	۲۱۸	۷۵٪
سمنان	۶۹۳۹	۳۶۰	۴۲۵۲	۲۱۲	۲۵۲	۵۹٪
سیستان و بلوچستان	۲۰۷۰۴	۳۷۷	۴۳۷۶	۱۹۵	۳۷۶	۵۲٪
فارس	۶۳۱۵	۳۶۱	۴۲۷۷	۲۵۷	۲۷۷	۷۱٪

استان	حجم جامعه	حجم نمونه لازم*	پیامک ارسالی	پاسخ دریافتی قابل قبول در		درصد تحقق تعداد نمونه در بهار ۱۳۹۹
				بهار ۱۳۹۹	زمستان ۱۳۹۸	
قزوین	۸۵۳۸	۳۶۷	۴۳۵۸	۳۵۸	۱۶۸	۴۶٪
قم	۹۳۳۰	۳۶۸	۴۲۹۶	۲۹۶	۲۶۸	۷۳٪
کردستان	۱۲۸۵۲	۳۷۲	۴۲۶۰	۲۶۰	۱۷۷	۴۸٪
کرمانشاه	۹۷۰۸	۳۶۹	۴۲۶۱	۲۶۱	۱۹۶	۵۳٪
کهگیلویه و بویراحمد	۳۸۵۰	۳۳۹	۳۸۵۰	۱۹۳	۱۸۷	۵۵٪
گلستان	۹۵۱۷	۳۶۷	۴۳۵۷	۳۵۷	۱۹۷	۵۴٪
گیلان	۱۵۶۴۳	۳۷۵	۴۲۴۳	۲۴۳	۱۷۵	۴۷٪
لرستان	۸۴۹۹	۳۶۵	۴۳۷۷	۳۷۷	۲۱۲	۵۸٪
مازندران	۳۰۱۰۷	۳۷۹	۴۳۱۱	۳۱۱	۱۸۱	۴۸٪
مرکزی	۹۹۰۶	۳۶۹	۴۳۶۵	۳۶۵	۲۱۸	۵۹٪
هرمزگان	۶۰۰۳	۳۵۶	۴۲۴۱	۲۴۱	۱۹۰	۵۳٪
همدان	۹۲۰۵	۳۶۸	۴۳۲۳	۳۲۳	۲۱۰	۵۷٪
یزد	۱۰۵۰۰	۳۷۰	۴۳۲۲	۳۲۲	۲۴۳	۶۶٪
<b>کل کشور</b>	<b>۴۴۰۹۴۳</b>	<b>۱۱۳۵۰</b>	<b>۱۳۴۴۳۱</b>	<b>۹۶۸۳</b>	<b>۶۸۸۴</b>	<b>۶۱٪</b>

مأخذ: استخراج تیم پژوهش از فایل‌های جمع‌آوری شده فعالان اقتصادی و جدول کوکران برای تعیین حجم نمونه، پایش بهار ۱۳۹۹.  
\* براساس فرمول مورگان.

در نهایت در اواخر زمستان ۱۳۹۶ فهرست نهایی شامل اسامی و شماره تلفن همراه صحیح و قطعی مدیران واحدهای تولیدی از سراسر کشور (۴۱۶۱۳۹ نفر)، نوع کسب‌وکار و استان محل فعالیت آنها، تا حد مقدور مدون شد.<sup>۱</sup> ارسال پیامک‌های دعوت به تکمیل پرسشنامه در تارنمای مرکز پژوهش‌های مجلس برای جامعه تعیین شده (حاوی لینک مربوطه)، از ۱۵ خردادماه ۱۳۹۹ آغاز شد. علاوه بر آن، ایمیل دعوت به ورود به محیط پرسشنامه در سایت برای ۱۴۰۵۵ فعال اقتصادی و پیامک دعوت ورود به محیط پرسشنامه در سایت نیز برای ۱۳۴۴۳۱ فعال اقتصادی ارسال شد (در گزارش زمستان ۱۳۹۸ ضریب ارسال کشور ۲۰/۴ برآورد شده بود. با توجه به اینکه پیامک‌های ویژه‌ای به تکمیل‌کنندگان قبلی پرسشنامه ارسال شده بود، انتظار داشتیم این فصل به حدنصاب لازم برسیم، لیکن متأسفانه مشارکت‌کنندگان زمستان ۱۳۹۸ مشارکت مورد انتظار را در بهار ۱۳۹۹ نداشتند. با فرض اینکه از هر ۲۵ نفر دریافت‌کننده پیامک،<sup>۲</sup> یک نفر پرسشنامه را به‌درستی تکمیل و ارسال خواهد کرد و با توجه به

۱. با توجه به تغییرات محیط اقتصاد کلان در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ و احتمال بالای تغییرات در فعالیت فعالان کسب‌وکار و فعالان اقتصادی، به‌روزرسانی فهرست فوق و جامعه نهایی آماری برای نیمه دوم سال ۱۳۹۸ در دستور کار قرار گرفته است، لکن در پایش زمستان ۱۳۹۸ براساس فهرست به‌روزرسانی شده اقدام شده است.

۲. تعداد پرسشنامه‌های مورد نیاز حدود ۱۱۳۰۰ پرسشنامه در سطح کشور و در تمامی استان‌ها و خوشه‌هاست. در پایش زمستان ۱۳۹۶ برای ۲۳۱۰ نفر پیامک ارسال شد. با توجه به اینکه برآورد این بود که تقریباً از هر چهار نفر که پیامک را دریافت می‌کند، یک نفر (۲۵ درصد) پرسشنامه را تکمیل و ارسال کند که متأسفانه در پایان، حدود ۴ درصد از دریافت‌کنندگان پیامک اقدام به ورود به سایت و تکمیل پرسشنامه نموده‌اند. لذا برای پایش بهار تعداد پیامک‌های ارسالی را دو برابر یعنی به ۸۴۶۲۰ نفر پیامک ارسال شد که تقریباً ۷/۵ برابر تعداد پرسشنامه‌های تکمیل شده مورد نیاز است. این بار با توجه به تجربه پایش زمستان و زمان ارسال پیامک‌های پایش زمستان (در هفته‌های پایانی سال ۱۳۹۶ و ایام نوروز) که از هر ۲۵ نفر پیامک‌گیرنده،



محدودیت جامعه آماری در برخی استان‌ها، به تعداد حدود ۱۷ برابر نمونه مورد نیاز لینک پرسشنامه پیامک شد). دعوت به پُر کردن پرسشنامه الکترونیک و دریافت پاسخ‌ها طبق مقررات تعیین شده این پژوهش باید تا ۲۰ تیرماه ۱۳۹۹ ادامه می‌یافت که با توجه به مشکلات ناشی از شیوع کرونا و تعطیلی کسب‌وکارها دریافت پاسخ‌ها تا ۳۱ تیر ماه ۱۳۹۹ ادامه داشت.

۶۹۹۸ پرسشنامه از طریق سایت، به صورت کامل و قابل قبول دریافت شد که از این تعداد برخی از پرسشنامه‌ها توسط افرادی تکمیل شد که پیامکی برای آنها ارسال نشده بود (شماره تماس آنها میان افرادی نبود که تیم پژوهش برایشان پیامک فرستاد) و هویت آنها هم به عنوان عضوی از جامعه فعالان اقتصادی ایران برای تیم پژوهش احراز نشد و یا به صورت تکراری اقدام به تکمیل پرسشنامه کرده بودند و در نهایت تیم پژوهش مجموعاً ۶۸۸۴ پاسخ را قابل قبول ارزیابی تشخیص داد.

شایان ذکر است با توجه به جامعه آماری در اختیار تیم پژوهش، لازم بود که به طور متوسط از هر استان ۳۷۰ پرسشنامه تکمیل و تحویل شود. توزیع ۶۸۸۴ پرسشنامه قابل قبول رسیده در این پیمایش، به تفکیک استان‌ها در جدول ۱ ارائه شده است. همان‌طور که در این جدول و جدول ۲ قابل مشاهده است میزان مشارکت فعالان اقتصادی و جامعه آماری که در مطالعات گذشته تا پاییز ۱۳۹۸ در حال افزایش بوده است به ناگهان در پاییز با ریزش و کاهش مواجه شده است. این امر نیاز به بررسی مجزا دارد، اما قطعاً سیاست‌های اتخاذ شده سران قوا در فصل پاییز از جمله تغییر قیمت ناگهانی بنزین و التهابات پیش آمده آبان‌ماه در کشور و افزایش توقعات و انتظارات تورمی جامعه در کنار بروز نارضایتی‌های اجتماعی می‌تواند از جمله عوامل کاهش مشارکت فعالان کسب‌وکار (کاهش حدود ۴۴ درصدی مشارکت‌کنندگان نسبت به پایش تابستان ۱۳۹۸) در پُر کردن پرسشنامه پایش امنیت سرمایه‌گذاری فصل پاییز باشد. اما در زمستان ۱۳۹۸ با مجموعه تمهیدات در نظر گرفته شده توسط تیم تحقیق و به‌روزرسانی فهرست فعالان کسب‌وکار در کشور، خوشبختانه کفایت آماری مناسبی با افزایش نزدیک به ۱۵۵ درصدی تعداد پرسشنامه‌های پُر شده نسبت به پاییز ۱۳۹۸ و پوشش بالغ بر ۸۵ درصدی حجم نمونه‌های مورد نیاز حاصل شد. اما متأسفانه در بهار ۱۳۹۹ مجدداً با کاهش تعداد مشارکت‌کنندگان مواجه شدیم و با افت حدود ۲۹ درصدی تعداد پرسشنامه‌های صحیح پُر شده به ناچار باید با کفایت آماری در دسترس پایش بهار را جمع‌بندی می‌کردیم.

شاید بتوان وضعیت اقتصادی پُر نوسان در فصل مورد اشاره و شیوع بیماری کرونا و اثرپذیری بسیاری از کسب‌وکارها و فعالین کسب‌وکار از آن را عاملی مهم در عدم مشارکت دانست، لیکن تعطیلی یا بسته شدن بسیاری از فعالیت‌ها به دلیل رعایت مصوبات ستاد کرونا، تغییر روند زنجیره‌های تولید نسبت به قبل از شیوع بیماری، تغییرات رفتاری مصرف‌کنندگان خصوصاً در نوع و میزان و زمان خریدهای آنها،

کاهش شدید تقاضا از طرف مردم در صنعت و خدمات و مواردی از این دست در پدید آمدن عدم اقبال یا تمایل و یا حتی اراده فعالان کسب‌وکار برای مشارکت در پایش بهار ۱۳۹۹ را جدی دانست. با این وجود همچنان مُصر و امیدوار هستیم که در فصل‌های آتی، تعداد نمونه‌ها به حدنصاب تعیین شده یعنی حدود ۱۱۳۰۰ فعال اقتصادی از همه استان‌ها و از همه بخش‌ها (با فرض ثابت ماندن حجم جامعه آماری) برسد. البته با توجه به شروع مطالعه امنیت سرمایه‌گذاری از زمستان ۱۳۹۶ و کنار گذاشتن ابزار طراحی شده برای اجرای پیمایش این پژوهش (پیام‌رسان تلگرام) و استفاده از پیام‌رسان داخلی (بله) و سایت اینترنتی مرکز پژوهش‌های مجلس، روند افزایش مشارکت‌کنندگان در مطالعه با رشد قابل قبول همراه بوده است (جدول زیر).<sup>۱</sup>

جدول ۲. تعداد پرسشنامه‌های قابل قبول در مطالعه‌های مختلف امنیت سرمایه‌گذاری

عنوان	تعداد پرسشنامه‌های قابل قبول (نفر)	تعداد افزایش پرسشنامه‌های قابل قبول	درصد رشد پرسشنامه‌های قابل قبول
مطالعه اول (زمستان ۱۳۹۶)	۱۲۰۷	---	---
مطالعه دوم (بهار ۱۳۹۷)	۲۷۵۱	۱۵۴۴	۱۲۸
مطالعه سوم (تابستان ۱۳۹۷)	۴۸۸۷	۲۱۳۶	۷۷
مطالعه چهارم (پاییز ۱۳۹۷)	۵۲۵۴	۳۶۷	۸
مطالعه پنجم (زمستان ۱۳۹۷)	۵۶۹۴	۴۴۰	۸
مطالعه ششم (بهار ۱۳۹۸)	۵۸۳۵	۱۴۱	۲/۴
مطالعه هفتم (تابستان ۱۳۹۸)	۶۷۲۷	۸۹۲	۱۵/۳
مطالعه هشتم (پاییز ۱۳۹۸)	۳۸۰۱	-۲۹۲۶	-۴۳/۵
مطالعه نهم (زمستان ۱۳۹۸)	۹۶۸۳	۵۸۸۲	۱۵۴/۷
مطالعه دهم (بهار ۱۳۹۹)	۶۸۸۴	-۲۷۹۹	-۲۹

هرچند با تدابیر به‌کار گرفته شده، درصد تحقق حجم نمونه لازم (نسبت تعداد فعالان کسب‌وکار مشارکت‌کننده در پایش امنیت سرمایه‌گذاری به تعداد پرسشنامه‌های لازم برای ایجاد امکان تعمیم نتایج به کل جامعه)، با رشد چشمگیری در زمستان ۱۳۹۸ روبه‌رو شده بود، اما متأسفانه آن روند برای بهار ۱۳۹۹ با نتایج قابل قبول فاصله داشت که شاید یکی از دلایل عمده آن شیوع بیماری کرونا و ممنوعیت بسیاری از فعالیت‌ها بوده که عملاً امکان پایش توسط فعالین کسب‌وکار مورد نیاز را سلب نموده بوده است. از سوی دیگر با رصد لحظه‌ای نتایج و ارسال تدریجی پیامک‌های اطلاع‌رسانی، پرسشنامه‌ها با توزیع متوازی روبه‌رو شد. به‌عنوان مثال در تابستان ۱۳۹۸ به‌عنوان یکی از هشت پژوهش اخیر که با بیشترین

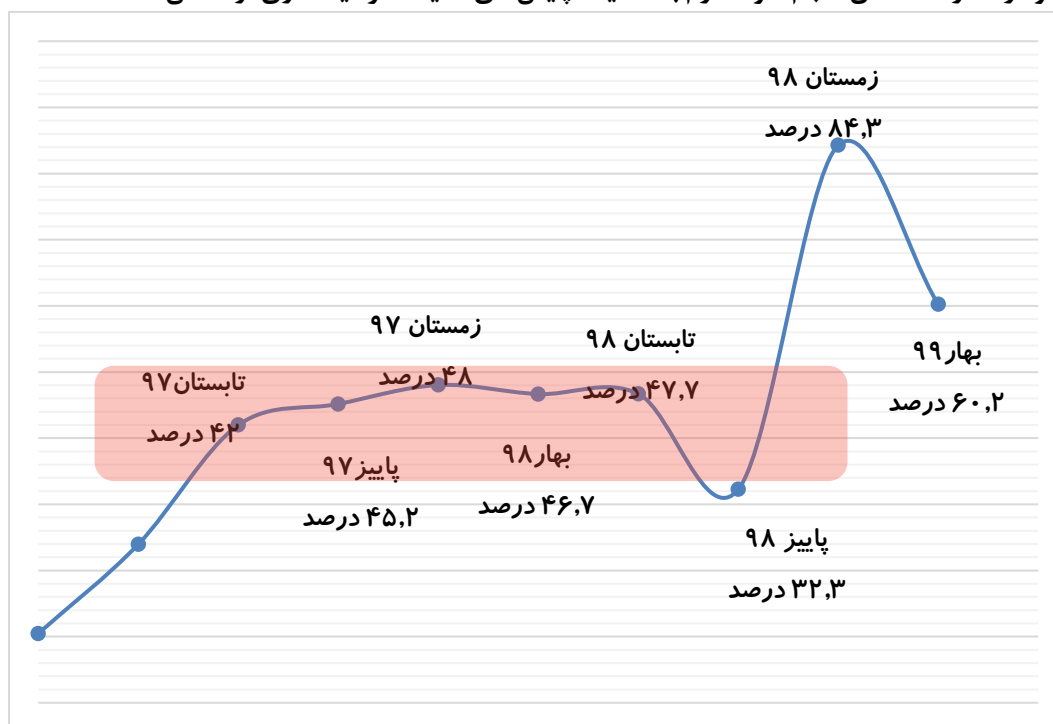
۱. البته باید دقت داشت که درخصوص تعداد نمونه‌های دریافت شده از برخی استان‌های ذکر شده در جدول ۱ همانند استان‌های ایلام، بوشهر، قزوین، کردستان، گیلان و مازندران که زیر ۵۰ درصد حجم نمونه مورد نیاز را دارا می‌باشند و فاصله مناسب آنها از حدنصاب موردنظر چندان حاصل نشده است و نمی‌توان همانند سایر استان‌ها نتیجه‌گیری‌های دقیقی برای این استان‌ها کرد؛ به‌نظر می‌رسد با روند افزایش مشارکت‌کنندگان و نمونه‌های صحیح دریافت شده این ابهام نیز به‌زودی در پایش‌های آتی برطرف گردد.



سطح مشارکت همراه بود، از استان تهران ۹۹۴ پرسشنامه تکمیل شده بود که بیش از دو برابر مقدار مورد نیاز بود، اما تعداد پرسشنامه‌های تکمیل شده در پایش تابستان ۱۳۹۸ در برخی استان‌ها بسیار اندک بود، به‌عنوان مثال در کهگیلویه و بویراحمد ۶۰ و در خراسان شمالی هفت عدد پرسشنامه تکمیل شده بود.

همان‌طور که در نمودار زیر می‌بینید از تابستان ۱۳۹۷ تا تابستان ۱۳۹۸ میانگین درصد تحقق حجم نمونه لازم، در محدوده ۵۰ درصد بود که بعد از افت این عدد در پاییز ۱۳۹۸، در پژوهش زمستان ۱۳۹۸ میزان تحقق حجم نمونه به بالای ۸۵ درصد رسیده است. اما در ادامه برای بهار ۱۳۹۹ درصد تحقق حجم نمونه به حدود ۶۰/۲ درصد رسید.

نمودار ۱. درصد تحقق حجم نمونه لازم به تفکیک پایش‌های امنیت سرمایه‌گذاری (زمستان ۱۳۹۸-۱۳۹۶)



#### ۱-۴. نرمال‌سازی و ترکیب داده‌های آماری

به‌منظور نرمال کردن داده‌های آماری (Hard Data)، ابتدا داده‌های آماری خام که از مراکز آماری مختلف به تفکیک استان‌ها جمع‌آوری شده، به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت به‌صورت نسبی و قابل مقایسه تبدیل شده است. سپس براساس روش «فاصله از مرز»<sup>۱</sup> که در مطالعات بین‌المللی مانند «شاخص سهولت انجام کسب‌وکار» بانک جهانی یا شاخص توسعه انسانی سازمان ملل متحد به‌کار می‌رود، «داده‌های آماری نسبی» به «داده‌های نرمال شده» تبدیل شده‌اند.

در روش «فاصله از مرز»، نمره فاصله از مرز، شکاف بین عملکرد یک استان از معیار بهترین عملکرد در میان استان‌ها و طی زمان به دست می‌آید. محاسبه نمره فاصله از مرز برای هر استان دو گام اصلی دارد:

اولین گام نرمال کردن داده‌های جمع‌آوری شده از هریک از مؤلفه‌های دارای بار مثبت مانند ضریب نفوذ بیمه در هر استان که با استفاده از یک تبدیل خطی با فرمول زیر با توجه به مقیاس مورد نظر (۱) بهترین عملکرد و ۱۰ بدترین عملکرد) انجام می‌شود:

$$P_{norm} = \left( (-9) \times \frac{w - P}{w - f} \right) + 9$$

که در فرمول بالا  $w$  بزرگ‌ترین و  $f$  کوچک‌ترین نمره مؤلفه در میان همه استان‌ها در کل طول دوره محاسبه شاخص است و  $P$  نمره نرمال نشده استان و  $P_{norm}$  داده نرمال شده یا نمره فاصله از مرز برای هریک از اجزای مؤلفه‌های شاخص است.

برای هریک از مؤلفه‌های دارای بار منفی مانند درصد چک‌های برگشتی، در هر استان با استفاده از تبدیل خطی با فرمول زیر با توجه به مقیاس مورد نظر (۱) بهترین عملکرد و ۱۰ بدترین عملکرد) انجام می‌شود:

$$P_{norm} = \left( 9 \times \frac{w - P}{w - f} \right) + 1$$

به‌طور معمول هم بهترین و هم بدترین عملکرد به مدت یک سال بر مبنای داده‌های به دست آمده ثابت در نظر گرفته می‌شوند.

دومین گام، محاسبه میانگین ساده هریک از نمره‌های فاصله از مرز برای هریک از بخش داده‌های آماری نماگرهاست.

## ۲. نتایج پژوهش براساس مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری

### ۲-۱. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران برحسب ۱۷ مؤلفه آماری (داده‌های آماری - HD)<sup>۱</sup>

همان‌طور که در بخش قبل اشاره شد، شاخص امنیت سرمایه‌گذاری در ایران شامل ۳۸ مؤلفه می‌شود که ۱۷ مؤلفه آن آماری (HD) هستند؛ یعنی سنجش آن نیاز به پیمایش و نظرخواهی ندارد و توسط نهادهای رسمی اندازه‌گیری و اعلام می‌شوند. روش محاسبه این مؤلفه‌ها براساس روش‌های علمی از نهادهای مربوطه اخذ شده است که به تفکیک نماگرهای مربوطه عبارتند از:



## نماگر ۱. تعریف و تضمین حقوق مالکیت (۴ مؤلفه آماری)

### ۱. اجرای کامل و به موقع احکام مراجع قضایی

این مؤلفه از حاصل جمع نسبت مانده اجرای احکام مدنی به جمعیت هر استان با مانده اجرای احکام کیفری به جمعیت هر استان مذکور در سالنامه عمومی قوه قضائیه سال ۱۳۹۷ به دست آمده است.

### ۲. میزان رسیدگی به اختلافات تجاری از طریق داوری

اطلاعات این مؤلفه با توجه به همکاری مرکز داوری اتاق ایران با مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در قالب سه نوع آمار دریافت گردید: آمار پرونده‌های جاری دفاتر مرکز، آمار پرونده‌های ثبت شده در دفاتر مرکز و آمار آرای صادره در دفاتر مرکز در سال ۱۳۹۸. لذا با توجه به ماهیت این مؤلفه میزان آمار آرای صادره در دفاتر مرکز داوری اتاق ایران تا دی‌ماه ۱۳۹۸ که در اختیار تیم تحقیقاتی قرار گرفته است مورد استفاده در تحلیل‌های پایش زمستان ۱۳۹۸ واقع شده است.

### ۳. اهتمام دادگاه‌ها به رسیدگی کامل به شکایات‌ها

این مؤلفه با معیار نرخ رسیدگی به پرونده‌های قضایی (درصد از ورودی) از حاصل جمع نسبت خروجی به ورودی پرونده‌های دادگاه‌های حقوقی با نسبت خروجی به ورودی پرونده‌های دادگاه‌های کیفری مذکور در سالنامه عمومی قوه قضائیه سال ۱۳۹۷ به دست آمده است.

### ۴. اهتمام دادگاه‌ها به رسیدگی سریع به شکایات‌ها

این مؤلفه با معیار میانگین زمان رسیدگی به هر پرونده ورودی برحسب تعداد روز به دست آمده است. آمار میانگین زمان رسیدگی به هر پرونده در شعب دادگاه حقوقی و دادگاه کیفری به تفکیک استان‌های مذکور در گزارش عملکرد واحدهای قضایی در اسفندماه ۱۳۹۷ (آخرین آمار در دسترس تیم پژوهش)<sup>۲</sup> به دست آمده است.

## نماگر ۲. ثبات اقتصاد کلان (۲ مؤلفه آماری)

### ۱. ثبات نرخ تورم

نوسان شاخص قیمت مصرف‌کننده براساس نرخ تورم استانی اعلامی از طرف مرکز آمار.<sup>۳</sup>

### ۲. ثبات نرخ ارز

به لحاظ نوسانات غیرعادی نرخ ارز در زمستان ۱۳۹۶ و تابستان ۱۳۹۷ و تلاش دولت برای جایگزینی

۱. شایان ذکر است که سالنامه قوه قضائیه برای سال ۱۳۹۷ به صورت رسمی و طبق نامه‌ای از معاونت راهبردی قوه قضائیه دریافت گردید؛ لیکن تا لحظه تهیه این گزارش متأسفانه سالنامه قوه قضائیه برای سال ۱۳۹۸ از طرف معاونت مربوطه آن قوه با وجود درخواست رسمی و مکتوب و پیگیری‌های متعدد در اختیار تیم تحقیق این پایش قرار نگرفته است؛ که جای پیگیری مسئولان ذی‌ربط دارد.

۲. با توجه به همکاری مناسب قوه قضائیه و در اختیار قرار دادن گزارش‌های عملکرد واحدهای قضایی به تفکیک ماهیانه برای سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷، برای این پایش از آخرین اطلاعات در دسترس و قابل استفاده بهره گرفته شده است که مربوط به اسفندماه ۱۳۹۷ می‌باشند.

۳. طبق گزارش شاخص قیمت مصرف‌کننده به تفکیک استان، خردادماه ۱۳۹۹، مرکز آمار ایران، تاریخ انتشار ۱۳۹۹/۴/۵.

یورو به‌عنوان ارز تخصیصی و کاربردی در تجارت خارجی و تغییرات نوسانی کمتر یورو نسبت به دلار، این مؤلفه در مطالعه فصل اول براساس نرخ یورو اعلامی از طرف یک صرافی<sup>۱</sup> دارای مجوز رسمی از بانک مرکزی انتخاب شده بود، لکن با توجه به دستورالعمل‌های مختلف بانک مرکزی و تغییرات متعدد سیاستگذاری آن بانک، از ۲۰ فروردین ماه ۱۳۹۷ صرافی‌های مختلف از جمله این صرافی، تغییرات نرخ ارز را بر روی سایت خود قرار نداده‌اند. بنابراین تصمیم بر آن شد تا از فصل بهار به بعد، نرخ‌های اعلامی از طرف شبکه اطلاع‌رسانی طلا، سکه و ارز تهران (وابسته به اتحادیه طلا و جواهر) ملاک عمل قرار گیرد<sup>۲</sup> (که برای مطالعه دوم (بهار ۱۳۹۷) مورد استفاده قرار گرفت)، لکن مجدداً بر اثر التهابات بازار ارز و سیاست‌ها و تصمیمات مقامات مسئول هرگونه ارائه لحظه‌ای نرخ ارز بر روی تمامی سایت‌های رسمی مجدداً برای فصل تابستان منتفی شد، بر این اساس با توجه به انجام مطالعه هر فصل بعد از پایان آن فصل و وجود یک دوره زمانی ارزیابی داده‌ها، اطلاعات مربوط به نرخ روزانه ارز یورو (برای بازه زمانی تابستان ۱۳۹۷ تا بهار ۱۳۹۸) از منابع در دسترس در چند ماه بعد استخراج و در مطالعه فصل بهار نیز همانند سه فصل ماقبل از آن استفاده شد.<sup>۳</sup> برای پایش بهار ۱۳۹۹ همانند دو پایش زمستان و پاییز ۱۳۹۸ با توجه به برگشت انتشار قیمت‌ها به سایت‌های رسمی مجدداً نرخ‌های اعلامی از طرف شبکه اطلاع‌رسانی طلا، سکه و ارز تهران (وابسته به اتحادیه طلا و جواهر) ملاک عمل قرار گرفته است.<sup>۴</sup> برای آنکه این مؤلفه تغییرات و نوسانات را برای کشور بهتر نشان دهد، ضریب تغییرات<sup>۵</sup> آن محاسبه و استفاده شده است.

### نماگر ۳. ثبات و پیش‌بینی‌پذیری مقررات و رویه‌های اجرایی (۱ مؤلفه آماری)

#### ۱. ثبات مسئولان استانی

این مؤلفه براساس تغییرات ۶ مقام مسئول استانی شامل استاندار، شهردار،<sup>۶</sup> ریاست سازمان جهاد کشاورزی، مدیر کل سازمان امور اقتصاد و دارایی، مدیر کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی و ریاست سازمان صنعت، معدن و تجارت استان در دوره زمانی مشخص شده (فصل بهار ۱۳۹۹) براساس استعلام مرکز پژوهش‌ها از دستگاه‌های مربوطه و میزان همکاری و اطلاعات در دسترس و ارائه شده توسط آنها و سایت‌های مربوطه به‌دست آمده است.

۱. شرکت تضامنی صرافین ... ارائه‌کننده خدمات ارزی واقع در تهران.

۲. به آدرس [www.tgju.org](http://www.tgju.org)

۳. اطلاعات از سایت [currency-gold](http://currency-gold) استخراج شد.

۴. به آدرس [www.tgju.org](http://www.tgju.org)

۵. ضریب تغییرات عبارت است از: عددی که از تقسیم انحراف معیار به میانگین نرخ‌های یک بازه زمانی به‌دست می‌آید. ضریب تغییرات میزان تغییرات نرخ را در طول دوره زمانی مشخص شده بهتر نشان می‌دهد، هرچند برای دوره‌های کوتاه‌مدت می‌توان از انحراف معیار نرخ‌ها نیز استفاده کرد.

۶. درباره دریافت اطلاعات از منابع مطلع، درخصوص تغییرات شهرداران و استانداران برای این دوره (بهار ۱۳۹۹) تغییرات فقط مربوط به ۲ استان چهارمحال و بختیاری و زنجان گزارش شده بوده است.



#### نماگر ۴. فرهنگ وفای به عهد و صداقت و درستی (۴ مؤلفه آماری)

##### ۱. تعداد پرونده‌های خیانت در امانت

این مؤلفه براساس نرخ اعلامی به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت در هر استان، مذکور در سالنامه عمومی قوه قضائیه سال ۱۳۹۷ به‌دست آمده است.

##### ۲. تعداد پرونده‌های مطالبه طلب

این مؤلفه براساس نرخ اعلامی به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت در هر استان، مذکور در سالنامه عمومی قوه قضائیه سال ۱۳۹۷ به‌دست آمده است.

##### ۳. درصد چک‌های برگشتی

این مؤلفه براساس نرخ اعلامی تحت عنوان شاخص مطالبه وجه چک به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت در هر استان، مذکور در سالنامه عمومی قوه قضائیه سال ۱۳۹۷ به‌دست آمده است.

##### ۴. تعداد پرونده‌های کلاهبرداری

این مؤلفه براساس نرخ اعلامی به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت در هر استان، مذکور در سالنامه عمومی قوه قضائیه سال ۱۳۹۷ به‌دست آمده است.

#### نماگر ۵. مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض (۶ مؤلفه آماری)

##### ۱. شکایت‌های با موضوع سرقت مستوجب تعزیر

این مؤلفه براساس نرخ اعلامی شکایت‌های با موضوع سرقت مستوجب تعزیر به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت در هر استان، مذکور در سالنامه عمومی قوه قضائیه سال ۱۳۹۷ به‌دست آمده است.

##### ۲. شکایت‌های با موضوع تصرف عدوانی

این مؤلفه براساس نرخ اعلامی شکایت‌های با موضوع تصرف عدوانی به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت در هر استان، مذکور در سالنامه عمومی قوه قضائیه سال ۱۳۹۷ به‌دست آمده است.

##### ۳. شکایت‌های با موضوع مزاحمت ملکی

این مؤلفه براساس نرخ اعلامی شکایت‌های با موضوع مزاحمت ملکی به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت در هر استان، مذکور در سالنامه عمومی قوه قضائیه سال ۱۳۹۷ به‌دست آمده است.

##### ۴. شکایت‌های با موضوع ضرب و جرح عمدی

این مؤلفه از تعداد شکایت‌های با موضوع ضرب و جرح عمدی به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت در هر استان، مندرج در سالنامه عمومی قوه قضائیه سال ۱۳۹۷ به‌دست آمده است.

##### ۵. تعداد تصادف منجر به فوت یا جرح

این مؤلفه براساس حاصل جمع نرخ‌های اعلامی در هر استان برای فوت یا جرح به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر

جمعیت، مذکور در سالنامه آماری سال ۱۳۹۷ به دست آمده است.

### ۶. ضریب نفوذ بیمه

این مؤلفه براساس نرخ رسمی اعلامی در سالنامه آماری صنعت بیمه سال ۱۳۹۷ صنعت بیمه به تفکیک استان‌ها استخراج شده است.

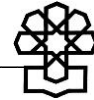
همان‌طور که قبلاً توضیح داده شد دو نماگر شفافیت و سلامت اداری و نماگر عملکرد دولت صرفاً براساس مؤلفه‌های پیمایشی سنجش و ارزیابی می‌شوند و هیچ مؤلفه آماری برای آنها در نظر گرفته نشده است.

برای تلفیق اطلاعات فوق با داده‌های پیمایشی و استخراج یک شاخص برای هر استان و درنهایت برای کل کشور، پس از تهیه جدول اطلاعات نسبی ۲۱۷ مؤلفه، این مؤلفه‌ها نرمال‌سازی شده<sup>۳</sup> و سپس با جدول اطلاعات پیمایشی تلفیق شده‌اند. با توجه به مراحل و پیش‌فرض‌های مذکور، مؤلفه‌های آماری (HD) شاخص امنیت سرمایه‌گذاری پس از نرمال شدن برای فصل بهار ۱۳۹۹ در جدول ۳ و نمودار ۲ ارائه شده است.

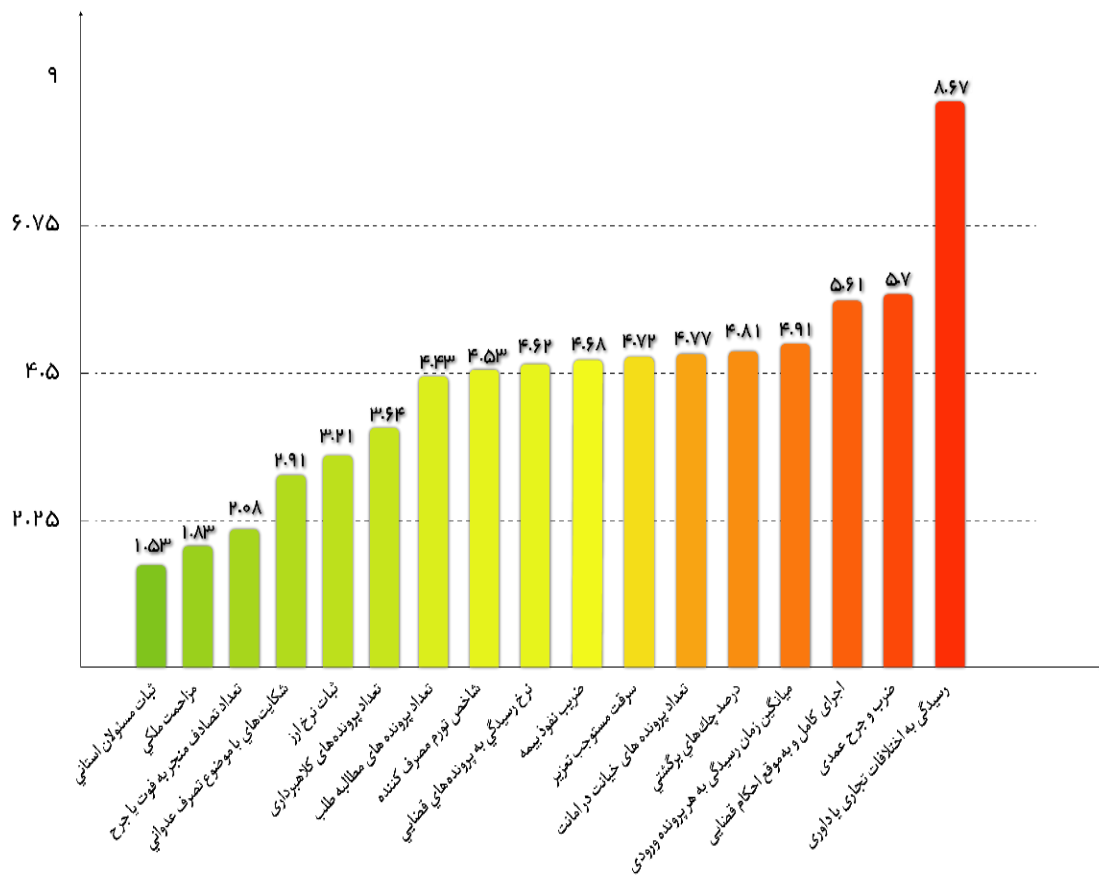
### مطالعه این فصل نشان می‌دهد شاخص امنیت سرمایه‌گذاری از نظر مؤلفه‌های آماری برای

فصل بهار ۱۳۹۹ عدد ۴/۲۷ از ۱۰ (شاخص ۱۰ به معنای ناامنی مطلق سرمایه‌گذاری) به دست آمده است و برای فصل زمستان ۱۳۹۸ عدد ۴/۲۰، برای فصل پاییز ۱۳۹۸ عدد ۴/۲۶، برای فصل تابستان ۱۳۹۸ عدد ۴/۳۰، برای فصل بهار ۱۳۹۸ عدد ۴/۲۶ محاسبه شده بوده است؛ در حالی که در زمستان ۱۳۹۶ این شاخص، کمیّت ۴/۰۸ و در بهار سال ۱۳۹۷ با کمیّت ۴/۱۸ و در فصل تابستان ۱۳۹۷ کمیّت ۴/۳۲ و در پاییز ۱۳۹۷ کمیّت ۴/۶۵ و برای زمستان ۱۳۹۷ عدد ۴/۴۵ ارزیابی شده بود. نمودار ۸ در اواخر این گزارش، روند تغییرات شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری از نظر مؤلفه‌های آماری طی ۱۰ فصل منتهی به بهار ۱۳۹۹ را نشان می‌دهد.

۱. که شامل آخرین اطلاعات در دسترس برای تیم پژوهش بوده است.  
 ۲. در این گزارش، آمار مؤلفه رسیدگی به اختلافات تجاری از طریق داوری، براساس داده‌های مرکز داوری اتاق ایران و دفاتر آن در اتاق‌های بازرگانی شهرستان‌ها تا دی‌ماه ۱۳۹۸ که برای مرکز پژوهش‌ها ارسال گردید در تحلیل وارد شده است.  
 ۳. برای نرمال‌سازی جدول اطلاعات نسبی مؤلفه‌های آماری:  
 اولاً، آمار برخی مؤلفه‌ها در استان‌های خاصی وجود نداشت، زیرا در سالنامه عمومی قوه قضائیه سال ۱۳۹۷ برای هر استان برخی اطلاعات مورد نیاز این پایش از جداولی با عنوان «۱۰ موضوع اول اتهام پرونده‌های ورودی واحدهای قضایی استان...» استخراج شده است، لکن به دلیل آنکه مؤلفه مورد نظر در طول بازه زمانی مورد سنجش در ۱۰ موضوع اول اتهامی استان مورد نظر نبوده، لذا آماری در این خصوص در دسترس نبود. در این موارد، معادل عدد موجود برای آن استان در سالنامه سال گذشته و یا حداقل مؤلفه موجود در رتبه‌بندی سایر استان‌ها برای استان فاقد آمار به کار برده شده است.  
 ثانیاً، آن دسته از مؤلفه‌هایی که براساس نسبت به جمعیت استان مربوطه (شاخص براساس ۱۰۰ هزار نفر) موجود در منابع آماری رسمی در آنها رعایت نشده است، لازم است تا عدد مؤلفه کسب شده بر جمعیت هر استان تقسیم و ضرب در ۱۰۰ هزار شود تا همانند سایر مؤلفه‌ها بتوان آنها را نرمال کرد.

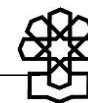


نمودار ۲. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران برحسب مؤلفه‌های آماری در بهار ۱۳۹۹



جدول ۳. مؤلفه‌های آماری شاخص امنیت سرمایه‌گذاری (نرمال شده) به تفکیک استان‌ها در بهار ۱۳۹۹ (به ترتیب از بهترین تا بدترین)

مؤلفه‌های آماری امنیت سرمایه‌گذاری	ضرب نفوذ بیمه	تعداد تصادف منجر به فوت یا جرح	ضرب و جرح عمدی	مزاحمت ملکی	شکایات‌های با موضوع تصرف عدوانی	سرقف مستوجب تعزیر	تعداد پرونده‌های کلاهبرداری	درصد چک‌های برگشتی	تعداد پرونده‌های مطالبه‌طلب	تعداد پرونده‌های خیانت در امانت	ثبات مسئولان استانی	ثبات نرخ ارز	ثبات شاخص تورم مصرف‌کننده	زمان رسیدگی به هر پرونده ورودی	نرخ رسیدگی به پرونده‌های قضایی	رسیدگی به اختلافات تجاری با داوری	اجرای کامل و به‌موقع احکام قضایی	استان/ عنوان مؤلفه آماری
۲.۹۷	۵	۱	۶	۱	۱	۵	۴	۴	۲	۱	۱	۲	۲	۶	۲	۰	۵	همدان
۳.۰۸	۴	۲	۱	۱	۱	۱	۲	۵	۴	۲	۱	۲	۱	۶	۴	۶	۵	آذربایجان غربی
۳.۱۹	۴	۱	۲	۱	۱	۲	۲	۲	۲	۱	۱	۲	۶	۱	۴	۹	۷	خراسان جنوبی
۳.۲۷	۵	۱	۱	۱	۱	۲	۱	۱	۱	۱	۲	۲	۴	۹	۵	۹	۷	سیستان و بلوچستان
۳.۴۱	۴	۱	۲	۱	۱	۴	۴	۴	۴	۲	۱	۲	۲	۲	۲	۹	۵	سمنان
۳.۶۶	۲	۵	۴	۱	۱	۴	۲	۲	۲	۵	۱	۲	۲	۴	۲	۹	۹	خراسان رضوی
۳.۷۱	۵	۲	۴	۱	۲	۲	۲	۴	۴	۵	۱	۲	۲	۲	۷	۹	۴	کرمانشاه
۳.۷۵	۳	۲	۲	۱	۱	۲	۲	۷	۴	۷	۱	۲	۲	۲	۵	۹	۵	قم
۳.۸۰	۵	۲	۲	۱	۱	۲	۲	۶	۴	۵	۱	۲	۲	۴	۲	۹	۹	فارس
۳.۸۹	۵	۲	۴	۱	۱	۴	۲	۴	۲	۵	۱	۲	۵	۵	۴	۹	۷	کرمان
۴.۰۰	۴	۲	۵	۱	۵	۱	۵	۵	۴	۵	۱	۲	۴	۲	۵	۹	۶	آذربایجان شرقی
۴.۰۲	۲	۱	۵	۱	۱	۷	۲	۴	۴	۵	۱	۲	۵	۵	۲	۹	۸	گلستان
۴.۰۳	۵	۱	۷	۱	۴	۵	۴	۴	۲	۴	۲	۲	۲	۲	۵	۹	۶	زنجان
۴.۱۹	۴	۱	۶	۱	۱	۵	۴	۱۰	۴	۸	۱	۲	۵	۴	۴	۹	۰	یزد
۴.۲۹	۶	۲	۶	۱	۱	۶	۴	۵	۲	۶	۲	۲	۴	۴	۵	۹	۵	مرکزی
۴.۳۲	۵	۲	۷	۱	۴	۲	۲	۴	۵	۵	۲	۲	۹	۵	۲	۹	۵	لرستان
۴.۳۶	۲	۱	۴	۱	۱	۲	۴	۴	۲	۷	۱	۲	۹	۶	۶	۹	۸	هرمزگان
۴.۴۳	۳	۱	۱۰	۱	۹	۷	۲	۲	۲	۵	۱	۲	۶	۴	۳	۹	۵	خراسان شمالی
۴.۵۷	۵	۱	۷	۱	۷	۶	۲	۲	۱۰	۱	۲	۲	۱۰	۵	۰	۹	۵	ایلام
۴.۶۷	۹	۱	۴	۱	۱	۴	۴	۴	۷	۷	۱	۲	۵	۱۰	۵	۹	۴	بوشهر
۴.۶۸	۶	۱	۷	۱	۱	۶	۴	۷	۵	۷	۲	۲	۴	۲	۶	۹	۶	قزوین
۴.۷۰	۲	۲	۸	۹	۱	۵	۲	۵	۴	۶	۴	۲	۴	۲	۶	۹	۴	گیلان
۴.۷۱	۴	۳	۵	۱	۱	۶	۶	۵	۲	۶	۱	۲	۷	۷	۹	۹	۴	البرز



مؤلفه‌های آماری امنیت سرمایه‌گذاری	ضریب نفوذ بیمه	تعداد تصادف منجر به فوت یا جرح	ضرب و جرح عمدی	مزاحمت ملکی	شکایات‌های با موضوع تصرف عدوانی	سرقت مستوجب تعزیر	تعداد پرونده‌های کلاهبرداری	درصد چک‌های برگشتی	تعداد پرونده‌های مطالبه‌طلب	تعداد پرونده‌های خیانت در امانت	ثبات مسئولان استانی	ثبات نرخ ارز	ثبات شاخص تورم مصرف‌کننده	زمان رسیدگی به هر پرونده ورودی	نرخ رسیدگی به پرونده‌های قضایی	رسیدگی به اختلافات تجاری با داوری	اجرای کامل و به‌موقع احکام قضایی	استان/ عنوان مؤلفه آماری
۴.۷۳	۹	۳	۸	۱	۱	۹	۴	۳	۴	۵	۳	۳	۳	۵	۴	۹	۷	خوزستان
۴.۷۴	۵	۱	۹	۱	۹	۵	۴	۸	۶	۱	۳	۳	۵	۶	۲	۹	۳	چهارمحال و بختیاری
۴.۷۶	۶	۱	۶	۱	۱۰	۴	۴	۴	۴	۷	۱	۳	۲	۸	۷	۹	۴	کردستان
۴.۸۰	۴	۱	۶	۱	۱	۴	۵	۹	۵	۹	۳	۳	۴	۵	۶	۹	۷	اصفهان
۵.۱۶	۵	۱	۹	۱۰	۱۰	۵	۴	۴	۷	۱	۱	۳	۴	۳	۳	۹	۷	اردبیل
۵.۲۶	۸	۱	۹	۱	۸	۶	۴	۵	۹	۱	۱	۳	۴	۶	۹	۹	۷	کهگیلویه و بویراحمد
۵.۲۹	۴	۲	۹	۱۰	۱	۸	۴	۶	۶	۸	۱	۳	۵	۶	۴	۹	۳	مازندران
۵.۹۴	۰	۱۰	۶	۱	۱	۱۰	۱۰	۸	۵	۱۰	۱	۳	۷	۷	۷	۹	۷	تهران
۴.۲۷	۴.۶۸	۲۰.۸	۵.۷۰	۱.۸۳	۲.۹۱	۴.۷۲	۳.۶۴	۴.۸۱	۴.۴۳	۴.۷۷	۱.۵۳	۳.۲۱	۴.۵۳	۴.۹۱	۴.۶۲	۸.۶۷	۵.۶۱	میانگین کشوری

**توضیحات:** ۱. مؤلفه رسیدگی به اختلافات تجاری از طریق داوری در پژوهش اصلی، جزء مؤلفه‌های آماری بوده، که در بهمن‌ماه ۱۳۹۸ اطلاعات این مؤلفه در دسترس تیم پژوهش قرار گرفت و اطلاعات مربوطه تا دی‌ماه ۱۳۹۸ است. لکن شاید به دلیل کامل و جامع نبودن اطلاعات مربوط به این مؤلفه، به صورت نسبی در مقایسه با سایر مؤلفه‌ها از وضعیت آماری نامناسب‌تری برخوردار شده است که در صورت به‌روزرسانی شدن دقیق‌تر آمار آن امکان کاهش نمره آن دور از انتظار نمی‌باشد.

۲. شایان توضیح است در چهار مؤلفه خیانت در امانت،<sup>۱</sup> کلاهبرداری،<sup>۲</sup> تصرف عدوانی<sup>۳</sup> و مزاحمت ملکی،<sup>۴</sup> از آنجا که داده‌های مؤلفه‌های مربوط به این چهار ستون از سالنامه قوه قضائیه استخراج می‌شود و در آن گزارش، داده‌ها براساس ۱۰ پرونده پُرشکایت در هر استان ارائه می‌شود، در برخی استان‌ها این چهار مؤلفه جزء پرونده تشکیل شده نبود و در نتیجه اطلاعات این چهار مؤلفه برای همه استان‌ها در دسترس نبود؛ لذا تیم پژوهش تصمیم گرفت داده آماری در این استان‌ها (استان‌هایی که چهار مؤلفه فوق به دلیل آنکه آنها جزء ۱۰ پرونده پُرشکایت نبوده‌اند آماری برای آن موارد ذکر نشده است) را معادل کمترین عدد اعلامی در بین استان‌های دارای داده که در منابع اطلاعاتی برای آنها عددی اعلام شده، در نظر بگیرد و یا اعداد در دسترس در سالنامه سال ماقبل مربوط به آن استان لحاظ شود.

۳. در اعداد نرمال شده، برای هیچ استانی ضریب وزنی خاصی اعمال نشده است.

۴. با توجه به اینکه سالنامه عمومی قوه قضائیه مربوط به سال ۱۳۹۷ منتشر شده است؛ لذا آمارهای استفاده شده در این مطالعه برخلاف مطالعه اول و دوم، براساس سالنامه عمومی قوه قضائیه سال ۱۳۹۷ و سالنامه آماری ۱۳۹۷ و سالنامه بیمه مرکزی سال ۱۳۹۷ و گزارش عملکرد واحدهای قضایی در اسفندماه ۱۳۹۷ است و تنها آمار مربوط به سه مؤلفه ثبات شاخص تورم مصرف‌کننده، ثبات نرخ ارز و ثبات مسئولان استانی متناسب با سه ماه اول سال ۱۳۹۹ از سایر منابع معتبر در دسترس دریافت و در جدول ۲ به‌کار برده شده است.

۱. برای این مؤلفه، در سالنامه سال ۱۳۹۷ تنها برای استان‌های اردبیل، ایلام، چهارمحال و بختیاری، خراسان جنوبی، کهگیلویه و بویراحمد و همدان اطلاعات در دسترس تیم تحقیق نبوده است که کمترین عدد در میان سایر استان‌ها برایشان منظور شده است و برای استان‌های خراسان شمالی، زنجان، کرمانشاه و لرستان اعدادی در سالنامه سال ۱۳۹۷ منظور نشده بود، لکن به دلیل آنکه در سالنامه سال ۱۳۹۶ قوه قضائیه استان‌های فوق دارای عدد بوده، برایشان همان اطلاعات سالنامه قبلی منظور شده است و در بقیه استان‌ها این مؤلفه جزء ۱۰ پرونده اول پُر تعداد بوده و دارای داده می‌باشند.
۲. برای این مؤلفه، تنها در مورد استان‌های اردبیل، چهارمحال و بختیاری و کرمان داده در دسترس تیم تحقیق برای سالنامه سال ۱۳۹۶ بوده و درباره سایر استان‌ها از اطلاعات سالنامه سال ۱۳۹۷ بهره گرفته شده است.
۳. برای این مؤلفه، تنها در مورد استان‌های آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل، ایلام، چهارمحال و بختیاری، خراسان شمالی، زنجان، کردستان، کرمانشاه، کهگیلویه و بویراحمد و لرستان داده در دسترس تیم تحقیق بوده است و برای سایر استان‌ها کمترین عدد در میان سایرین لحاظ شده است.
۴. برای این مؤلفه نیز در سالنامه سال ۱۳۹۷ فقط آمار استان‌های اردبیل، کهگیلویه و بویراحمد، گیلان و مازندران در دسترس تیم تحقیق بوده است.

شکل ۱. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران برحسب مؤلفه‌های آماری به تفکیک استان‌ها، بهار ۱۳۹۹



مقایسه اطلاعات استخراجی مؤلفه‌های آماری شاخص امنیت سرمایه‌گذاری (نرمال شده) به تفکیک استان‌ها در بهار ۱۳۹۹ نسبت به زمستان ۱۳۹۸ به ترتیب استان‌های همدان، آذربایجان غربی و خراسان جنوبی نسبت به سایر استان‌ها ارزیابی مناسب‌تری داشتند و استان‌های تهران، مازندران و کهگیلویه و بویراحمد به ترتیب نسبت به سایر استان‌ها در بررسی مؤلفه‌های آماری امنیت سرمایه‌گذاری ارزیابی نامناسب‌تری کسب کرده‌اند. این درحالی است که در پایش زمستان ۱۳۹۸ همان استان‌ها با همان ترتیب درخصوص مناسب‌ترین‌ها تکرار شده است و درخصوص نامناسب‌ترین استان‌ها به ترتیب تهران، کهگیلویه و بویراحمد و مازندران شناسایی شده بودند. به عبارتی در چند مطالعه اخیر معمولاً استان‌های همدان، خراسان جنوبی و آذربایجان غربی از ارزیابی مناسب‌تری برخوردار بوده‌اند و استان‌های تهران و کهگیلویه و بویراحمد با تکرار ارزیابی نامناسب‌تری در مؤلفه‌های آماری شاخص امنیت سرمایه‌گذاری را به خود اختصاص داده است. در ادامه، اول مؤلفه‌های پیمایشی مورد ارزیابی و سنجش قرار می‌گیرند و سپس داده‌های آماری گردآوری شده با داده‌های پیمایشی به دست آمده در این پژوهش، تلفیق شده و شاخص نهایی امنیت سرمایه‌گذاری برای هر استان و کل کشور (در بخش ۴) ارائه می‌شود.



## ۲-۲. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران برحسب ۲۱ مؤلفه پیمایشی

ارزیابی فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این مطالعه از وضعیت مؤلفه‌های پیمایشی (پرسشنامه) شاخص امنیت سرمایه‌گذاری (نمره ۱۰ بدترین ارزیابی و صفر مناسب‌ترین ارزیابی) در جدول ۴ و نمودار ۳ ارائه شده است که نشان می‌دهد سه مؤلفه زیر در بهار ۱۳۹۹ نامناسب‌ترین مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری ارزیابی شده به ترتیب عبارت بوده‌اند از:

۱. عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده (۸/۴۸)،

۲. عمل مسئولان استانی و محلی به وعده‌های اقتصادی داده شده (۸/۳۱)،

۳. اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات (۸/۰۶).

مناسب‌ترین مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری طی بهار ۱۳۹۹ نیز به این ترتیب بوده‌اند:

۱. رواج توزیع کالای قاچاق (۳/۹۶)،

۲. سرقت مالی (پول نقد، کالا، تجهیزات) (۴/۰۸)،

۳. استفاده غیرمجاز از نام و علائم تجاری یا مالکیت معنوی (۴/۴۲).

در عین حال در پایش قبلی ارزیابی فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده، در زمستان ۱۳۹۸

نامناسب‌ترین مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری در زمستان ۱۳۹۸ ارزیابی شده‌اند:

۱. عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده (۷/۹۸)،

۲. میزان اختلال ایجاد شده در اثر تحریم‌های خارجی (۷/۸۸)،

۳. عمل مسئولان استانی و محلی به وعده‌های اقتصادی داده شده (۷/۸۷).

مناسب‌ترین مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری طی زمستان ۱۳۹۸ نیز به این ترتیب بوده‌اند:

۱. رواج توزیع کالای قاچاق (۳/۵۳)،

۲. سرقت مالی (پول نقد، کالا، تجهیزات) (۳/۷۴)،

۳. استفاده غیرمجاز از نام و علائم تجاری یا مالکیت معنوی (۴/۱۴).

مقایسه نتایج ارزیابی بهار ۱۳۹۹ با زمستان ۱۳۹۸ و فصول گذشته نشان می‌دهد نامناسب‌ترین مؤلفه برای امنیت سرمایه‌گذاری که فعالان اقتصادی را بیش از همه آزار می‌دهد، در این مطالعه مجدداً مؤلفه‌های «عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده» به‌عنوان رتبه اول و مؤلفه «عمل مسئولان استانی و محلی به وعده‌های اقتصادی داده شده» به‌عنوان رتبه دوم نامناسب‌ترین ارزیابی‌ها را به‌خود اختصاص داده‌اند. اما نکته قابل توجه رشد ناگهانی ارزیابی نامناسب از مؤلفه «میزان اختلال ایجاد شده در اثر تحریم‌های خارجی» است که در چند پایش اخیر براساس ارزیابی فعالان مشارکت‌کننده، بسیار نامناسب ارزیابی شده و منجر شده است تا رتبه آن که در پایش پاییز ۱۳۹۸ در جایگاه ۵ مناسب‌ترین مؤلفه‌ها بوده است به

دومین مؤلفه نامناسب در زمستان ۱۳۹۸ و چهارمین مؤلفه نامناسب در بهار ۱۳۹۹ سقوط کند.<sup>۱</sup> این شاید بدین معناست که این مؤلفه از منظر فعالان کسب‌وکار نسبت به مطالعات گذشته، در فصل زمستان ۱۳۹۸ و بهار ۱۳۹۹ اثر پیش‌بینی‌ناپذیری و تخریبی بیشتری داشته است؛ به عبارتی احتمالاً تحریم‌ها در زمستان ۱۳۹۸ و همین‌طور در بهار ۱۳۹۹ نسبت به سایر مؤلفه‌ها در ارزیابی توسط فعالان مشارکت‌کننده در پاییز ۱۳۹۸ آثار تخریبی بیشتری داشته است و همین روند در بهار ۱۳۹۹ نیز مشهود بوده است.

#### جدول ۴. ارزیابی فعالان اقتصادی از ۲۱ مؤلفه پیمایشی امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۳۹۹ و مقایسه وضعیت آن با زمستان ۱۳۹۸

بهار ۱۳۹۹		زمستان ۱۳۹۸		عنوان مؤلفه
رتبه	ارزیابی	رتبه	رتبه	
۱	۳/۹۶	۱	۳/۵۳	رواج توزیع کالای قاچاق
۲	۴/۰۸	۲	۳/۷۴	سرقت مالی (پول نقد، کالا، تجهیزات)
۳	۴/۴۲	۳	۴/۱۴	استفاده غیرمجاز از نام و علائم تجاری یا مالکیت معنوی
۴	۴/۸۴	۴	۴/۴۸	وجود کلاهبرداری یا تقلب در بازار
۵	۵/۱۶	۵	۴/۸۷	میزان وفای به‌عهد در اجرای قرارداد کتبی یا شفاهی در بازار
۶	۶/۱۵	۶	۵/۹۲	دسترسی آزاد و عمومی به اطلاعات و تصمیمات مسئولان
۷	۶/۳۷	۷	۵/۹۳	سرعت عمل و تعهد مراجع انتظامی (پلیس) در رسیدگی به شکایات فعالان اقتصادی
۸	۶/۴۳	۹	۶/۰۴	روشن بودن قوانین و مقررات ناظر بر کسب‌وکار
۹	۶/۵۷	۱۰	۶/۱۰	میزان اعتماد به دادگاه‌های استان برای احقاق به‌موقع و منصفانه حق در دعاوی تجاری
۱۰	۶/۵۹	۸	۶/۰۳	ثبات قوانین و مقررات
۱۱	۶/۷۹	۱۱	۶/۴۳	میزان تخصصی بودن رسیدگی به دعاوی تجاری در مراجع قضایی
۱۲	۷/۱۴	۱۲	۶/۶۲	وفای به‌عهد در اجرای قراردادهای توسط دولت و شرکت‌های دولتی
۱۳	۷/۲۸	۱۳	۶/۸۵	احقاق حقوق قانونی در ادارات دولتی
۱۴	۷/۵۶	۱۶	۷/۲۶	میزان شیوع رشوه در ادارات
۱۵	۷/۷۲	۱۷	۷/۴۵	میزان حمایت مسئولان استانی از داوطلبان سرمایه‌گذاری
۱۶	۷/۷۲	۱۵	۷/۲۱	ثبات یا قابل پیش‌بینی بودن تصمیمات مسئولان استانی یا محلی
۱۷	۷/۷۵	۱۴	۷/۱۶	ثبات قیمت مواد اولیه
۱۸	۷/۹۶	۲۰	۷/۸۸	میزان اختلال ایجاد شده در اثر تحریم‌های خارجی
۱۹	۸/۰۶	۱۸	۷/۸۰	اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات
۲۰	۸/۳۱	۱۹	۷/۸۷	عمل مسئولان استانی و محلی به وعده‌های اقتصادی داده شده
۲۱	۸/۴۸	۲۱	۷/۹۸	عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده

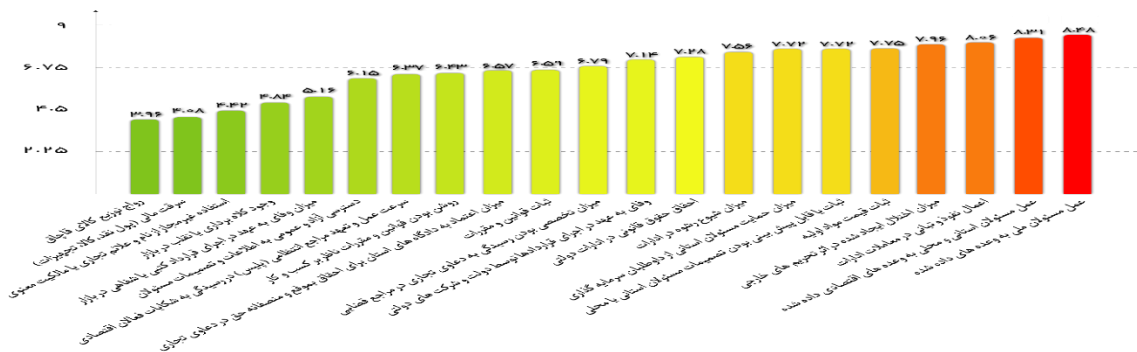
توضیح: ۱۰ - بدترین ارزیابی و رتبه بالاتر - وضعیت نامناسب‌تر.

۱. البته مؤلفه فوق در مطالعه پایش تابستان ۱۳۹۸ در رتبه سوم مناسب‌ترین ارزیابی‌ها جا گرفته بود و در پایش پاییز ۱۳۹۸ در جایگاه پنجم مناسب‌ترین‌ها قرار گرفته است.



با بررسی جدول ۴ متوجه می‌شویم که عمده‌ترین تفاوت در رتبه‌بندی مؤلفه‌ها، نامناسب‌تر شدن حداقلی وضعیت مؤلفه «ثبات قیمت مواد اولیه» است که از جایگاه ۱۴ام در پایش زمستان ۱۳۹۸ به جایگاه ۱۷ام نزول پیدا کرده است و به عبارتی وضعیت آن نامناسب‌تر شده است. به عبارتی وضعیت مؤلفه‌های پیمایشی در این جدول از مناسب‌ترین ارزیابی تا نامناسب‌ترین ارزیابی (رتبه ۲۱ و بالاترین نمره) رتبه‌بندی شده‌اند.

**نمودار ۳. ارزیابی فعالان اقتصادی از ۲۱ مؤلفه پیمایشی امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۳۹۹**

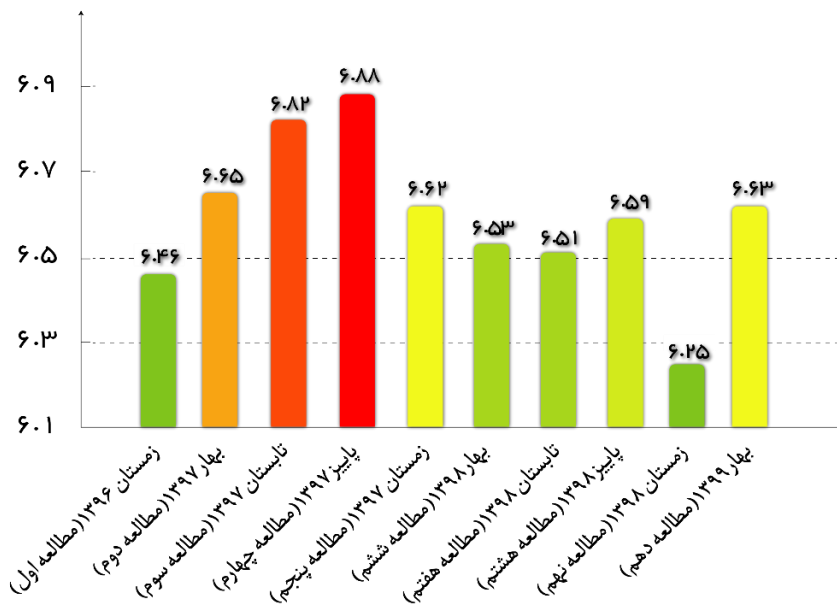


۲-۳. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران برحسب مؤلفه‌های پیمایشی به تفکیک استان‌ها  
 میانگین ارزیابی مؤلفه‌های پیمایشی امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک استان‌ها در بهار ۱۳۹۹ در جدول ۵ ارائه شده است. این جدول نشان می‌دهد در بهار ۱۳۹۹ استان‌های تهران، خراسان رضوی و قم به ترتیب دارای نامناسب‌ترین وضعیت و استان‌های یزد، خراسان جنوبی و گلستان به ترتیب دارای مناسب‌ترین وضعیت امنیت سرمایه‌گذاری نسبت به سایر استان‌ها از منظر فعالان کسب‌وکار ارزیابی شده‌اند. شایان ذکر است در زمستان ۱۳۹۸ استان‌های آذربایجان شرقی، تهران و البرز به ترتیب دارای نامناسب‌ترین وضعیت و استان‌های یزد، کهگیلویه و بویراحمد و خراسان جنوبی به ترتیب دارای مناسب‌ترین وضعیت امنیت سرمایه‌گذاری نسبت به سایر استان‌ها از منظر فعالان کسب‌وکار ارزیابی شده بودند.





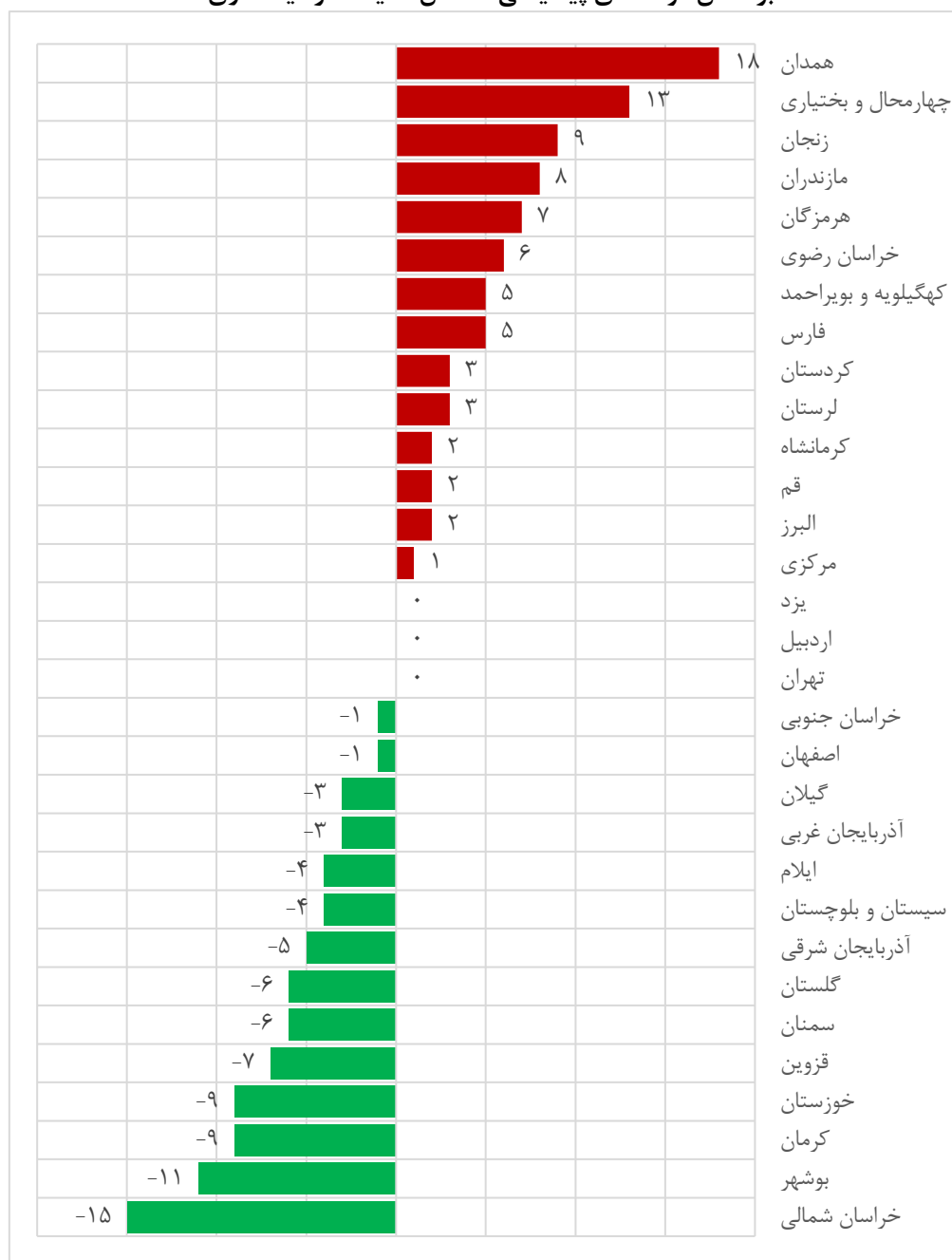
## نمودار ۴. شاخص امنیت سرمایه‌گذاری برحسب مؤلفه‌های پیمایشی



نمودار فوق نشان‌دهنده روند تغییرات شاخص امنیت سرمایه‌گذاری برحسب مؤلفه‌های پیمایشی طی ۱۰ مطالعه انجام شده است. به عبارتی تا مطالعه پاییز ۱۳۹۷ ارزیابی فعالان اقتصادی از مؤلفه‌های پایشی امنیت سرمایه‌گذاری وضعیت صعودی یا و بدتر شدن را نشان می‌دهد و از زمستان ۱۳۹۷ تا تابستان ۱۳۹۸ ارزیابی فعالان قدری وضعیت را نسبت به فصول و پایش‌های قبلی مناسب‌تر بیان می‌کند. ناگهان در پاییز ۱۳۹۸ روند مجدداً به حالت صعودی و نامناسب شدن برگشته است و در نهایت در آخرین پایش یعنی زمستان ۱۳۹۸ وضعیت مؤلفه‌های پیمایشی مناسب‌ترین حالت را در میان تمام ۹ مطالعه به خود اختصاص داده است. هرچند مجدداً برای پایش بهار ۱۳۹۹ وضعیت مؤلفه‌های پیمایشی به حدی نامناسب ارزیابی شده که وضعیت آن همانند زمستان ۱۳۹۷ شده است. نمودار ۹ در اواخر این گزارش، روند تغییرات این شاخص را بهتر نشان می‌دهد.

در نمودار زیر، میزان تغییر (ارتقا یا تنزل) رتبه شاخص امنیت سرمایه‌گذاری استان‌ها از منظر مؤلفه‌های پیمایشی در بهار ۱۳۹۹ نسبت به زمستان ۱۳۹۸ نمایش داده شده است.

نمودار ۵. تغییر رتبه استان‌ها در مطالعه بهار ۱۳۹۹ نسبت به زمستان ۱۳۹۸  
براساس مؤلفه‌های پیمایشی شاخص امنیت سرمایه‌گذاری



به عبارتی مفهوم این نمودار آن است که وضعیت رتبه‌ای استان همدان از منظر فعالان کسب و کار ارزیابی‌کننده در پایش بهار ۱۳۹۹ نسبت به وضعیت همان استان از منظر فعالان کسب و کار مشارکت‌کننده در ارزیابی زمستان ۱۳۹۸، به میزان ۱۸ رتبه بالاتر آمده، یعنی در رنکینگ رتبه‌بندی وضعیت آن نامناسب‌تر شده است و همین‌طور در خصوص استان خراسان شمالی که وضعیت رتبه‌ای آن در پایش بهار ۱۳۹۹



نسبت به زمستان ۱۳۹۸ به میزان ۱۵ رتبه کمتر شده و به عبارتی مناسب‌تر شده است.

#### ۴-۲. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران به تفکیک حوزه‌های کاری

تیم پژوهش برای استنتاج بیشتر از نتایج این پژوهش، کل فعالیت‌های اقتصادی را در ایران براساس طبقه‌بندی ISIC و حساب‌های ملی به ۹ حوزه کاری زیر تقسیم کرده است:

۱. صنعت (شامل همه صنایع و موارد مرتبط با ساختمان)

۲. زراعت، باغداری و جنگلداری

۳. دامداری، مرغداری و شیلات

۴. معدن بجز نفت و گاز

۵. نفت خام و گاز طبیعی، تأمین آب و برق و گاز

۶. هتل، رستوران، تهیه و توزیع غذا

۷. ارتباطات و توزیع (حمل‌ونقل، انبارداری، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی)

۸. خدمات تولیدی (واسطه‌گری مالی، بانک، بیمه، مستغلات اجاره و فعالیت‌های کسب‌وکار)

۹. خدمات (آموزش، بهداشت و ...)

ارزیابی فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این پژوهش از امنیت سرمایه‌گذاری در ایران در بهار

۱۳۹۹ به تفکیک حوزه‌های کاری در جدول ۶ و نمودار ۶ ارائه شده است.

#### جدول ۶. ارزیابی فعالان اقتصادی از امنیت سرمایه‌گذاری در ایران

به تفکیک حوزه‌های کاری در مطالعه بهار ۱۳۹۹ و مقایسه با ارزیابی پایش زمستان ۱۳۹۸

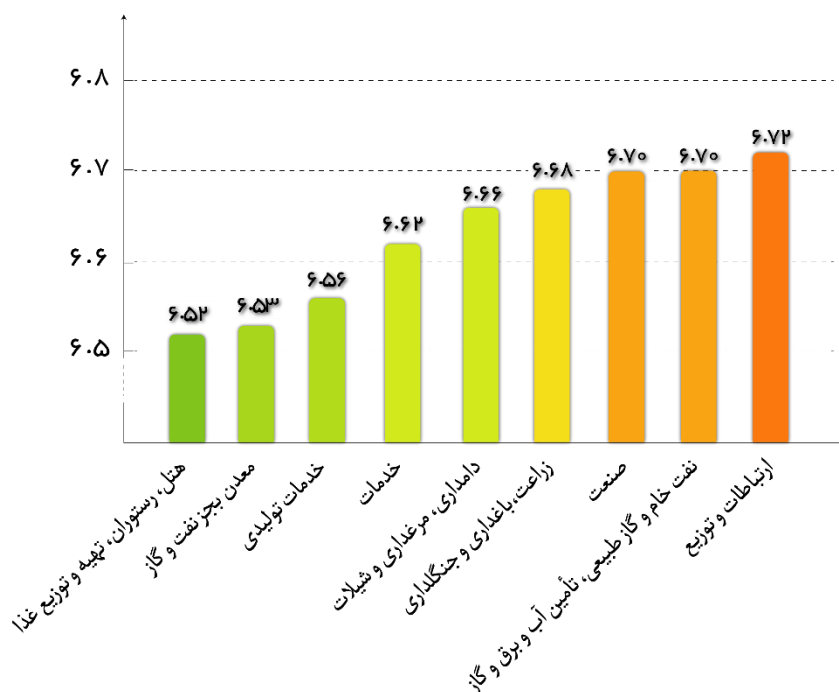
تغییر وضعیت	بهار ۱۳۹۹	زمستان ۱۳۹۸	حوزه کاری
نامناسب‌تر	۶/۷۲	۶/۲۸	ارتباطات و توزیع (حمل‌ونقل، انبارداری، عمده و خرده‌فروشی)
نامناسب‌تر	۶/۷۰	۶/۱۸	نفت خام و گاز طبیعی، تأمین آب و برق و گاز
نامناسب‌تر	۶/۷۰	۶/۲۴	صنعت (شامل همه صنایع و موارد مرتبط با ساختمان)
نامناسب‌تر	۶/۶۸	۶/۳۲	زراعت، باغداری و جنگلداری
نامناسب‌تر	۶/۶۶	۶/۲۸	دامداری، مرغداری و شیلات
نامناسب‌تر	۶/۶۲	۶/۲۴	خدمات (آموزش، بهداشت و ...)
نامناسب‌تر	۶/۵۶	۶/۲۲	خدمات تولیدی (واسطه‌گری مالی، بانک، بیمه، مستغلات و ...)
نامناسب‌تر	۶/۵۳	۶/۳۲	معدن (بجز نفت و گاز)
نامناسب‌تر	۶/۵۲	۶/۲۱	هتل، رستوران، تهیه و توزیع غذا

فعالان اقتصادی در پایش بهار ۱۳۹۸ مناسب‌ترین ارزیابی را نسبت به سایر فعالیت‌ها از حوزه «هتل،

رستوران، تهیه و توزیع غذا» داشته‌اند در حالی که نامناسب‌ترین ارزیابی را حوزه «ارتباطات و توزیع

(حمل و نقل، انبارداری، عمده و خرده‌فروشی)» به خود اختصاص داده‌اند. در حالی که در پایش زمستان ۱۳۹۸ مناسب‌ترین ارزیابی را نسبت به سایر فعالیت‌ها از حوزه «نفت خام و گاز طبیعی، تأمین آب و برق و گاز» داشته است و نامناسب‌ترین ارزیابی را دو حوزه «زراعت، باغداری و جنگلداری» و «معدن (بجز نفت و گاز)» به خود اختصاص داده بودند. با توجه به جدول ۶ می‌توان تحلیل کرد که در پایش بهار ۱۳۹۹ همه حوزه‌ها وضعیت نامناسب‌تری نسبت به پایش زمستان ۱۳۹۸ داشته‌اند و در این میان برخی حوزه‌ها مانند حوزه «هتل، رستوران، تهیه و توزیع غذا» نسبت به بقیه کمتر نامناسب‌تر ارزیابی شده‌اند که شاید علت آن را تعطیلی بیشتر فعالین این حوزه و مشارکت کمتر تعداد آنها بر اثر شیوع بیماری کرونا در میان سایر فعالین دانست که چون اصلاً فعالیت خاصی نداشته‌اند به همان نسبت امکان ارزیابی مناسب از مؤلفه‌های پیمایشی پایش امنیت سرمایه‌گذاری همانند سایر فصول برای آنها فراهم نبوده است یا علت دیگر آن را عدم تغییرات حاد مؤلفه‌های پرسش‌شونده در کل پرسشنامه برای فعالین کسب‌وکار خاص این حوزه دانست؛ هرچند به نظر می‌رسد بررسی پایش آینده (تابستان ۱۳۹۹) و مقایسه آن با پایش بهار ۱۳۹۹ می‌تواند ابهامات حاصله را برطرف نماید.

نمودار ۶. ارزیابی فعالان اقتصادی از امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک حوزه‌های کاری، بهار ۱۳۹۹





## ۵-۲. ارزیابی فعالان اقتصادی از ۲۱ مؤلفه امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک ۹ حوزه کاری

ارزیابی فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این پیمایش، از هریک از مؤلفه‌های امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک هر حوزه کاری در جدول ۷ نشان داده شده است. جدول ۷ برای مثال نشان می‌دهد در مطالعه زمستان ۱۳۹۸ مؤلفه «عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده» از منظر فعالان در بخش زراعت و باغداری نامناسب‌ترین مؤلفه ارزیابی شده یا از منظر فعالان در بخش معدن (بجز نفت و گاز) مؤلفه «میزان شیوع رشوه در ادارات» و مؤلفه «اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات»، با کسب بیشترین نمره نامناسب‌ترین ارزیابی را به خود اختصاص داده است. برای بررسی بهتر روند پیمایش و کسب اطلاع از ارزیابی دقیق مشارکت‌کنندگان لازم است تا نتایج جدول ۷ در بهار ۱۳۹۹ با نتایج همان جدول در زمستان ۱۳۹۸ نیز مقایسه شود.<sup>۱</sup>

با بررسی و مقایسه جداول متناظر جدول ۷ در مطالعات مختلف پایش امنیت سرمایه‌گذاری، درمی‌یابیم که برای مثال از منظر فعالان در حوزه خدمات آموزش و بهداشت، در مطالعه اول نامناسب‌ترین مؤلفه‌ها «عمل مسئولان ملی به وعده‌ها» ارزیابی شده بود، در حالی که در مطالعه دوم نامناسب‌ترین مؤلفه «اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات» و در مطالعه سوم هم‌زمان نامناسب‌ترین مؤلفه‌ها «عمل مسئولان ملی به وعده‌ها» و «اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات» ارزیابی شده بود. برای مطالعه چهارم مجدداً مؤلفه «عمل مسئولان ملی به وعده‌ها» نامناسب‌ترین ارزیابی را به خود اختصاص داده است و در مطالعه بهار ۱۳۹۸ (مطالعه ششم) مجدداً مؤلفه «اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات» نامناسب‌ترین ارزیابی را داشته و برای پایش تابستان ۱۳۹۸ (مطالعه هفتم) مؤلفه «اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات» بالاترین ارزیابی و نامناسب‌ترین نمره را کسب کرده است و در نهایت در پایش پاییز ۱۳۹۸ (مطالعه هشتم) این مؤلفه «وفای به عهد در اجرای قراردادهای توسط دولت و شرکت‌های دولتی» بوده است که نامناسب‌ترین ارزیابی در این حوزه را به خود اختصاص داده است و مجدداً در پایش زمستان ۱۳۹۸ (مطالعه نهم) مؤلفه «میزان اختلال در اثر تحریم‌های خارجی» نامناسب‌ترین ارزیابی را در این حوزه به خود اختصاص داده است. در پایش بهار ۱۳۹۹ (مطالعه دهم) نیز همانند مطالعه قبلی مجدداً مؤلفه «میزان اختلال در اثر تحریم‌های خارجی» نامناسب‌ترین ارزیابی را کسب کرده است. به عبارتی با بررسی روندها در پایش‌های مختلف می‌توان مؤلفه‌هایی که از منظر هر گروه از فعالان کسب‌وکار حائز ارزیابی‌های نامناسب‌تر یا مناسب‌تر می‌شوند را شناسایی کرد تا براساس هریک از آنها مسئولان مربوطه اولویت‌های فصلی و سالیانه را برای برطرف کردن مشکلات موردنظر تعیین کنند.

۱. برای مطالعه بیشتر می‌توانید به گزارش سیدامیر سیاح و ایمان تهرانی، «پایش امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری ۹. زمستان ۱۳۹۸»، شماره مسلسل ۱۷۱۲۱، تیرماه ۱۳۹۸، مراجعه کنید.

جدول ۷. ارزیابی فعالان اقتصادی از مؤلفه‌های (پیمایشی) امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک حوزه‌های کاری، بهار ۱۳۹۹ (نامناسب‌ترین ارزیابی: ۱۰)

عنوان	صنعت و ساختمان	زراعت و باغداری	دامداری، مرغداری	معدن (بجز نفت و گاز)	نفت، گاز، آب و ...	هتل، رستوران، تهیه و توزیع غذا	ارتباطات، توزیع و حمل‌ونقل	تولیدی، بانک و بیمه	آموزش و بهداشت
ثبات قیمت مواد اولیه	۷/۸۲	۷/۸۴	۷/۷۱	۷/۴۹	۸/۰۷	۷/۲۸	۷/۷۶	۷/۶۸	۷/۸۱
ثبات قوانین و مقررات	۶/۷۲	۶/۸۸	۶/۷۸	۶/۹۴	۷/۳۴	۶/۰۶	۶/۴۶	۶/۴۱	۶/۵۱
ثبات یا قابل پیش‌بینی بودن تصمیمات مسئولان	۷/۷۷	۷/۷۳	۷/۵۲	۷/۶۴	۷/۵۲	۷/۵۲	۷/۸۲	۷/۷۱	۷/۵۷
روشن بودن قوانین و مقررات کسب‌وکار	۶/۵۵	۶/۷۱	۶/۷۴	۶/۵۸	۶/۲۳	۶/۰۵	۶/۴۰	۶/۳۱	۶/۴۴
میزان اعتماد به دادگاه‌های استان	۶/۶۹	۶/۴۹	۶/۶۰	۶/۳۶	۶/۶۶	۶/۴۸	۶/۶۷	۶/۳۴	۶/۶۵
سرعت عمل و تعهد پلیس در رسیدگی به شکایات	۶/۴۶	۶/۲۴	۶/۳۲	۵/۷۵	۶/۴۲	۶/۴۳	۶/۴۱	۶/۱۶	۶/۴۰
تخصصی بودن مراجع قضایی در دعاوی تجاری	۶/۸۸	۶/۷۳	۶/۹۱	۶/۷۵	۷/۴۱	۶/۶۳	۶/۸۹	۶/۵۶	۶/۸۱
رواج توزیع کالای قاچاق	۳/۹۴	۴/۳۸	۴/۴۷	۳/۹۹	۴/۴۳	۳/۶۴	۴/۲۱	۴/۰۹	۴/۰۵
دسترسی به اطلاعات و تصمیمات مسئولان	۶/۲۱	۶/۴۰	۶/۰۳	۵/۷۳	۵/۹۵	۶/۰۱	۶/۱۱	۶/۱۶	۵/۸۹
میزان شیوع رشوه در ادارات	۷/۶۶	۷/۴۱	۷/۷۱	۸/۱۳	۶/۸۱	۷/۶۶	۷/۷۷	۷/۳۶	۷/۳۵
اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات	۸/۱۳	۷/۹۹	۸/۲۶	۸/۳۳	۷/۶۷	۸/۱۷	۸/۲۲	۷/۸۸	۷/۹۱
وجود کلاهبرداری یا تقلب در بازار	۴/۹۶	۵/۰۸	۴/۸۸	۴/۶۹	۵/۰۶	۴/۹۱	۵/۲۰	۴/۵۸	۴/۷۵
میزان وفای به عهد در اجرای قرارداد در بازار	۵/۱۳	۵/۶۳	۵/۳۹	۵/۰۸	۵/۸۷	۵/۲۰	۵/۲۳	۵/۱۳	۵/۲۵
وفای به عهد دولت و شرکت‌های دولتی	۷/۱۳	۷/۲۸	۷/۰۸	۶/۶۵	۷/۵۲	۷/۲۲	۷/۱۶	۷/۱۷	۷/۰۷
عمل مسئولان ملی به وعده‌ها	۸/۵۱	۸/۲۷	۸/۵۷	۸/۳۵	۸/۵۰	۸/۶۲	۸/۴۶	۸/۴۵	۸/۳۸
عمل مسئولان استانی و محلی به وعده‌ها	۸/۳۰	۷/۹۸	۸/۳۶	۷/۸۸	۷/۶۰	۸/۴۶	۸/۴۴	۸/۳۷	۸/۲۵
سرقت مالی (پول نقد، کالا و تجهیزات)	۴/۱۱	۴/۰۷	۳/۵۹	۴/۱۷	۴/۸۷	۳/۸۷	۴/۳۷	۴/۰۶	۴/۲۷
استفاده غیرمجاز از نام تجاری و مالکیت معنوی	۴/۵۷	۴/۶۰	۳/۷۵	۴/۲۷	۳/۸۷	۴/۰۴	۴/۵۱	۴/۴۲	۴/۶۱
احقاق حقوق قانونی در ادارات دولتی	۷/۳۳	۷/۲۹	۷/۵۷	۷/۳۲	۷/۶۹	۷/۲۴	۷/۳۵	۷/۱۳	۷/۳۲
میزان اختلال در اثر تحریم‌های خارجی	۸/۰۰	۷/۸۰	۷/۶۰	۷/۴۷	۷/۷۰	۷/۷۲	۷/۹۵	۸/۰۱	۸/۰۳
میزان حمایت مسئولان استانی از سرمایه‌گذاری	۷/۷۳	۷/۴۶	۸/۰۹	۷/۵۵	۷/۵۹	۷/۷۸	۷/۶۸	۷/۷۳	۷/۶۹

توضیح: نامناسب‌ترین ارزیابی: ۱۰



## ۶-۲. ارزیابی جزئیات مؤلفه‌های پیمایشی امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک در استان‌ها

جدول ۸ ارزیابی فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این پیمایش را به تفکیک هریک از ۳۱ استان نشان می‌دهد. ۲۱ ستون جدول ۸ در واقع ۲۱ مؤلفه پیمایشی شاخص امنیت سرمایه‌گذاری به ترتیب زیر است:

۱. ثبات قیمت مواد اولیه
۲. ثبات قوانین و مقررات
۳. ثبات یا قابل پیش‌بینی بودن تصمیمات مسئولان استانی یا محلی
۴. روشن بودن قوانین و مقررات ناظر بر کسب‌وکار
۵. میزان اعتماد به دادگاه‌های استان برای احقاق به‌موقع و منصفانه حق در دعاوی تجاری
۶. سرعت عمل و تعهد مراجع انتظامی (پلیس) در رسیدگی به شکایات فعالان اقتصادی
۷. میزان تخصصی بودن رسیدگی به دعاوی تجاری در مراجع قضایی
۸. رواج توزیع کالای قاچاق
۹. دسترسی آزاد و عمومی به اطلاعات و تصمیمات مسئولان
۱۰. میزان شیوع رشوه در ادارات
۱۱. اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات
۱۲. وجود کلاهبرداری یا تقلب در بازار
۱۳. میزان وفای به عهد در اجرای قرارداد کتبی یا شفاهی در بازار
۱۴. وفای به عهد در اجرای قراردادهای توسط دولت و شرکت‌های دولتی
۱۵. عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده
۱۶. عمل مسئولان استانی و محلی به وعده‌های اقتصادی داده شده
۱۷. سرقت مالی (پول نقد، کالا و تجهیزات)
۱۸. استفاده غیرمجاز از نام و علائم تجاری یا مالکیت معنوی
۱۹. احقاق حقوق قانونی در ادارات دولتی
۲۰. میزان اختلال ایجاد شده در اثر تحریم‌های خارجی
۲۱. میزان حمایت مسئولان استانی از داوطلبان سرمایه‌گذاری

جدول ۸. نتایج ارزیابی ۲۱ مؤلفه پیمایشی امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک فعالان اقتصادی ۳۱ استان در پایش بهار ۱۳۹۹

میانگین	مؤلفه																				استان	
	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲		۱
۶/۲۹	۷/۳۲	۷/۹۲	۶/۹۵	۴/۲۴	۳/۰۴	۸/۱۲	۸/۲۰	۶/۸۰	۴/۷۲	۴/۵۳	۷/۸۰	۶/۸۱	۶/۱۶	۳/۸۵	۶/۲۶	۵/۴۶	۵/۹۳	۶/۲۰	۷/۷۴	۶/۴۰	۷/۶۹	اردبیل
۶/۱۸۹	۷/۹۹	۷/۸۴	۷/۸۳	۴/۸۴	۳/۹۲	۸/۳۴	۸/۶۴	۷/۳۵	۵/۵۰	۵/۲۹	۸/۴۵	۷/۸۳	۵/۹۸	۴/۶۲	۷/۱۶	۶/۴۶	۶/۹۶	۷/۰۲	۷/۸۲	۶/۹۱	۷/۹۳	اصفهان
۷/۱۴	۸/۱۴	۸/۰۸	۷/۷۹	۵/۱۶	۴/۸۸	۸/۸۱	۸/۸۸	۷/۴۲	۵/۲۱	۵/۳۸	۸/۷۱	۸/۶۳	۶/۴۳	۴/۹۴	۷/۳۶	۶/۷۴	۷/۲۱	۷/۱۰	۸/۱۲	۶/۷۹	۸/۲۲	البرز
۶/۳۸	۷/۵۰	۸/۰۵	۷/۱۳	۳/۸۵	۳/۶۵	۸/۴۴	۸/۶۹	۷/۰۹	۴/۳۷	۳/۹۳	۷/۷۹	۷/۰۴	۶/۱۶	۳/۰۷	۶/۶۳	۶/۲۹	۶/۲۱	۶/۱۳	۸/۱۳	۶/۴۵	۷/۴۶	ایلام
۶/۱۸۶	۷/۹۷	۷/۷۳	۷/۵۷	۴/۸۲	۴/۰۹	۸/۳۵	۸/۴۳	۶/۹۸	۵/۳۴	۵/۴۶	۸/۵۶	۸/۴۱	۶/۰۴	۴/۸۵	۷/۰۸	۶/۴۱	۶/۸۸	۶/۵۷	۷/۹۶	۶/۸۳	۷/۸۹	آذربایجان شرقی
۶/۱۸۵	۷/۹۸	۸/۲۴	۷/۲۹	۴/۵۷	۴/۰۴	۸/۵۹	۸/۷۲	۷/۲۵	۵/۳۱	۵/۲۸	۸/۲۲	۷/۹۱	۶/۵۵	۳/۶۶	۶/۹۱	۶/۵۱	۶/۸۷	۷/۰۷	۸/۲۳	۶/۸۴	۷/۹۷	آذربایجان غربی
۶/۳۴	۷/۵۴	۷/۸۴	۷/۱۲	۳/۹۰	۳/۲۲	۸/۰۰	۸/۲۵	۶/۸۷	۵/۰۹	۴/۴۷	۸/۱۱	۷/۷۶	۵/۶۴	۳/۳۶	۶/۶۶	۵/۹۹	۶/۲۰	۵/۸۹	۷/۲۴	۵/۸۵	۸/۰۹	بوشهر
۶/۹۴	۷/۵۹	۸/۱۱	۷/۷۱	۵/۴۸	۴/۵۹	۸/۲۱	۸/۳۲	۷/۰۹	۵/۳۴	۵/۵۵	۸/۳۵	۸/۱۵	۵/۹۳	۵/۳۰	۷/۰۹	۶/۷۵	۶/۹۷	۶/۸۹	۷/۶۰	۶/۹۸	۷/۸۱	تهران
۶/۸۱	۷/۷۲	۸/۲۳	۷/۳۸	۴/۳۷	۴/۲۵	۸/۸۳	۹/۰۰	۷/۴۴	۴/۹۰	۵/۰۱	۸/۲۳	۷/۷۰	۶/۱۴	۳/۳۳	۶/۶۸	۶/۰۲	۶/۴۶	۶/۰۷	۸/۰۶	۶/۵۸	۸/۲۸	چهارمحال و بختیاری
۶/۱۴	۷/۳۹	۸/۴۵	۶/۸۴	۳/۶۳	۳/۳۰	۷/۹۷	۸/۴۹	۶/۹۱	۵/۱۰	۳/۷۷	۷/۵۳	۶/۶۶	۵/۷۰	۳/۲۱	۵/۸۷	۵/۲۳	۵/۴۸	۶/۰۶	۷/۴۰	۶/۳۰	۷/۸۲	خراسان جنوبی
۶/۹۲	۷/۶۳	۸/۲۸	۷/۵۱	۴/۸۹	۴/۸۲	۸/۴۵	۸/۶۴	۷/۱۹	۵/۵۸	۵/۲۹	۸/۳۴	۷/۷۲	۶/۲۴	۴/۹۱	۶/۹۸	۶/۷۶	۶/۷۸	۶/۵۵	۷/۸۹	۶/۷۹	۸/۱۲	خراسان رضوی
۶/۵۶	۷/۹۹	۷/۷۶	۷/۰۸	۳/۶۹	۴/۱۶	۸/۵۰	۸/۵۹	۷/۳۷	۴/۹۶	۴/۶۰	۸/۰۸	۷/۶۵	۶/۱۰	۳/۶۷	۶/۴۲	۶/۱۵	۶/۳۷	۶/۳۸	۷/۶۶	۶/۷۹	۷/۷۰	خراسان شمالی
۶/۶۳	۷/۸۹	۸/۳۱	۶/۸۴	۴/۲۰	۴/۶۵	۸/۳۶	۸/۳۸	۷/۳۱	۵/۱۶	۴/۹۷	۸/۰۱	۷/۷۴	۶/۰۴	۳/۸۵	۶/۶۲	۶/۳۳	۶/۲۴	۶/۲۲	۷/۶۷	۶/۶۷	۷/۸۹	خوزستان
۶/۸۵	۸/۱۱	۸/۱۸	۷/۵۸	۴/۴۹	۳/۶۰	۸/۴۱	۸/۶۶	۷/۲۲	۵/۰۹	۴/۶۷	۸/۰۹	۷/۳۶	۶/۵۷	۴/۰۲	۶/۸۳	۶/۲۵	۶/۹۹	۶/۹۷	۸/۰۱	۶/۸۵	۸/۱۰	زنجان
۶/۵۵	۷/۷۷	۷/۹۷	۷/۴۶	۴/۸۷	۳/۹۳	۸/۲۸	۸/۷۵	۷/۰۱	۴/۷۳	۴/۲۳	۸/۰۱	۷/۱۱	۶/۲۷	۴/۰۸	۶/۸۳	۶/۱۰	۶/۴۲	۶/۳۶	۷/۵۱	۶/۱۱	۷/۶۱	سمنان
۶/۶۵	۸/۱۴	۸/۳۴	۶/۹۸	۴/۲۵	۴/۸۰	۸/۷۳	۸/۵۹	۷/۴۷	۵/۲۴	۴/۴۲	۷/۹۲	۷/۴۵	۵/۷۳	۳/۸۶	۶/۹۵	۷/۱۰	۶/۴۵	۵/۶۷	۷/۶۶	۶/۵۰	۷/۴۸	سیستان و بلوچستان
۶/۱۸۱	۷/۸۶	۷/۸۹	۷/۸۱	۴/۱۹	۴/۰۲	۸/۳۹	۸/۳۹	۷/۵۷	۵/۳۸	۵/۲۸	۸/۳۷	۷/۹۴	۶/۰۷	۳/۹۱	۷/۲۰	۶/۹۳	۷/۰۷	۶/۳۳	۷/۵۴	۶/۵۶	۷/۳۳	فارس
۶/۶۶	۸/۲۲	۷/۸۶	۷/۰۶	۴/۶۱	۳/۷۷	۸/۳۳	۸/۶۹	۷/۴۱	۵/۱۷	۴/۵۵	۸/۰۹	۷/۷۵	۶/۲۹	۴/۳۳	۶/۶۵	۶/۳۸	۶/۵۷	۷/۶۴	۷/۵۳	۶/۶۴	۷/۵۴	قزوین
۶/۹۰	۷/۹۹	۷/۷۸	۷/۴۴	۵/۴۰	۴/۶۶	۸/۶۳	۸/۸۶	۷/۴۳	۵/۱۶	۵/۵۲	۸/۴۱	۷/۹۴	۶/۲۱	۴/۱۵	۷/۱۰	۶/۰۶	۶/۶۰	۶/۸۵	۸/۰۰	۶/۷۱	۸/۰۲	قم
۶/۶۳	۷/۸۹	۸/۴۷	۶/۹۵	۴/۱۱	۳/۵۸	۸/۳۲	۸/۵۸	۷/۴۵	۵/۳۳	۴/۶۵	۷/۶۹	۷/۴۵	۶/۱۵	۳/۲۷	۷/۰۳	۶/۶۹	۶/۹۵	۶/۲۹	۷/۹۲	۶/۷۶	۷/۶۴	کردستان
۶/۶۹	۷/۴۵	۷/۹۱	۷/۴۰	۴/۵۰	۴/۲۵	۸/۲۶	۸/۴۱	۷/۰۹	۵/۲۹	۴/۹۷	۸/۳۰	۷/۷۰	۶/۴۹	۳/۷۰	۶/۸۰	۶/۴۹	۶/۸۰	۶/۴۹	۷/۸۴	۶/۶۸	۷/۷۵	کرمان
۶/۷۰	۷/۵۲	۸/۴۷	۷/۶۵	۳/۸۸	۴/۲۷	۸/۲۱	۸/۴۶	۶/۹۱	۵/۳۹	۴/۸۷	۸/۱۹	۷/۳۷	۶/۵۴	۳/۴۸	۶/۸۲	۶/۵۹	۶/۷۸	۶/۶۶	۷/۹۶	۶/۷۰	۷/۸۸	کرمانشاه
۶/۴۶	۷/۷۱	۷/۸۰	۷/۱۲	۳/۶۸	۳/۷۱	۸/۳۳	۸/۲۴	۷/۰۲	۴/۹۲	۴/۰۹	۷/۹۵	۷/۵۸	۶/۲۲	۳/۰۰	۷/۰۹	۶/۳۹	۶/۳۱	۶/۴۲	۷/۷۱	۶/۸۱	۷/۵۲	کهگیلویه و بویراحمد
۶/۲۸	۷/۳۳	۷/۷۵	۶/۸۵	۴/۱۵	۳/۷۹	۸/۰۵	۸/۲۴	۶/۶۵	۴/۸۲	۴/۷۶	۷/۸۴	۷/۳۷	۵/۷۲	۳/۸۷	۶/۲۸	۶/۱۳	۵/۷۴	۷/۱۹	۵/۶۶	۷/۵۶	۷/۵۶	گلستان
۶/۵۹	۷/۹۶	۸/۳۸	۷/۰۷	۴/۱۰	۳/۶۷	۸/۴۹	۸/۳۰	۷/۰۶	۵/۰۵	۴/۶۷	۷/۹۶	۷/۶۱	۶/۶۰	۳/۴۵	۶/۹۲	۶/۴۹	۶/۳۸	۶/۴۵	۷/۸۴	۶/۴۵	۷/۵۸	گیلان
۶/۸۲	۸/۱۷	۷/۹۲	۷/۳۴	۴/۲۵	۴/۰۷	۸/۶۹	۸/۷۱	۷/۵۰	۵/۰۰	۴/۹۸	۸/۱۰	۷/۶۴	۶/۳۱	۴/۰۴	۷/۳۳	۷/۰۲	۶/۹۸	۶/۸۷	۷/۹۱	۶/۸۵	۷/۵۳	لرستان
۶/۸۳	۷/۸۳	۷/۸۱	۷/۳۵	۴/۵۴	۳/۹۰	۸/۲۳	۸/۳۳	۶/۸۶	۵/۴۷	۵/۲۲	۸/۳۹	۸/۰۵	۵/۹۱	۴/۱۰	۶/۹۴	۶/۸۷	۶/۶۰	۶/۴۶	۷/۷۵	۶/۸۷	۸/۰۵	مازندران
۶/۷۵	۷/۶۰	۷/۷۵	۷/۵۳	۴/۱۸	۴/۴۴	۸/۵۴	۸/۷۴	۷/۳۸	۵/۵۲	۴/۵۵	۷/۹۵	۷/۵۱	۶/۴۵	۳/۹۵	۶/۹۸	۶/۵۷	۶/۸۹	۶/۶۴	۷/۸۰	۶/۸۴	۸/۰۲	مرکزی
۶/۶۴	۷/۸۷	۷/۹۳	۷/۵۷	۴/۴۴	۴/۲۷	۸/۳۷	۸/۵۸	۷/۰۳	۵/۱۲	۴/۵۵	۸/۰۲	۷/۲۳	۶/۴۵	۳/۵۷	۶/۶۸	۶/۵۷	۶/۶۴	۶/۳۴	۷/۸۴	۶/۹۰	۷/۷۶	هرمزگان
۶/۱۸۶	۷/۸۷	۸/۲۱	۷/۶۱	۴/۴۳	۳/۸۰	۸/۴۷	۸/۵۷	۷/۳۲	۵/۳۱	۵/۰۶	۸/۵۴	۷/۶۴	۶/۴۲	۴/۳۴	۶/۷۶	۶/۴۹	۶/۸۴	۷/۸۵	۸/۱۲	۶/۹۰	۷/۸۶	همدان
۵/۵۷	۵/۴۶	۵/۵۳	۵/۸۲	۵/۲۰	۵/۱۹	۵/۶۳	۵/۷۶	۵/۹۲	۵/۵۳	۵/۲۸	۵/۶۶	۵/۶۸	۵/۵۱	۵/۱۰	۵/۷۷	۵/۴۲	۵/۷۰	۶/۰۲	۵/۵۸	۵/۵۷	۵/۶۵	یزد
۶/۶۶	۷/۷۲	۷/۹۵	۷/۳۰	۴/۴۷	۴/۱۲	۸/۳۱	۸/۴۸	۷/۱۵	۵/۱۹	۴/۹۰	۸/۰۸	۷/۵۹	۶/۱۵	۴/۰۳	۶/۸۰	۶/۳۷	۶/۶۰	۶/۴۷	۷/۷۲	۶/۶۱	۷/۸۶	کل کشور

توضیح: نمره ۱۰: نامناسب‌ترین ارزیابی.



جدول ۸ نشان می‌دهد از منظر فعالان اقتصادی در هر استان کدام مؤلفه‌ها در ارزیابی آنها به‌عنوان مناسب‌ترین یا نامناسب‌ترین مؤلفه شناخته می‌شود. با تحلیل مقایسه‌ای این جدول با جدول ۸ در گزارش زمستان ۱۳۹۸ می‌توان به اطلاعات قابل توجهی دست یافت؛ از جمله اینکه مثلاً در استان فارس در مطالعه زمستان، مؤلفه «اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات» نامناسب‌ترین ارزیابی را به‌خود اختصاص داده بود، اما در پایش بهار ۱۳۹۹ این مؤلفه «عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده» است که نامناسب‌ترین ارزیابی را داشته است. علاوه بر این، در ارزیابی هر دو فصل، مؤلفه «میزان اختلال ایجاد شده در اثر تحریم‌های خارجی» نامناسب‌ترین ارزیابی در مطالعه زمستان ۱۳۹۸ مربوط به استان هرمزگان است در حالی که در مطالعه بهار ۱۳۹۹ نامناسب‌ترین ارزیابی در خصوص این مؤلفه مربوط به دو استان کردستان و کرمانشاه بوده است. از این نوع مقایسه‌ها می‌توان برای همه استان‌ها ارائه داد تا سیر تغییرات ارزیابی فعالان اقتصادی هر استان در طول زمان مورد توجه و بررسی سیاستگذاران و مسئولان استانی قرار گیرد و وضعیت تغییرات هر استان در رتبه‌بندی مؤلفه‌های مورد سنجش با دقت ارزیابی و تحلیل شود.

### ۳. نتایج پژوهش براساس نماگرهای امنیت سرمایه‌گذاری

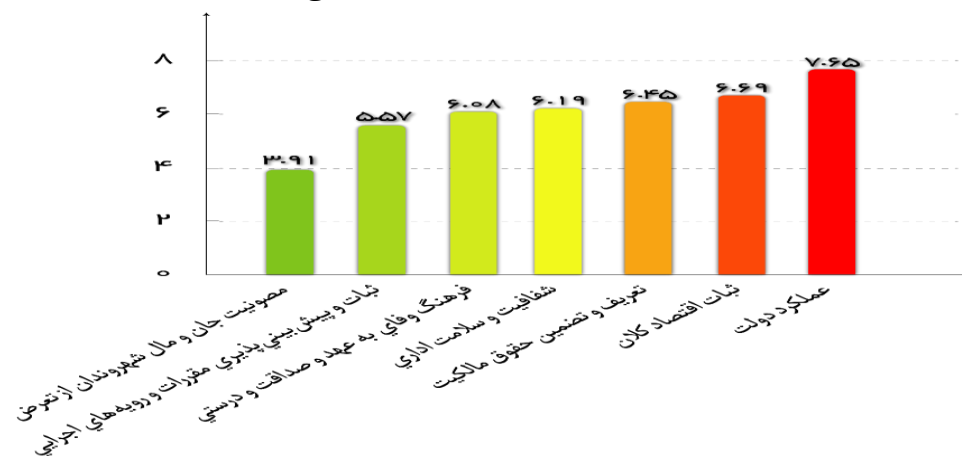
همچنان که در بخش‌های پیشین اشاره شد، هر شاخص از تعدادی نماگر و هر نماگر از تعدادی مؤلفه تشکیل شده است. در بخش قبلی این گزارش، نتایج این پژوهش براساس مؤلفه‌های آماری و پیمایشی ارائه شد. در این بخش نتایج پژوهش براساس نماگرهای هفتگانه امنیت سرمایه‌گذاری ارائه می‌شود. یادآوری می‌شود در این پژوهش، هفت نماگر اصلی تشکیل‌دهنده شاخص امنیت سرمایه‌گذاری مطابق جدول زیر تعریف شده‌اند و ارزیابی کلی هر نماگر با تلفیق مؤلفه‌های آماری و پیمایشی (به‌صورت تأثیر ۲۰ درصدی مؤلفه‌های آماری و ۸۰ درصدی مؤلفه‌های پیمایشی) به این ترتیب بوده است:

جدول ۹. نماگرهای امنیت سرمایه‌گذاری به ترتیب ارزیابی در بهار ۱۳۹۹

ردیف	نماگرهای شاخص امنیت سرمایه‌گذاری	زمستان ۱۳۹۸	بهار ۱۳۹۹	تغییر بهار نسبت به زمستان
۱	عملکرد دولت (شامل ۳ مؤلفه: ۳ پیمایشی)	۷/۴۰	۷/۶۵	نامناسب‌تر
۲	ثبات اقتصاد کلان (شامل ۳ مؤلفه: ۱ پیمایشی و ۲ آماری)	۶/۴۲	۶/۶۹	نامناسب‌تر
۳	تعریف و تضمین حقوق مالکیت (شامل ۷ مؤلفه: ۳ پیمایشی و ۴ آماری)	۶/۱۱	۶/۴۵	نامناسب‌تر
۴	شفافیت و سلامت اداری (شامل ۴ مؤلفه: ۴ پیمایشی)	۶/۱۳	۶/۱۹	نامناسب‌تر
۵	فرهنگ وفای به عهد و صداقت و درستی (شامل ۹ مؤلفه: ۵ پیمایشی و ۴ آماری)	۵/۹۷	۶/۰۸	نامناسب‌تر
۶	ثبات و پیش‌بینی‌پذیری مقررات و رویه‌های اجرایی (شامل ۴ مؤلفه: ۳ پیمایشی و ۱ آماری)	۵/۳۸	۵/۵۷	نامناسب‌تر
۷	مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض (شامل ۸ مؤلفه: ۲ پیمایشی و ۶ آماری)	۳/۸۸	۳/۹۱	نامناسب‌تر

توضیح: نمره ۱۰: نامناسب‌ترین ارزیابی.

نمودار ۷. نماگرهای امنیت سرمایه‌گذاری به ترتیب ارزیابی در بهار ۱۳۹۹



آنچه در جدول ۹ آمده است ترتیب نماگرهای هفتگانه از نامناسب‌ترین به مناسب‌ترین است. از مقایسه این جدول با مطالعات گذشته درمی‌یابیم که نامناسب‌ترین نماگر در بهار ۱۳۹۹ همانند زمستان ۱۳۹۸ نماگر عملکرد دولت بوده است در حالی که در پایش پاییز ۱۳۹۸ نماگر تعریف و تضمین حقوق مالکیت نامناسب‌ترین وضعیت را به خود اختصاص داده بوده است. این در حالی است که نامناسب‌ترین نماگر در مطالعه تابستان ۱۳۹۸ همان نماگر عملکرد دولت بوده است. در این میان مناسب‌ترین نماگر همچنان نماگر مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض است که در هر دو مطالعه پاییز ۱۳۹۸ و تابستان ۱۳۹۸ نیز همچنان مناسب‌ترین ارزیابی را از آن خود کرده است.

رتبه‌بندی استان‌ها<sup>۱</sup> به ترتیب هریک از هفت نماگر امنیت سرمایه‌گذاری برحسب مناسب‌ترین تا نامناسب‌ترین ارزیابی در استان‌ها، در ادامه ارائه شده است.

### ۱-۳. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران براساس نماگر «عملکرد دولت»

در بهار ۱۳۹۹ نماگر عملکرد دولت با کمیت ۷/۶۵ مجدداً به‌عنوان نامناسب‌ترین نماگر و هم‌زمان با افزایش عدد کمی آن نسبت به پایش قبلی ارزیابی شده است؛ در زمستان ۱۳۹۸ نماگر عملکرد دولت با کمیت ۷/۴۰ به‌عنوان نامناسب‌ترین نماگر شناخته شده بود در حالی که در پاییز ۱۳۹۸ نماگر عملکرد دولت با ۶/۲۵ از ۱۰ به‌عنوان چهارمین نماگر نامناسب در میان هفت نماگر دیگر ارزیابی شده بود. لکن این نماگر در پایش تابستان ۱۳۹۸ نیز با عدد ۶/۷۵ نامناسب‌ترین نماگر از منظر فعالان اقتصادی و داده‌های موجود شناخته شده بود. به عبارتی وضعیت این نماگر در پایش‌های اخیر به‌شدت نامناسب ارزیابی شده است، ادامه این روند و بررسی آن در گزارش‌های آتی

۱. لازم به توضیح است که در این قسمت براساس محاسبات انجام شده برای هر نماگر و برای همه استان‌ها که متشکل از داده‌های آماری و داده‌های سنجشی و ارزیابی فعالان مشارکت‌کننده در هر پایش به‌دست می‌آید، اعداد هر استان محاسبه شده سپس جهت ادراک بهتر و به‌وجود آمدن شرایط مقایسه مابین استان‌ها، رنکینگ یا رتبه‌بندی مابین اعداد همه استان‌ها در هر نماگر از مناسب‌ترین وضعیت تا نامناسب‌ترین عدد (عدد بیشتر) مرتب‌سازی شده‌اند.



گرفته تا تعطیلی‌های اجباری بنگاه‌ها و وضعیت کلان اقتصاد کشور همچنان برآیند ارزیابی نامناسب‌ترین مؤلفه‌های نماگر ثبات اقتصاد کلان نسبت به سایر نماگرها وجود دارد. وضعیت این نماگر در مطالعه بهار ۱۳۹۹ در استان‌های یزد، کردستان و سمنان نسبت به سایر استان‌ها بهتر و مناسب‌تر ارزیابی شده و در استان‌های البرز، چهارمحال و بختیاری، هرمزگان نامناسب‌تر از بقیه بوده است. جدول ۱۱ رتبه‌بندی استان‌ها براساس نماگر ثبات اقتصاد کلان را نشان می‌دهد.

جدول ۱۱. رتبه استان‌ها براساس نماگر «ثبات اقتصاد کلان» در بهار ۱۳۹۹

رتبه	استان	ارزیابی	ردیف	استان	ارزیابی	ردیف	استان	ارزیابی
۱	یزد	۵/۳۴	۱۲	همدان	۶/۸۸	۲۳	مرکزی	۷/۱۷
۲	کردستان	۶/۶۴	۱۳	گلستان	۶/۸۹	۲۴	خراسان جنوبی	۷/۲۲
۳	سمنان	۶/۷۰	۱۴	کرمانشاه	۶/۹۲	۲۵	لرستان	۷/۲۲
۴	سیستان و بلوچستان	۶/۷۴	۱۵	آذربایجان شرقی	۷/۰۳	۲۶	مازندران	۷/۲۴
۵	کهگیلویه و بویراحمد	۶/۷۴	۱۶	اصفهان	۷/۰۴	۲۷	بوشهر	۷/۲۵
۶	گیلان	۶/۷۵	۱۷	کرمان	۷/۰۴	۲۸	ایلام	۷/۲۹
۷	قزوین	۶/۷۹	۱۸	خراسان شمالی	۷/۰۵	۲۹	هرمزگان	۷/۴۵
۸	آذربایجان غربی	۶/۸۰	۱۹	زنجان	۷/۰۵	۳۰	چهارمحال و بختیاری	۷/۴۶
۹	فارس	۶/۸۳	۲۰	خراسان رضوی	۷/۰۷	۳۱	البرز	۷/۵۸
۱۰	خوزستان	۶/۸۵	۲۱	قم	۷/۰۸		میانگین کشوری	۶/۶۹
۱۱	اردبیل	۶/۸۶	۲۲	تهران	۷/۱۵			

شکل ۴. وضعیت نماگر «ثبات اقتصاد کلان» به تفکیک استان‌ها در بهار ۱۳۹۹









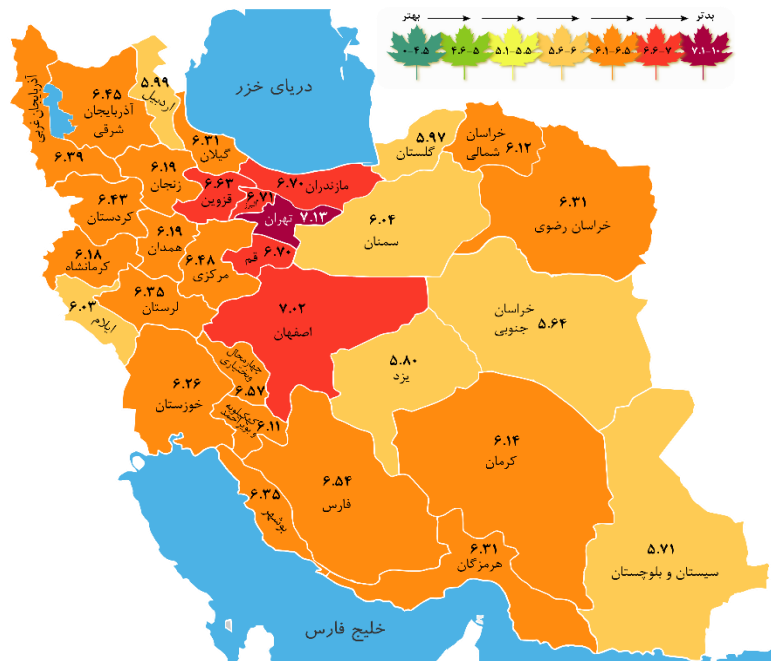
۳-۵. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران براساس نماگر «فرهنگ وفای به عهد و صداقت و درستی»  
نماگر فرهنگ وفای به عهد و صداقت و درستی، دارای بیشترین مؤلفه (۹ مؤلفه) در میان هفت نماگر دیگر است که بیش از نیمی از آنها پیمایشی هستند. این نماگر در بهار ۱۳۹۹ همانند پایش گذشته، زمستان ۱۳۹۸ در رتبه پنجم قرار گرفته، وضعیت این نماگر در فصل بهار ۱۳۹۹ در جدول ۱۴ ارائه شده است.

جدول ۱۴. رتبه استان‌ها در نماگر «فرهنگ وفای به عهد و صداقت و درستی» بهار ۱۳۹۹

ردیف	استان	ارزیابی	ردیف	استان	ارزیابی	ردیف	استان
۱	خراسان جنوبی	۵/۶۴	۱۲	زنجان	۶/۱۹	۲۳	مرکزی
۲	سیستان و بلوچستان	۵/۷۱	۱۳	همدان	۶/۱۹	۲۴	فارس
۳	یزد	۵/۸۰	۱۴	خوزستان	۶/۲۶	۲۵	چهارمحال و بختیاری
۴	گلستان	۵/۹۷	۱۵	آذربایجان غربی	۶/۲۹	۲۶	قزوین
۵	اردبیل	۵/۹۹	۱۶	گیلان	۶/۳۱	۲۷	مازندران
۶	ایلام	۶/۰۳	۱۷	خراسان رضوی	۶/۳۱	۲۸	قم
۷	سمنان	۶/۰۴	۱۸	هرمزگان	۶/۳۱	۲۹	البرز
۸	کهگیلویه و بویراحمد	۶/۱۱	۱۹	بوشهر	۶/۳۵	۳۰	اصفهان
۹	خراسان شمالی	۶/۱۲	۲۰	لرستان	۶/۳۵	۳۱	تهران
۱۰	کرمان	۶/۱۴	۲۱	کردستان	۶/۴۳		میانگین کشوری
۱۱	کرمانشاه	۶/۱۸	۲۲	آذربایجان شرقی	۶/۴۵		

شکل ۷. وضعیت نماگر «فرهنگ وفای به عهد و صداقت و درستی»

به تفکیک استان‌ها در بهار ۱۳۹۹



۳-۶. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران براساس نماگر «ثبات و پیش‌بینی‌پذیری مقررات و رویه‌های اجرایی» جدول ۱۵ نشان می‌دهد در بهار ۱۳۹۹ فعالان اقتصادی از استان‌های یزد، گلستان و بوشهر مناسب‌ترین ارزیابی و استان‌های گیلان، زنجان و اصفهان نامناسب‌ترین ارزیابی در نماگر «ثبات و پیش‌بینی‌پذیری مقررات و رویه‌های اجرایی» را ارائه داده‌اند. این نماگر در مطالعه بهار ۱۳۹۹ همانند زمستان ۱۳۹۸ در رتبه ۶ نماگرها قرار گرفته است.

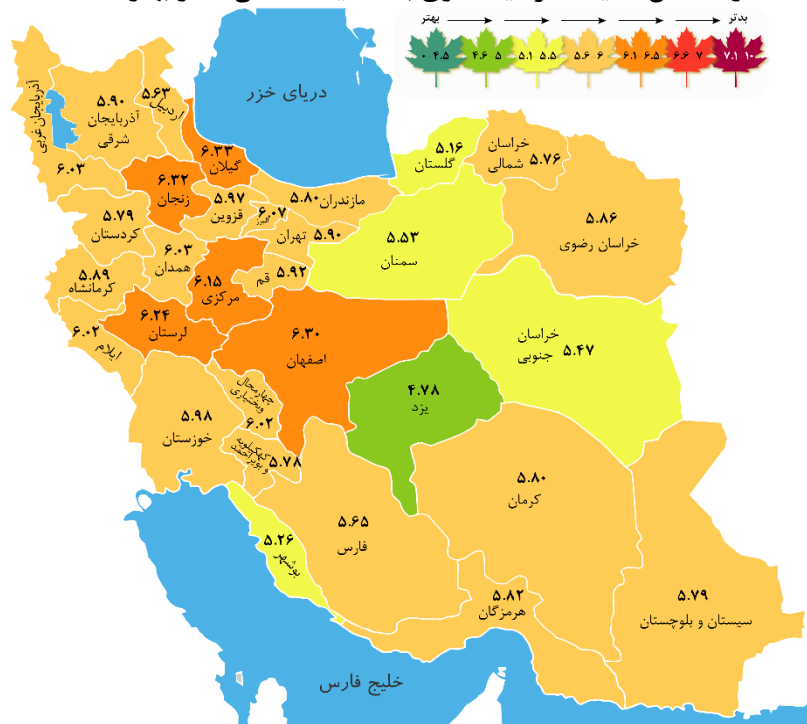
جدول ۱۵. رتبه استان‌ها براساس نماگر «ثبات و پیش‌بینی‌پذیری مقررات و رویه‌های اجرایی» در بهار ۱۳۹۹

ردیف	استان	ارزیابی	ردیف	استان	ارزیابی	ردیف	استان	ارزیابی
۱	یزد	۴/۷۸	۱۲	مازندران	۵/۸۰	۲۳	ایلام	۶/۰۲
۲	گلستان	۵/۱۶	۱۳	کرمان	۵/۸۰	۲۴	آذربایجان غربی	۶/۰۳
۳	بوشهر	۵/۲۶	۱۴	هرمزگان	۵/۸۲	۲۵	همدان	۶/۰۳
۴	خراسان جنوبی	۵/۴۷	۱۵	خراسان رضوی	۵/۸۶	۲۶	البرز	۶/۰۷
۵	سمنان	۵/۵۳	۱۶	کرمانشاه	۵/۸۹	۲۷	مرکزی	۶/۱۵
۶	اردبیل	۵/۶۳	۱۷	آذربایجان شرقی	۵/۹۰	۲۸	لرستان	۶/۲۴
۷	فارس	۵/۶۵	۱۸	تهران	۵/۹۰	۲۹	اصفهان	۶/۳۰
۸	خراسان شمالی	۵/۷۶	۱۹	قم	۵/۹۲	۳۰	زنجان	۶/۳۲
۹	کهگیلویه و بویراحمد	۵/۷۸	۲۰	قزوین	۵/۹۷	۳۱	گیلان	۶/۳۳
۱۰	سیستان و بلوچستان	۵/۷۹	۲۱	خوزستان	۵/۹۸	میانگین کشوری		۵/۵۷
۱۱	کردستان	۵/۷۹	۲۲	چهارمحال و بختیاری	۶/۰۲			

توضیح: نمره ۱۰: نامناسب‌ترین ارزیابی.

شکل ۸. وضعیت نماگر «ثبات و پیش‌بینی‌پذیری مقررات و رویه‌های اجرایی»

از شاخص امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک استان‌ها در بهار ۱۳۹۹





۳-۷. امنیت سرمایه‌گذاری در ایران براساس نماگر «مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض»  
نماگر مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض شامل هشت مؤلفه است که اکثر آنها آماری هستند.  
جدول ۱۶ رتبه‌بندی استان‌ها را براساس این نماگر نشان می‌دهد.

در بهار ۱۳۹۹ فعالان اقتصادی استان‌های خراسان جنوبی، بوشهر و آذربایجان غربی مناسب‌ترین ارزیابی و فعالان اقتصادی استان‌های تهران، یزد و البرز نامناسب‌ترین ارزیابی را از نماگر «مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض» داشته‌اند. این نماگر در بهار ۱۳۹۹ همانند هر چهار پایش انجام شده در سال ۱۳۹۸ در میان هفت نماگر، مناسب‌ترین نماگر ارزیابی شده است.

جدول ۱۶. رتبه استان‌ها براساس نماگر «مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض» بهار ۱۳۹۹

ردیف	استان	ارزیابی	ردیف	استان	ارزیابی	ردیف	استان	ارزیابی
۱	خراسان جنوبی	۳/۲۰	۱۲	سمنان	۴/۰۳	۲۳	اردبیل	۴/۲۶
۲	بوشهر	۳/۵۱	۱۳	گیلان	۴/۰۴	۲۴	چهارمحال و بختیاری	۴/۴۶
۳	آذربایجان غربی	۳/۷۸	۱۴	سیستان و بلوچستان	۴/۰۵	۲۵	خراسان رضوی	۴/۴۸
۴	گلستان	۳/۸۱	۱۵	لرستان	۴/۰۵	۲۶	قم	۴/۴۹
۵	فارس	۳/۸۱	۱۶	کهگیلویه و بویراحمد	۴/۰۶	۲۷	مازندران	۴/۴۹
۶	کرمانشاه	۳/۸۴	۱۷	اصفهان	۴/۰۸	۲۸	خوزستان	۴/۵۵
۷	ایلام	۳/۹۱	۱۸	کرمان	۴/۰۹	۲۹	البرز	۴/۶۹
۸	همدان	۳/۹۳	۱۹	قزوین	۴/۱۰	۳۰	یزد	۴/۷۷
۹	هرمزگان	۳/۹۶	۲۰	خراسان شمالی	۴/۱۷	۳۱	تهران	۴/۹۷
۱۰	زنجان	۳/۹۹	۲۱	آذربایجان شرقی	۴/۱۸	میانگین کشوری		۳/۹۱
۱۱	کردستان	۴/۰۲	۲۲	مرکزی	۴/۱۹			

شکل ۹. وضعیت نماگر «مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض»

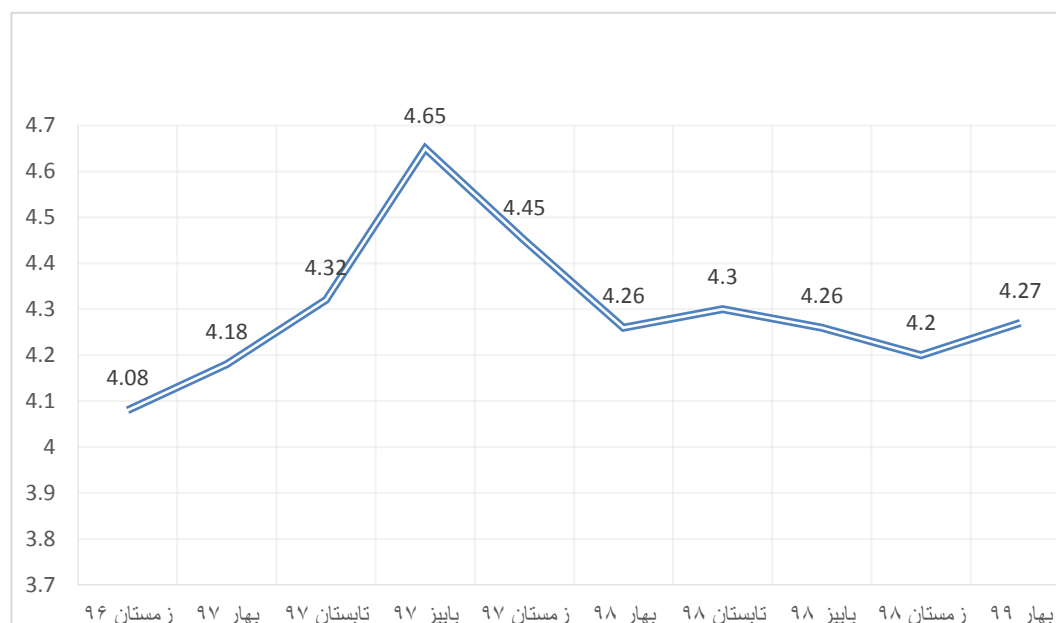


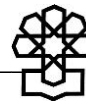
#### ۴. شاخص کلی امنیت سرمایه‌گذاری در ایران

پس از استخراج مؤلفه‌های پیمایشی و آماری، اکنون با تلفیق این مؤلفه‌ها، شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۳۹۹ ارائه می‌شود. براساس پژوهش پشتیبان گزارش حاضر، شاخص امنیت سرمایه‌گذاری، با محاسبه میانگین وزنی مؤلفه‌های پیمایشی و آماری با نسبت ۸۰ به ۲۰ استخراج می‌شود که بر این اساس، شاخص امنیت سرمایه‌گذاری برای فصل بهار ۱۳۹۹ کمیت ۶/۱۶ از ۱۰ (شاخص ۱۰ به معنای نامی مطلق سرمایه‌گذاری) به دست آمده بود در حالی که برای پایش گذشته در فصل زمستان ۱۳۹۸ کمیت ۵/۸۴ به دست آمده بوده است که مناسب‌ترین ارزیابی شاخص امنیت سرمایه‌گذاری طی ۹ پایش انجام شده بوده است. به عبارتی وضعیت شاخص امنیت سرمایه‌گذاری در پایش دهم و در فصل بهار ۱۳۹۹ بعد از چند فصل پایش نزولی متأسفانه دوباره صعودی و نامناسب شده است.

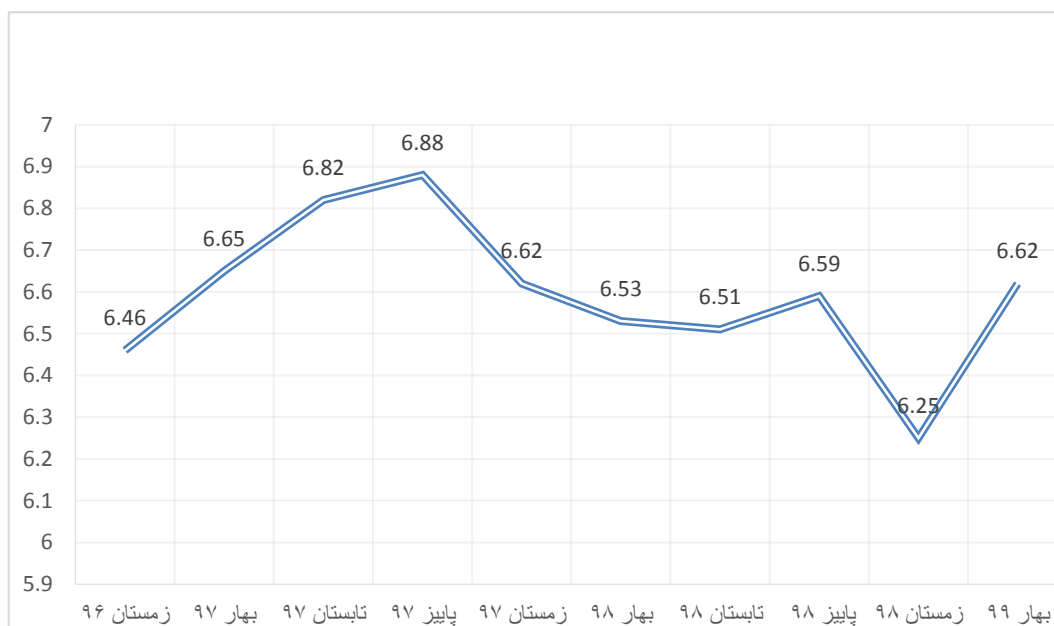
نمودارهای ۸، ۹ و ۱۰، روند تغییرات مؤلفه‌های آماری، مؤلفه‌های پیمایشی و شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری را نشان می‌دهند. ملاحظه می‌شود که روند بهبود شاخص امنیت سرمایه‌گذاری که از پاییز ۱۳۹۷ شروع شده و در پاییز ۱۳۹۸ متوقف و معکوس شده بود، در زمستان ۱۳۹۸ با شتاب از سر گرفته شده بود، لیکن مجدداً برای بهار ۱۳۹۹ با شیبی زیاد به سمت نامناسب شدن (بدتر شدن) رفته است که روند آن در نمودارهای فوق قابل مشاهده است.

نمودار ۸. روند تغییرات مؤلفه‌های آماری (HD) شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری طی ۱۰ فصل منتهی به بهار ۱۳۹۹

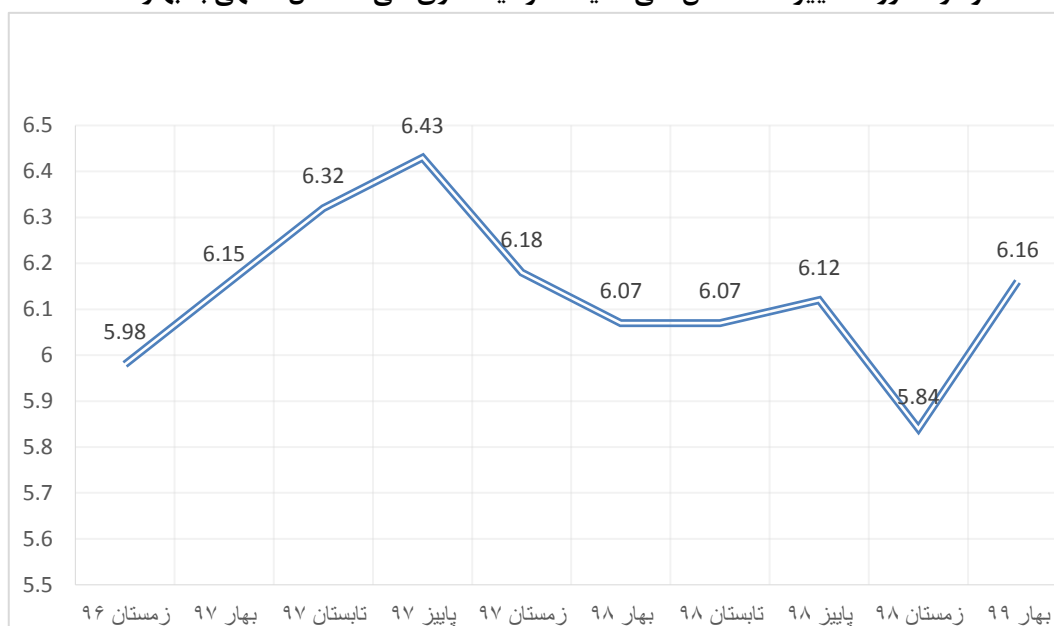




نمودار ۹. روند تغییرات مؤلفه‌های پیمایشی (SD) شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری  
طی ۱۰ فصل منتهی به بهار ۱۳۹۹



نمودار ۱۰. روند تغییرات شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری طی ۱۰ فصل منتهی به بهار ۱۳۹۹



جدول ۱۷ وضعیت مؤلفه‌ها و شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۳۹۹ را به تفکیک استان

نشان می‌دهد.

## جدول ۱۷. رتبه‌بندی استان‌ها از نظر شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۳۹۹

ردیف	استان / شاخص	شاخص امنیت سرمایه‌گذاری	
		مؤلفه‌های آماری	مؤلفه‌های پیمایشی
۱	یزد	۴/۱۹	۵/۵۷
۲	خراسان جنوبی	۳/۱۹	۶/۱۴
۳	گلستان	۴/۰۲	۶/۲۸
۴	سمنان	۳/۴۱	۶/۵۵
۵	سیستان و بلوچستان	۳/۳۷	۶/۶۵
۶	بوشهر	۴/۶۷	۶/۳۴
۷	ایلام	۴/۵۷	۶/۳۸
۸	اردبیل	۵/۱۶	۶/۲۹
۹	همدان	۲/۹۷	۶/۸۶
۱۰	کرمانشاه	۳/۷۱	۶/۷۰
۱۱	آذربایجان غربی	۳/۰۸	۶/۸۵
۱۲	کرمان	۳/۸۹	۶/۶۹
۱۳	خراسان شمالی	۴/۴۳	۶/۵۶
۱۴	هرمزگان	۴/۳۶	۶/۶۴
۱۵	زنجان	۴/۰۳	۶/۷۵
۱۶	فارس	۳/۸۰	۶/۸۱
۱۷	گیلان	۴/۷۰	۶/۵۹
۱۸	کهگیلویه و بویراحمد	۵/۲۶	۶/۴۶
۱۹	کردستان	۴/۷۶	۶/۶۳
۲۰	خوزستان	۴/۷۳	۶/۶۳
۲۱	مرکزی	۴/۲۹	۶/۷۵
۲۲	قزوین	۴/۶۸	۶/۶۶
۲۳	قم	۳/۷۵	۶/۹۰
۲۴	خراسان رضوی	۳/۶۶	۶/۹۲
۲۵	آذربایجان شرقی	۴/۰۰	۶/۸۶
۲۶	لرستان	۴/۳۲	۶/۸۲
۲۷	چهارمحال و بختیاری	۴/۷۴	۶/۷۱
۲۸	مازندران	۵/۲۹	۶/۷۳
۲۹	اصفهان	۴/۸۰	۶/۸۹
۳۰	البرز	۴/۷۱	۷/۱۴
۳۱	تهران	۵/۹۴	۶/۹۴
	میانگین	۴/۲۷	۶/۶۳

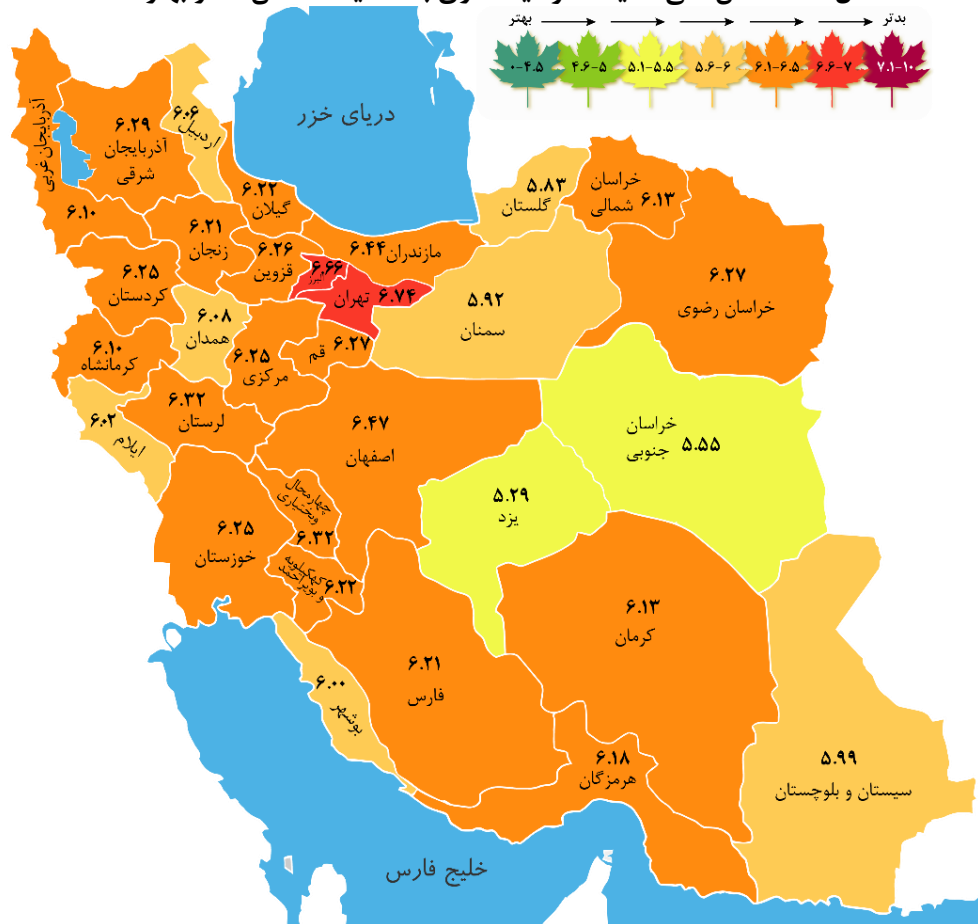
\* شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری میانگین وزنی دو بخش پیمایشی با وزن ۰/۸ و آماری با وزن ۰/۲ است.

جدول ۱۷ نشان می‌دهد براساس فروض و تعاریف این پژوهش، مناسب‌ترین استان‌ها از نظر امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۳۹۹ به ترتیب استان‌های یزد، خراسان جنوبی و گلستان بوده‌اند، در حالی که در پایش زمستان ۱۳۹۸ به ترتیب استان‌های یزد، خراسان جنوبی و همدان دارای مناسب‌ترین ارزیابی از



امنیت سرمایه‌گذاری بوده‌اند. همچنین نامناسب‌ترین استان‌ها از نظر امنیت سرمایه‌گذاری در پایش بهار ۱۳۹۹ به ترتیب استان‌های تهران، البرز و اصفهان<sup>۱</sup> بوده‌اند، در حالی که در پایش زمستان ۱۳۹۸ به ترتیب استان‌های تهران، البرز و آذربایجان شرقی نامناسب‌ترین وضعیت را دارا بوده‌اند.

شکل ۱۰. شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک استان‌ها در بهار ۱۳۹۹



۱. نظر به پُرجمعیت بودن استان‌های مذکور و موقعیت چهارراهی‌ای که دارند و اصولاً حواشی سیاسی و اجتماعی که با آن درگیرند، این مطلب می‌تواند مورد تحلیل قرار بگیرد که ممکن است فقره‌های تأثیر دوچندان در تخریب امنیت سرمایه‌گذاری داشته باشند.

### نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نامناسب شدن شاخص امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۳۹۹ در شرایطی اتفاق افتاده که از اول اسفندماه ۱۳۹۸، پاندمی کرونا به تدریج فروش بسیاری از واحدهای تولیدی را تحت تأثیر قرارداد تا حدی که فروش ویژه پایان سال و ایام نوروز ۱۳۹۹ عملاً منتفی شد. این پدیده به بسیاری از کسب‌وکارها ضربات سختی زد و علاوه بر تعطیلی‌های اجباری آن واحدها، به دلیل ترس و هراس ایجاد شده در مردم، تقاضای همیشگی برای خرید و دریافت کالا و خدمات به شدت کاهش یافت که بر اثر آن کسب‌وکارهای مختلف در زمینه‌های گوناگون و فراگیر را با کاهش شدید فروش و عرضه خدمات مواجه کرد، از طرفی دیگر آسیب دیدن زنجیره تأمین بسیاری از کالاها، منجر به عدم تأمین متناسب با نیاز جامعه آن کالاها گردید و به تبع آن نوسانات قیمتی را برای بسیاری دیگر از کالا و خدمات به بار آورد، در این خصوص لازم است به این نکته توجه شود که این پایش، «امنیت سرمایه‌گذاری» را می‌سنجد نه «فروش» یا «محیط کسب‌وکار» را. به عبارتی آنچه شاخص امنیت سرمایه‌گذاری می‌سنجد بیشتر از جنس ثبات قوانین و مقررات، سلامت اداری، تضمین حقوق مالکیت، فرهنگ وفای به عهد در بازارها و... است که به صورت مستقیم تحت تأثیر شیوع کرونا قرار ندارند. لیکن به دلیل آثار ثانویه این بیماری بر کلیت بازارها و کسب‌وکارها می‌توان انتظار داشت که با توجه به نوسانات نرخها در بازارهای ارز و کالاهای واسطه‌ای در بهار ۱۳۹۹، که از آثار غیرمستقیم شیوع کووید - ۱۹ بود، شاخص امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۳۹۹ نسبت به زمستان ۱۳۹۸ بدتر شود که این امر متأسفانه با افزایش (نامناسب شدن) شدید کمیت شاخص امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۳۹۹ نسبت به زمستان ۱۳۹۸، عدد کمی شاخص از ۵/۸۴ به ۶/۱۶ افزایش یافت و این وضعیت نامناسب‌تر رخ داد. در ادامه مهم‌ترین نتایج حاصل از پایش امنیت سرمایه‌گذاری در بهار ۱۳۹۹ ارائه می‌شود:

۱. اطلاعات استخراج شده از جدول ۱۷ (شاخص ملی امنیت سرمایه‌گذاری و رتبه‌بندی استان‌ها براساس آن) و مقایسه دو شاخص پیمایشی (۶/۶۳) و آماری (۴/۲۷)، شکافی قابل توجه میان آمارهای رسمی (HD) و ارزیابی فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این مطالعه (SD) را نشان می‌دهد. از این اختلاف می‌توان نتیجه گرفت که اتکای صرف به آمارهای رسمی ممکن است تحلیل‌ها و تفسیرهای امنیت سرمایه‌گذاری را دچار خطا کند. در واقع آنچه فعالان اقتصادی برای سرمایه‌گذار ملاک تصمیم‌گیری قرار می‌دهند احساس و ادراک آنها از شاخص‌های مورد بررسی است و نه آمارهای رسمی. در شاخص پیمایشی، تجربه، ادراک و احساسات افراد درباره مؤلفه‌ها ارائه می‌شود که امکان دارد با واقعیت، تفاوت فاحش داشته باشد؛ همان‌طور که داده‌های آماری نیز به دلیل تورش‌های آماری می‌توانند با واقعیت فاصله داشته باشند. برای مثال شاخص‌هایی که امنیت و تورم و رشد اقتصادی و اشتغال و کارایی را محاسبه می‌کنند می‌توانند با احساس امنیت، احساس تورم، احساس رشد و اشتغال و احساس کارایی، متفاوت باشند. شاید بتوان گفت این تفاوت‌ها، گویای شکاف میان نتایج واقعی عملکرد دولت از یک‌سو و احساس و ادراک و انتظارات مردم



ازسوی دیگر است. انتظار می‌رود بخشی از این فاصله با افزایش تدریجی در حجم نمونه‌های این مطالعه به حداقل قابل تعمیم (حدود ۱۱۴۷۰ مورد) کاهش یابد<sup>۱</sup> و در تحقیقات فصل‌های آینده بتوان ارزیابی دقیق‌تری از احساس امنیت سرمایه‌گذاری استان‌ها و کل کشور ارائه داد.

۲. در بهار ۱۳۹۹ نماگر «عملکرد دولت» با کمیت ۷/۶۵ مجدداً به‌عنوان نامناسب‌ترین نماگر و هم‌زمان با افزایش عدد کمی آن نسبت به پایش قبلی ارزیابی شده است؛ در زمستان ۱۳۹۸ نماگر عملکرد دولت با کمیت ۷/۴۰ به‌عنوان نامناسب‌ترین نماگر شناخته شده بود و در هر دو پایش پاییز و تابستان ۱۳۹۸ نماگر عملکرد دولت به‌ترتیب با کمیت ۶/۲۵ و ۶/۷۵ از ۱۰ به‌عنوان چهارمین و اولین نماگر نامناسب در میان هفت نماگر دیگر ارزیابی شده بود. به‌عبارتی وضعیت این نماگر در پایش‌های اخیر به‌شدت نامناسب ارزیابی شده است، ادامه این روند و بررسی آن در گزارش‌های آتی می‌تواند پیام‌ها و تحلیل‌های قابل توجهی برای تصمیم‌گیران و سیاستگذاران داشته باشد.

۳. مناسب‌ترین نماگر نیز «مصونیت جان و مال شهروندان از تعرض» است که در چند پایش اخیر نیز مناسب‌ترین نماگر در میان سایر نماگرها بوده است.

۴. روند «نماگر ثبات اقتصاد کلان» در چند فصل گذشته پُر نوسان بوده است. در بهار ۱۳۹۹ این نماگر با کمیت ۶/۶۹ مانند زمستان ۱۳۹۸ دومین نماگر نامناسب از میان هفت نماگر دیگر ارزیابی شده است. در دوره بهار و تابستان ۱۳۹۸ احتمالاً بر اثر کاهش محسوس نوسانات ارزی و تثبیت نسبی نرخ تورم و تاحدودی تثبیت قیمت مواد اولیه رتبه این نماگر بهتر بوده است اما در پاییز ۱۳۹۸ بر اثر تغییر برخی سیاست‌های دولت از جمله افزایش ناگهانی قیمت بنزین و تغییر انتظارات تورمی مردم، وضعیت کلی نماگر اقتصاد کلان نامناسب‌تر از فصل گذشته ارزیابی شده بود. ولی مجدداً در زمستان ۱۳۹۸ با وجود آنکه کمیت نمره‌ای آن بهتر شده است، ولی به‌عنوان دومین نماگر نامناسب حکایت از وضعیت وخیم‌تر اقتصاد کلان از منظر فعالان مشارکت‌کننده در مطالعه دارد. به‌عبارتی با توجه به شرایط کلان اقتصادی ایران و همچنین روند اتفاقات زمستان ۱۳۹۸ و بهار ۱۳۹۹، از شیوع کرونا گرفته تا تعطیلی‌های اجباری بنگاه‌ها و وضعیت کلان اقتصاد کشور همچنان برآیند ارزیابی نامناسب‌ترین مؤلفه‌های نماگر ثبات اقتصاد کلان نسبت به سایر نماگرها وجود دارد. قابل توجه است که وضعیت این نماگر در پایش بهار ۱۳۹۹ در استان‌های یزد، کردستان و سمنان نسبت به سایر استان‌ها بهتر و مناسب‌تر ارزیابی شده و در استان‌های البرز، چهارمحال و بختیاری و هرمزگان نامناسب‌تر از بقیه بوده است.

۵. بررسی شاخص امنیت سرمایه‌گذاری از فصل پاییز ۱۳۹۷ با کمیت ۶/۴۳ و فصل زمستان ۱۳۹۷ با کمیت ۶/۱۸ و فصل بهار ۱۳۹۸ با کمیت ۶/۰۷ و فصل تابستان با کمیت ۶/۰۷ نشان‌دهنده بهبود

۱. براساس تحقیق مادر و روش‌شناسی تهیه این گزارش (گزارش ۱۵۸۵۲ مرکز پژوهش‌های مجلس)، برای ۲۱ استان کشور و هر استان بالغ بر ۲۷۰ نمونه پیمایشی پرسشنامه قابل قبول نیاز است تا نمونه‌ها به حدنصاب تعیین شده برای تعمیم نتایج نمونه‌ها به کل جامعه آماری برسد. وضعیت جامعه و نمونه مورد بررسی به تفکیک استان در جدول ۱ ارائه شده است.

وضعیت نسبی این شاخص تا تابستان ۱۳۹۸ بوده است، اما در پاییز ۱۳۹۸ با کمیت ۶/۱۲ مجدداً روند نامناسب شدن شاخص امنیت سرمایه‌گذاری بازگشته است، اما در پایش زمستان ۱۳۹۸ شاخص امنیت سرمایه‌گذاری با عدد کمی ۵/۸۴ مناسب‌ترین وضعیت را طی کل پایش‌های انجام شده نشان می‌دهد و به‌ناگهان مجدداً در پایش بهار ۱۳۹۹ وضعیت شاخص امنیت سرمایه‌گذاری به‌طرز معناداری نامناسب شده و عدد کمی ۶/۱۶ را نشان می‌دهد؛ مطالعه بر روی عوامل مختلف از جمله: نوسانات در بازار ارز، نرخ تورم فصلی و ثبات یا عدم ثبات نسبی قیمت مواد اولیه بر اثر شوک‌های قیمتی به بازار آثار ثانویه تحریم‌های خارجی، تغییرات قوانین و مقررات، وعده‌های مسئولان و نوع رفتار آنها و البته وقوع بحران‌هایی همانند شیوع ویروس کرونا و آثار ثانویه آن، مواردی از این دست نشان می‌دهد که عدم ثبات متغیرها در کل اقتصاد به سرعت وضعیت شاخص امنیت سرمایه‌گذاری را متناسب با تغییرات کلی اقتصاد متأثر می‌کند و شاید بتوان نتیجه گرفت که برای بهبود کلی شاخص امنیت سرمایه‌گذاری با انجام دادن چه اقداماتی و یا انجام ندادن چه فرایندهایی می‌توان سریع‌تر در مسیر درست حرکت کرد.

۶. یک اتفاق یا رخداد در هر استان می‌تواند رتبه آن استان را در شاخص امنیت سرمایه‌گذاری تغییر دهد. برای مثال، لازم است برای همه ساکنان هر استان روشن شود بی‌احتیاطی در راندگی منجر به تصادف با تلفات یا نزاع منجر به ضرب و جرح یا حتی تغییر مسئولان استانی، باعث کاهش رتبه استان می‌شود؛ اعلام و جلب توجه عمومی به این شاخص می‌تواند به رقابت‌های مثبت و سازنده میان استان‌ها منجر شود و به همکاری مردم و فعالان اقتصادی و مسئولان استانی برای بهتر شدن رتبه و پیشی گرفتن از استان‌های رقیب بینجامد. برای نزدیک شدن به وضعیت مطلوب، پیشنهاد می‌شود فعالین اجتماعی و مسئولان و رسانه‌های ملی و استانی رتبه‌بندی استان‌ها در این گزارش را برای مردم تشریح کرده و اهتمام عمومی را برای بهتر شدن وضعیت استان خود در فصل آینده، برانگیزند و نشان دهند مسئولیت اجتماعی در بهبود امنیت سرمایه‌گذاری در هر استان مؤثر است. نیل به این هدف، مستلزم فرهنگ‌سازی است.

۷. چند مطالعه اخیر نشان می‌دهند که در رتبه‌بندی استان‌ها براساس داده‌های آماری، شاهد نوعی پراکندگی استان‌های برخوردار و کمتر برخوردار در پایین و بالای فهرست هستیم. برای مثال، تهران در کنار چند استان کمتر برخوردار (همانند چهارمحال و بختیاری، کهگیلویه و بویراحمد، لرستان و کردستان) در پایین فهرست قرار گرفته که این امر می‌تواند به دلیل پراکندگی و تنوع مؤلفه‌های آماری شاخص امنیت سرمایه‌گذاری باشد. از طرف دیگر توجه به این نکته لازم است که هرچند یک بنگاه اقتصادی که در یک استان خاص فعالیت می‌کند، اما از مؤلفه‌های شکل‌دهنده امنیت سرمایه‌گذاری در دیگر استان‌ها می‌تواند متأثر باشد. برای مثال، مواد اولیه را از استانی دیگر خریده و چک برگشتی دارد یا برای انعقاد قراردادی به استان دیگر رفته و منجر به تصادف شده یا محصولش را در جای دیگری فروخته و خلف وعده صورت گرفته و مواردی نظیر اینها. به عبارت دیگر نوعی درهم‌تنیدگی بین استانی



وجود دارد که ایفای مسئولیت اجتماعی آحاد افراد در یک استان فقط شاخص آن استان را بهبود نمی‌بخشد، بلکه آثار جانبی مثبتی برای کل کشور به‌طور مستقیم و غیرمستقیم دارد.

۸. در این پایش به ترتیب مؤلفه‌های «عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده (۸/۴۸)» «عمل مسئولان استانی و محلی به وعده‌های اقتصادی داده شده (۸/۳۱)» و «اعمال نفوذ و تبانی در معاملات ادارات (۸/۰۶)» نامناسب‌ترین و بدترین ارزیابی‌ها را به‌خود اختصاص داده‌اند و نشان از اهمیت عمل به وعده‌ها و قراردادهای توسط نهادهای دولتی و سازمان‌ها و نهادهای ذیل قوه مجریه دارد. به عبارتی فعالان اقتصادی در ارزیابی‌های خود به‌شدت بر روی عملکرد نهادهایی که با آنها به‌صورت مستقیم ارتباط دارند بسیار حساس بوده و سریع از آنها بازخوردهای خود را نشان می‌دهند.

۹. اما همچنان ضروری است مسئولان کشوری، لشکری و استانی برای جلب بیشتر اعتماد مردم و ارتقای امنیت سرمایه‌گذاری در کشور و نیز استان خود، در عمل به وعده‌ها بیشتر همت کنند و در صورتی که احتمال تحقق وعده‌ای را در زمان مورد نظر اندک می‌دانند، از اعلام آن اجتناب ورزند. تکرار تعداد دفعات نامناسب ارزیابی شدن مؤلفه «عمل مسئولان ملی به وعده‌های داده شده» نشان‌دهنده حساسیت و توجه بسیار بالای فعالان کسب‌وکار مشارکت‌کننده در این پایش امنیت سرمایه‌گذاری نسبت به صحبت‌ها و قول و وعده‌های داده شده مسئولان کشور و اثرگذاری بسیار بالای صحبت‌های آنها در فضای کلی امنیت سرمایه‌گذاری است.

۱۰. در مطالعه بهار ۱۳۹۹ همانند زمستان ۱۳۹۸ با رشد ناگهانی ارزیابی نامناسب از مؤلفه «میزان اختلال ایجاد شده در اثر تحریم‌های خارجی» مواجه شده‌ایم که در این پایش براساس ارزیابی فعالان مشارکت‌کننده، بسیار نامناسب ارزیابی شده و منجر شده تا رتبه آن که در پایش پاییز ۱۳۹۸ در جایگاه ۱۶ نامناسب‌ترین مؤلفه بوده است در زمستان در جایگاه رتبه دوم نامناسب و در بهار در رتبه چهارم نامناسب‌ترین‌ها قرار گرفته است. تحلیل چرایی علت این موضوع که به چه دلیل در دو فصل اخیر از منظر فعالان کسب‌وکار اثر اختلال ایجاد شده در اثر تحریم‌های خارجی به ناگهان بیش از سایر مؤلفه‌ها در شاخص امنیت سرمایه‌گذاری تأثیرات منفی گذاشته است نیاز به بررسی‌های بیشتر و دقیق‌تری دارد.

۱۱. نکته قابل توجه دیگر اینکه نماگرهای تشکیل‌دهنده امنیت سرمایه‌گذاری هرکدام یک متغیر و هدف بارزش هستند که باید برنامه‌ریزان کشوری و نیز استانی به آنها توجه لازم را داشته باشند. در نتیجه در استراتژی‌ها و برنامه‌های آتی برای توسعه ملی و استانی بهتر است به‌جای توجه صرف به شاخص‌های سخت‌افزاری و توسعه زیرساخت‌های فیزیکی، به بهبود سایر مؤلفه‌های نرم‌افزاری نیز به‌صورت متناسب توجه کنند.

۱۲. قدرت و سرعت موتورهای رشد اقتصاد ایران، به بخش خصوصی مستقل، پویا و سالم نیاز دارد. فراهم شدن محیط مساعد و مناسب برای فعالیت بخش خصوصی، مستلزم شناسایی عوامل اصلی تعیین‌کننده عملکرد بنگاه‌ها و حذف چالش‌های پیش رو است. کاری که وظیفه ذاتی، ولی متأسفانه تا حدودی زمین‌مانده در ایران است.

### پیوست - تحلیل آماری پرسشنامه‌های پُر شده

در این قسمت با توجه به اقدامات انجام شده درخصوص افزایش تعداد مشارکت‌کنندگان از فعالان کسب‌وکار در پایش امنیت سرمایه‌گذاری فصل زمستان ۱۳۹۸، توضیحات و تحلیل‌هایی بیان می‌شود: با توجه به اینکه لازم است به‌طور متوسط از هر استان ۳۷۰ پرسشنامه تکمیل و ارسال شود، در پایش فصول قبل با فرض اینکه تقریباً از هر ۱۵ نفری که برای تکمیل پرسشنامه دعوت می‌شود، دو نفر به‌صورت کامل اقدام به تکمیل پرسشنامه می‌کنند، به بیش از ۸۴۰۰۰ فعال اقتصادی لینک صفحه پرسشنامه پیامک می‌شد. در پایش بهار ۱۳۹۹ با بررسی و به‌روزرسانی جامعه آماری در دسترس، تعداد جامعه آماری به ۴۷۷,۸۷۷ نفر رسید که از این تعداد، استان محل فعالیت بالغ بر ۳۶,۹۳۴ کاربر نامشخص ارزیابی شد. لکن بعد از به‌روزرسانی جامعه، نظر به اینکه در تجربه پایش‌های گذشته، تقریباً از هر ۲۵ نفر دعوت شده به صفحه پرسشنامه یک نفر پرسشنامه را به‌درستی تکمیل و ارسال می‌نمود (ضریب ارسال: ۲۵)، فرایند ارسال پیامک به‌صورت تدریجی طی دو مرحله انجام شد. در مرحله اول به ۴۰۰۰ فعال اقتصادی در هر استان (انتظار تکمیل ۱۶۰ پرسشنامه در هر استان) و در مرحله دوم به تمام مشارکت‌کنندگان پایش زمستان ۱۳۹۸ پیامک لینک دعوت به تکمیل پرسشنامه بهار ۱۳۹۹ ارسال شد (انتظار مشارکت مجدد بیش از ۵۰ درصدی مشارکت‌کنندگان زمستان ۱۳۹۸ یا به‌عبارتی انتظار تکمیل ۲۰۰ پرسشنامه به‌طور متوسط در هر استان). اما در عمل میزان مشارکت مجدد مشارکت‌کنندگان پایش زمستان ۱۳۹۸ نزدیک به ۲۰ درصد بود.

#### جدول ۱. مقایسه ضریب ارسال پیامک به تفکیک استان‌ها در زمستان ۱۳۹۸ با بهار ۱۳۹۹

استان	زمستان ۱۳۹۸	بهار ۱۳۹۹
میانگین کشوری	۲۰.۴	۲۰.۲
یزد	۱۸.۶	۱۷.۸
همدان	۱۸.۶	۲۰.۶
هرمزگان	۲۴.۹	۲۲.۳
مرکزی	۱۶.۴	۲۰
مازندران	۱۹.۳	۲۳.۸
لرستان	۲۲.۵	۲۰.۶
گیلان	۲۴.۷	۲۴.۲
گلستان	۱۶.۸	۲۲.۱
کهگیلویه و بویراحید	۱۹.۹	۲۰.۶
کرمانشاه	۳۷.۲	۲۱.۷
کرمان	۲۶.۹	۳۴.۱
کردستان	۳۱.۵	۱۶
قم	۲۲.۸	۲۵.۹
قزوین	۲۲.۸	۱۶.۶
فارس	۱۶	۲۲.۴
سیستان و بلوچستان	۲۷.۵	۲۰.۱
سمنان	۱۹.۶	۱۶.۴
زنجان	۱۶.۷	۱۸.۹
خوزستان	۱۷.۴	۲۰
خراسان شمالی	۲۰.۶	۱۶
خراسان رضوی	۱۴.۹	۱۹.۱
خراسان جنوبی	۱۸.۱	۱۷.۴
چهارمحال و بختیاری	۱۴.۸	۱۹.۷
تهران	۱۱.۸	۱۳.۷
بوشهر	۲۳.۲	۲۸.۸
ایلام	۲۰	۲۸.۲
البرز	۱۸.۳	۲۱.۴
اصفهان	۱۶.۱	۱۴.۷
اردبیل	۱۷.۸	۳۳.۱
آذربایجان غربی	۱۸.۵	۱۵.۸
آذربایجان شرقی	۱۶.۹	۱۵.۱
استان	زمستان ۱۳۹۸	بهار ۱۳۹۹



در پایش بهار ۱۳۹۹ استان‌های تهران، اصفهان، آذربایجان شرقی به ترتیب کمترین ضریب بازگشت و بیشترین سطح مشارکت در پژوهش و استان‌های بوشهر، ایلام، قزوین به ترتیب بیشترین ضریب ارسال و کمترین سطح مشارکت در پژوهش را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین استان‌های کرمانشاه، قم و سمنان بیشترین رشد مشارکت نسبت به پایش زمستان ۱۳۹۸ و استان‌های ایلام، سیستان و بلوچستان و بوشهر به ترتیب بیشترین کاهش مشارکت نسبت به زمستان ۱۳۹۸ را در پایش بهار ۱۳۹۹ داشته‌اند. در میانگین کشوری با کاهش ضریب ارسال، میزان مشارکت بهبود یافته است، لیکن از آنجایی که در پایش بهار پیامک‌های کمتری به فعالان اقتصادی ارسال شده (تعداد پیامک‌های ارسال شده در بهار ۱۳۹۹ نسبت به زمستان ۱۳۹۸ حدوداً ۳۰ درصد کاهش داشته است) و عدم مشارکت حداکثری مشارکت‌کنندگان زمستان ۱۳۹۸ در نتیجه تعداد پرسشنامه‌های تکمیل شده با کاهش چشمگیری روبه‌رو شده است.

به‌طور میانگین ضریب ارسال برای کل کشور ۲۰/۲ بود، یعنی به‌طور تقریبی از هر ۲۰ فعال اقتصادی که برای تکمیل پرسشنامه دعوت می‌شد، تنها یک نفر اقدام به تکمیل و ارسال می‌نمود. البته برخی نیز علی‌رغم ورود به محیط پرسشنامه یا اقدام به پاسخگویی نمی‌کردند یا تمامی سؤالات را تا انتها پاسخ نمی‌دادند. در پژوهش اخیر (پایش بهار ۱۳۹۹) ۲۰۵۲۵ نفر (کاهش ۲۷ درصدی نسبت به پژوهش زمستان ۱۳۹۸) به محیط پرسشنامه وارد شدند که از این تعداد تقریباً ۱۲۰۶۵ کاربر پاسخگویی به پرسشنامه را شروع کردند، اما تا پایان سؤالات و زدن دکمه ارسال نهایی ادامه نداده‌اند و تنها ۶۹۹۸ کاربر به‌طور کامل اقدام به تکمیل و ارسال پرسشنامه نموده بودند. از این تعداد بخشی از پرسشنامه‌های به‌صورت تکراری یا توسط افرادی تکمیل شده بود که پیامکی برای آنها ارسال نشده بود و یا هویت آنها برای تیم پژوهش احراز نشد و در دسته پاسخ‌های نامعتبر ارزیابی شدند. در نهایت ۶۸۸۴ پرسشنامه صحیح جمع‌آوری شد.

### – وضعیت پرسشنامه‌های اختصاصی و کاهش اسپم

در پایش فصول زمستان ۱۳۹۶ تا پاییز ۱۳۹۸ سؤالات پرسشنامه از طریق وبگاه پرسشنامه به نشانی [rcMajlisForm.ir](http://rcMajlisForm.ir) در دسترس بود و این آدرس از طرق مختلف (ایمیل، پیامک و شبکه‌های اجتماعی) در اختیار فعالان اقتصادی قرار می‌گرفت. از آنجایی که نام و شماره تلفن تکمیل‌کننده پرسشنامه به‌صورت اختیاری از او سؤال می‌شد و با توجه به محدودیت‌های احراز هویت تکمیل‌کنندگان پرسشنامه در پایش فصول قبل، در پایش زمستان ۱۳۹۸ به بعد راهکاری به‌منظور کاهش فاصله تعداد پرسشنامه‌های تکمیل شده با پرسشنامه‌های احراز هویت شده ارائه شد.

در پایش بهار ۱۳۹۹ به هریک از جامعه آماری لینک منحصر به فردی پیامک شد که کاربر را به پرسشنامه مخصوص به خود هدایت می‌کرد و ۱۳۴۴۳۱ پرسشنامه با لینک منحصر به فرد ایجاد شد. با این روش با وجود زمانبر بودن ساخت و بررسی پرسشنامه‌ها عملاً احراز هویت تکمیل‌کنندگان دقت بالاتری به‌خود گرفت تا جایی که از ۶۹۹۸ پرسشنامه تکمیل شده و ارسالی توسط جامعه هدف، تنها ۱۱۴ پرسشنامه تکمیل شده به‌عنوان نامعتبر شناسایی شد (حدود ۱/۶ درصد) در صورتی که در پایش پاییز

۱۳۹۸ از ۵۷۱۵ پرسشنامه تکمیل شده صرفاً هویت ۳۸۰۱ پرسشنامه معتبر احراز شد. به بیان دیگر حدود ۳۳/۵ درصد از پرسشنامه‌ها نامعتبر شناسایی شده بودند. لازم به یادآوری است در پایش زمستان ۱۳۹۸ تعداد ۱۷۲ پرسشنامه به‌عنوان نامعتبر شناسایی شد که ۱/۷ درصد کل پرسشنامه‌های تکمیل شده بود.

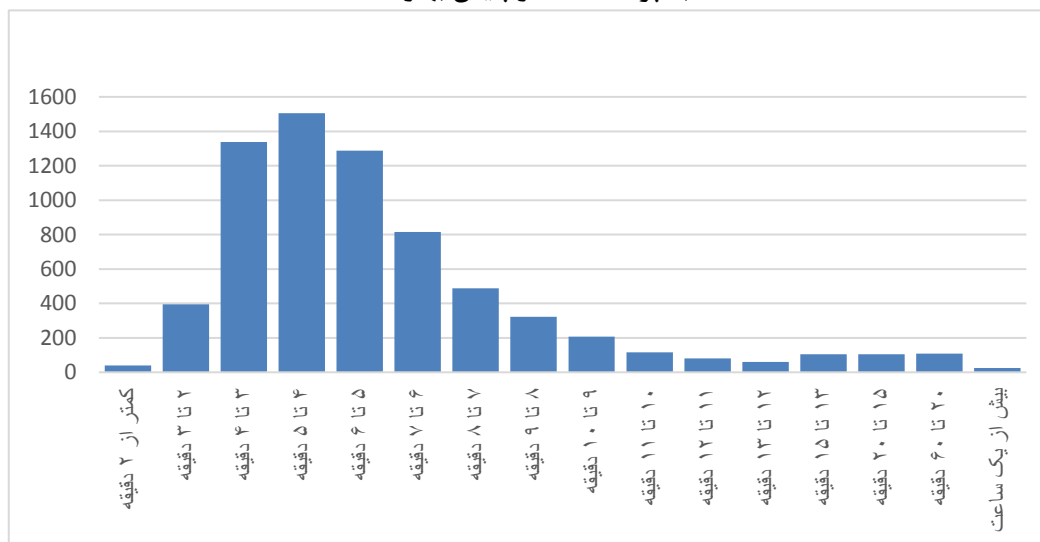
### – وضعیت زمان پاسخگویی به پرسشنامه

در پژوهش بهار ۱۳۹۹ با ورود به محیط پرسشنامه دکمه‌ای تحت عنوان «شروع پاسخگویی» و در انتهای سؤالات دکمه‌ای با عنوان «تأیید و ارسال» قرار داده شده بود و فاصله زمانی کلیک روی این دو دکمه برای هر پرسشنامه ذخیره می‌شد که میانگین زمانی تکمیل پرسشنامه ۶ دقیقه و ۴۴ ثانیه ارزیابی شد. (میانگین زمانی تکمیل پرسشنامه در پایش قبلی ۷ دقیقه و ۵۶ ثانیه بود).

این موضوع از این جهت حائز اهمیت بوده و ارزیابی و بررسی شد که زمان لازم برای مطالعه متن سؤالات و پاسخگویی به آنها به‌طور عمده بین ۳ تا ۱۰ دقیقه است، لذا افرادی که در زمان بسیار کمتر از وقت معمولی فوق، اقدام به ارسال پاسخ‌ها نموده بودند، احتمال پاسخگویی از روی احساسات، تصادفی جواب دادن و از روی رفع تکلیف پُر کردن در آنها بسیار زیاد است.

### نمودار ۱. نمودار میله‌ای پراکندگی زمان پاسخگویی فعالان مشارکت‌کننده

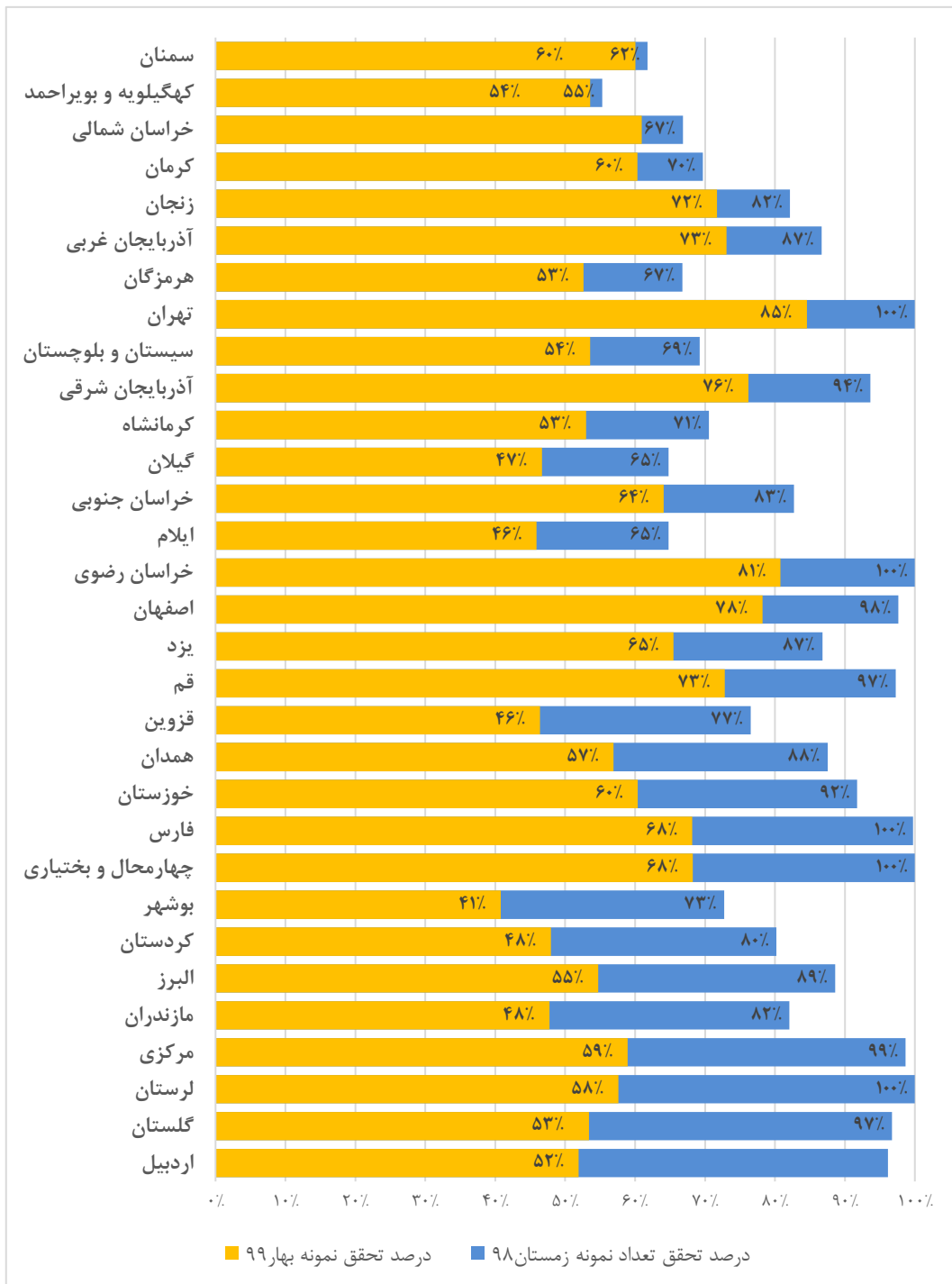
#### به پرسشنامه در پایش بهار ۱۳۹۹



در نمودار زیر نیز نشان داده شده است که در پایش‌های زمستان ۱۳۹۸ و بهار ۱۳۹۹ بیشترین رشد درصد تحقق نمونه‌های لازم در استان‌های مختلف مشارکت‌کنندگان به چه نحوی بوده است.



نمودار ۲. میزان رشد تحقق حجم نمونه (براساس جدول مورگان)  
در پایش بهار ۱۳۹۹ نسبت به پاییز ۱۳۹۸



۱. برای استان تهران در هر دو فصل پاییز و زمستان ۱۳۹۸، ۱۰۰ درصد تحقق داشته‌ایم.

## منابع و مأخذ

## الف) پرسشنامه‌ها

تعداد ۶۸۸۴ پرسشنامه معتبر و احراز شده و تکمیل شده توسط فعالان اقتصادی از سراسر کشور مربوط به بهار ۱۳۹۹ که فایل‌های پرسشنامه‌ها در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (دفتر مطالعات اقتصادی، گروه مطالعات محیط کسب و کار)، محفوظ است.

## ب) کتب، مقالات و گزارش‌ها

۱. بیمه مرکزی ایران، سالنامه آماری صنعت بیمه، ۱۳۹۶.
۲. تهرانی، ایمان. «گزارش پایش امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری ۷. تابستان ۱۳۹۸»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (دفتر مطالعات اقتصادی)، مسلسل ۱۶۹۲۶، اسفندماه ۱۳۹۸.
۳. تهرانی، ایمان. «گزارش پایش امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری ۸. پاییز ۱۳۹۸»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (دفتر مطالعات اقتصادی)، مسلسل ۱۶۹۹۰، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۹.
۴. تهرانی، ایمان. «گزارش پایش امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری ۹. زمستان ۱۳۹۸»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (دفتر مطالعات اقتصادی)، مسلسل ۱۷۱۳۱، تیرماه ۱۳۹۹.
۵. حسین‌زاده بحرینی، محمدحسین و سیدسعید ملک‌الساداتی. «موانع نهادی سرمایه‌گذاری و کسب و کار در ایران»، پژوهشنامه بازرگانی، تابستان ۱۳۹۰، دوره ۱۵، ش ۵۹.
۶. دسوتو، هراندو. راز سرمایه: چرا سرمایه‌داری در غرب موفق می‌شود و در جاهای دیگر شکست می‌خورد؟، ترجمه فریدون تفضلی، تهران، نشر نی، ۱۳۸۶.
۷. سیاح، سیدامیر. «آموزه‌های ۱۶ دوره ارزیابی فصلی محیط کسب و کار در ایران طی پاییز ۱۳۸۹ تا تابستان ۱۳۹۳»، مجلس و راهبرد، سال بیست و سوم، ش ۸۵، بهار ۱۳۹۵.
۸. سیاح، سیدامیر و دیگران. «سنجش امنیت سرمایه‌گذاری در ایران: چارچوب مفهومی، روش، شاخص و نماگرها (ویرایش اول)»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (دفتر مطالعات اقتصادی)، شماره مسلسل ۱۵۸۵۲، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۷.
۹. سیاح، سیدامیر و ایمان، تهرانی. «پایش امنیت سرمایه‌گذاری در زمستان ۱۳۹۶ به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری»، (ویرایش اول)، شماره مسلسل ۱۶۰۶۱، شهریورماه ۱۳۹۷.
۱۰. سیاح، سیدامیر و ایمان، تهرانی. «گزارش پایش امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری ۴. پاییز ۱۳۹۷»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (دفتر مطالعات اقتصادی)، شماره مسلسل ۱۶۵۲۶، تیرماه ۱۳۹۸.
۱۱. سیاح، سیدامیر و ایمان، تهرانی. «گزارش پایش امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری ۵. زمستان ۱۳۹۷»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (دفتر مطالعات اقتصادی)، شماره مسلسل ۱۶۶۱۹، مهرماه ۱۳۹۸.
۱۲. سیاح، سیدامیر و ایمان، تهرانی. «گزارش پایش امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری ۶. بهار ۱۳۹۸»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (دفتر مطالعات اقتصادی)، شماره مسلسل ۱۶۸۲۰، دی‌ماه ۱۳۹۸.
۱۳. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، درباره مقابله با شیوع ویروس کرونا (۴۰) ارزیابی ابعاد اقتصاد کلان شیوع ویروس کرونا (ویرایش اول) دفتر مطالعات اقتصادی، شماره مسلسل ۱۷۰۱۱، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۹.
۱۴. مرکز آمار و فناوری اطلاعات قوه قضائیه، سالنامه عمومی قوه قضائیه، ۱۳۹۷.



۱۵. مرکز آمار ایران، سالنامه آماری، ۱۳۹۷.
۱۶. مرکز آمار ایران، سالنامه سال ۱۳۹۵، تهران، مرکز آمار ایران، دفتر ریاست، روابط عمومی و همکاری‌های بین‌المللی، ۱۳۹۷.
۱۷. مرکز آمار و اطلاعات قوه قضائیه (معاونت آمار و اطلاعات)، سالنامه آماری قوه قضائیه، سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ (جلد ۱).
۱۸. گزارش عملکرد واحدهای قضایی، مرکز آمار و اطلاعات قوه قضائیه، معاونت آمار و اطلاعات، کد ۹۷RS۰۱۲۳، اسفندماه ۱۳۹۷.
۱۹. اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، «پایش ملی محیط کسب‌وکار ایران، پاییز ۱۳۹۸»، بهمن‌ماه ۱۳۹۸.
۲۰. مرکز آمار ایران، «گزارش شاخص قیمت مصرف‌کننده به تفکیک استان، اسفندماه ۱۳۹۸»، ۱۳۹۹/۰۱/۵.



مرکز پژوهش‌ها  
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۷۴۰۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: پایش امنیت سرمایه‌گذاری به تفکیک استان‌ها و حوزه‌های کاری ۱۰. بهار ۱۳۹۹

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه مطالعات محیط کسب‌وکار و تنظیم رقابت)

تهیه و تدوین کنندگان: ایمان تهرانی، سیدامیر سیاح

همکار: امین قنبری

مشاوران خارج از مرکز: جعفر خیرخواهان، ابوالفضل پاسبانی، فرید زایری

ناظر علمی: موسی شهبازی غیائی

اظهار نظر کننده: محمود رضایی (دفتر مطالعات حقوقی)

واژه‌های کلیدی:

۱. امنیت سرمایه‌گذاری

۲. محیط کسب‌وکار

۳. حقوق مالکیت

۴. شفافیت

۵. فعالان اقتصادی



تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۱۱/۲۱